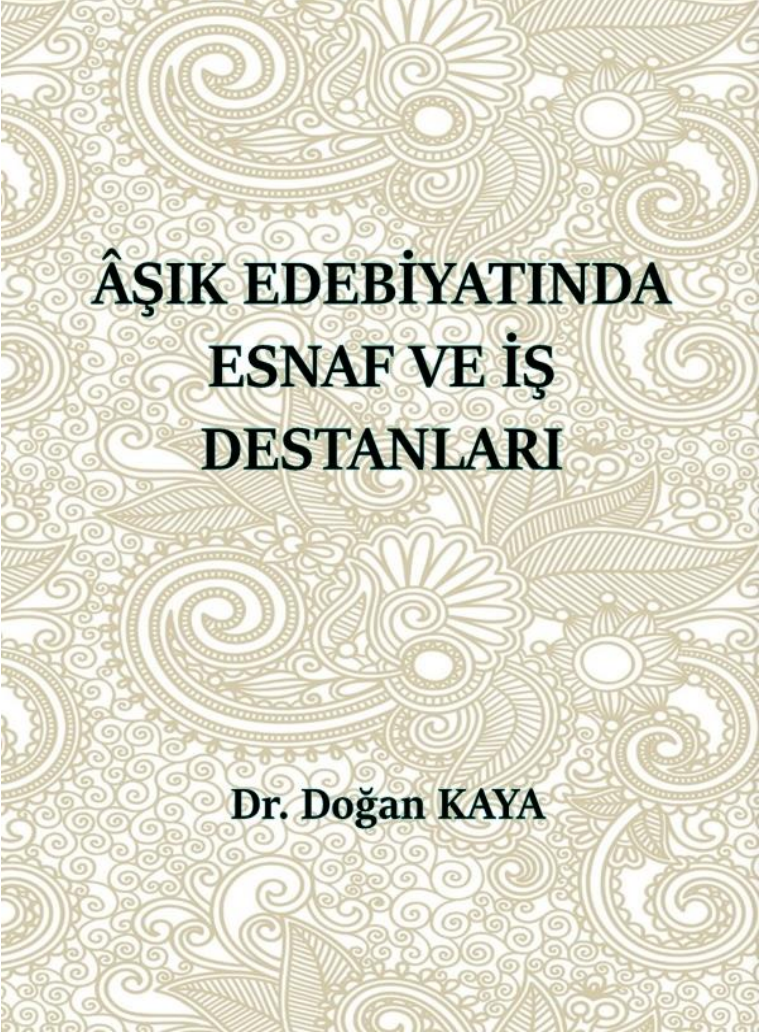

ÂŞIK EDEBİYATINDA ESNAF VE İŞ DESTANLARI

Dr. Doğan KAYA

**ÂŞIK EDEBİYATINDA
ESNAF VE İŞ DESTANLARI**

Dr. Doğan KAYA

Sivas- 2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	7
I. Mani Tipi destanlar	18
II. Koşma Tipi destanlar	19
III. Elifname tarzında Esnaf Destanları	20
IV. Mesnevî tarzındaki esnaf şiiri	20
V. Ölçüsüz esnaf şiiri	21
VI. Esnaf Türküleri	21
VII. Esnaf kantoları	22
METİNLER	25
Abdullah Er Ozan	27
Ahmet Sadi Okatan -1	29
Ahmet Sadi Okatan -2	32
Ali Kabadayı	36
Ali Tunçkol	38
Âşık Ömer	39
Behcet	43
Bozyörük Oğlan	46
Celalî	50
Cemal Hoca	54
Dertli / Ferkî	56
Efkarî	59
Ertekin	61
Ferkî	64
Feryadî	68
Gedayî	69
Hacı Hasan Uğur	71
Hasan Tahsin Görgülü	73
Hulusi Boran	78
İsa Oğuz	80
Kâmilî	81
Kara Mehmet	85
Kaygusuz Abdal -1	87
Kaygusuz Abdal -2	89
Kemalî	91
Kenzî	102
Kilabî	105

Kul Hâfız	107
Mahmut Küçükaydın	110
Meftunî	113
Mehmet Şengül	118
Necatî	119
Razî -1	121
Razî -2	125
Razî -3	128
Ruzî	130
Segâhî	137
Seyranî	142
Sırrı	145
Sür'atî	146
Şemsi Yastıman	149
Tahirî	154
Türabî	157
Uryanî	160
Yaşar	162
Ziya Gökalp	164
Mahlassız -1	167
Mahlassız -2	168
Mahlassız -3	169
Sanatkâr Faslı -1	171
Sanatlar Faslı -2	173
Sanatlar Faslı -3	175
Sanatlar Faslı -4	177
Sanatlar Faslı -5	179
Esnaf Manileri-Ahmet Özbakar	182

SONUÇ KAYNAKLAR

ÖNSÖZ

Halk destanları; âşıkların, olayları, düşünce, durum, kanaat ve inançları dile getirdikleri hikâye kimliği taşıyan şiiirlerdir.

Bunlar koşma kafiye düzeninde şiiirlerdir. Hacim itibariyle o en az 3 dörütlük, en fazla 150-160 dörütlük kadar olabilir. Söz gelişi, Âşık Talibî Coşkun'un döner ayakla söylediğı 160 dörütlük hacminde "Dolaştı Dünyayı Aldı Eline" adlı bir seyahat destanı vardır.

Destanlar, ancak bekçi destanlarında olduğı gibi mani tipinde destanlar da yok değildir. Genellikle 11 heceli olmakla birlikte 7, 8 hatta divani tarzda söylenmiş destanlar da vardır.

Halk destanları XIX. yüzyıldan itibaren muhtelif ebattaki kâğıtlara yazılmış ve satılmaya başlanmıştır. XX. yüzyılın ortalarından itibaren de A4 kâğıdı büyüklüğündeki kâğıtlara basılmıştır. Destanlar özel bir ezgi ile okunur. İhtiva ettiğı nükteleri yansıtmaması, bir bakıma buna bağlıdır.

Hemen hemen her konu, destanın kapsamına girer. Bu çerçevede aç gözlü, aile, atasözü, avcılık, ayran, bekçi, bereket, borçlu, deprem, dolandırıcı, dul avrat, esnaf ve meslek, eşkıya, evli-bekâr, fakirlik, gelin-kaynana, gurbet, güldürücü, güreş, güzeller, hapishane, hayvan, ırklar, ihtiyarlık, iki evli, ilaç, karı-koca, kılıbık, kıtlık-kuraklık, mevsim, meyve, millî, mirasyedi, otlakçı, öğüt, palavra, peygamber, salgın hastalık, savaş, sel, seyahat, siyasî, şifalı bitkiler, şikâyet, uğur-uğursuzluk, ünlü kişiler, ters öğüt, yalancı, yangın, yaşlılık, yatırırlar, yemek, yer-gök, yergi-taşlama-eleştirme, yöre-belde, züğürtlük destanları ile elifnameler, şairnameler ve yaşnameler söz konusu edilebilir.

Destanlar bir olay anlatmakla beraber, gerçeğı tamamıyla anlatıyor denilemez. Şair, kendi muhayyilesinden ifadeler katarak destanı

ahenkli ve kalıcı bir hale getirir. Fakat hastalık destanlarında olduğu gibi bazı destanlarda olayların olduğu gibi yansıtıldığı görülür.

Biz bu kitabımızda esnaf ve meslek destanlarını ele aldık. Kitabımızda 3 mahlassız 49 destan yer almaktadır. Ayrıca bunların yanında “Sanatkârlar Faslı” başlığı altında manilerden oluşan beş mani destanı kaydettik. Mani destanlarının yanında Dertli ve Ferkî’nin *elifname*, Ali Tonçkol’un da *dörtleme* tarzında şiirlerinin bulunduğunu kaydetmek gerekir.

Destan şairi eserinde esnaflara yer verirken kimi zaman ait olduğu mesleğin özelliklerine yer vermiştir. Kimi zaman şair kendisini bizzat söz konusu ettiği meslekte çalışmış birisi olarak göstermiş ve hiç birinde başarılı olamamıştır. Bunları yaparken mizahı da elden bırakmamıştır.

Elinizdeki bu kitap, daha önce 27-29 Nisan 2012, Şanlıurfa’da yapılan Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu’nda “*Âşık Edebiyatında Esnaf ve İş Destanları*” sunduğumuz bildirinin genişletilerek kitap haline getirilmiş şeklidir.

Kültürümüz için hayırlı olsun.

Dr. Doğan KAYA
Sivas, 31 Ağustos 2019

GİRİŞ

Destanlar, milletlerin hayatında derin izler bırakmış olayları, zaferleri, felâketleri, millî duyguları dile getiren manzum eserlerdir. Her ne kadar destanlar, manzum ürünler ise de edebiyatımızda Battalname, Danişmendname ve Saltukname gibi *mensur destanlar* da vardır.

Destan kelimesi İslamî kültürün etkisiyle divan, halk ve yeni edebiyatımızda pek çok türe alem olmuştur. Bunları şu başlıklar altında toplayabiliriz:

**Mesnevi tarzında yazılmış dinî hikâyeler* (Yusuf ile Zeliha, Cümcüme Sultan...)

**Fikrî-tasavvufî eserler* [Risaletü'n-Nushiyye (Yunus Emre), Mantıku't-Tayr (Feridüddin Attar ve Gülşehri), Fakrname (Âşık Paşa), Vasf-ı Hal-i Herkesi (Âşık Paşa)...]

**Aşk hikâyeleri*, Hüsrev-i Şirin, Leyli ve Mecnun nev'inden olan mesnevi şeklinde yazılmış eserler...)

**Mensur nasihatnameler* (Kâbusname tarzındaki eserler...)

**Manzum vakayinameler* (Destan-ı Tevarih-i Müluk-ı Al-i Osman ile Düsturname...)

**Mensur tarihî eserler*, (Tacü't-Tevarih...)

**Manzum masallar* (Destan-ı Ahmed Haramî...)

**Biyografik romanlar* (Destan-ı İmam Ali nev'inden eserler...)

**Epik karakterli eserler* (Cengizname...)

Bir kısım destanlar, inanılması mümkün olmayacak derecede hayali yani *mythologique* (esatiri) mahiyettedir. Bazıları da tarihî vak'alarla beslenerek vücuda getirilmiştir. Bunlar *légendaire* (menkabevî) özellikte olan destanlardır. Destanlar sadece tarihe yahut sadece edebiyata mal edilemezler. Bu bakımdan milletlerin efsanevî tarihi sayılabilir.

Diğer taraftan edebiyatımızda âşıkların, olayları, düşünce, durum, kanaat ve inançları dile getirdikleri hikâye kimliği taşıyan şiirlere de destan denilmektedir. Bunlar koşma kafiye düzeninde şiirlerdir. Hacim itibarıyla o en az 3 dörtlük, en fazla 150-160 dörtlük kadar olabilir. Söz

gelişi, Âşık Talibî Coşkun'un döner ayakla söylediği 160 dörtlük hacminde "Dolaştı Dünyayı Aldı Eline" adlı bir seyahat destanı vardır.

Destanlar, ancak bekçi destanlarında olduğu gibi mani tipinde destanlar da yok değildir. Genellikle 11 heceli olmakla birlikte 7, 8 hatta divani tarzda söylenmiş destanlar da vardır. Sözel gelişini yine Talibî Coşkun'un "Zamane Destanı" adında, döner ayakla 43 dörtlük olarak söylediği bir divanî destanı vardır.

Halk destanları XIX. yüzyıldan itibaren muhtelif ebattaki kâğıtlara yazılmış ve satılmaya başlanmıştır. XX. yüzyılın ortalarından itibaren de A4 kâğıdı büyüklüğündeki kâğıtlara basılmıştır. Destanlar özel bir ezgi ile okunur. İhtiva ettiği nükteleri yansıtmayı, bir bakıma buna bağlıdır.

Hemen hemen her konu, destanın kapsamına girer. Bu çerçevede aç gözlü, aile, atasözü, avcılık, ayran, bekçi, bereket, borçlu, deprem, dolandırıcı, dul avrat, esnaf ve meslek, eşkiya, evli-bekâr, fakirlik, gelin-kaynana, gurbet, güldürücü, güreş, güzeller, hapishane, hayvan, ırklar, ihtiyarlık, iki evli, ilaç, karı-koca, kılıbık, kıtlık-kuraklık, mevsim, meyve, millî, mirasyedi, otlakçı, öğüt, palavra, peygamber, salgın hastalık, savaş, sel, seyahat, siyasî, şifalı bitkiler, şikâyet, uğur-uğursuzluk, ünlü kişiler, ters öğüt, yalancı, yangın, yaşlılık, yatırımlar, yemek, yer-gök, yergi-taşlama-eleştirme, yöre-belde, züğürtlük destanları ile elifnameler, şairnameler ve yaşnameler söz konusu edilebilir.

Destanlar bir olay anlatmakla beraber, gerçeği tamamıyla anlatıyor denilemez. Şair, kendi muhayyilesinden ifadeler katarak destanı ahenkli ve kalıcı bir hale getirir. Fakat hastalık destanlarında olduğu gibi bazı destanlarda olayların olduğu gibi yansıtıldığı görülür.

Edebiyatımızda destan denilince iki kavram akla gelmektedir. Birincisi milletin bütün fertlerini ilgilendiren macera, kahramanlık ve olayları konu edinen *millî destanlar*; ikincisi de düşünce, durum, kanaat ve inancın ele alındığı ve âşıklar tarafından manzumeleştirilmiş şiir şekli olan *halk destanları*.

Biz, burada ikinci tip destanlar üzerinde duracağız. Bu tip destanlar hacim itibarıyla en az 3 dörtlük, en fazla 150-160 dörtlük kadar olabilir. Söz gelişini, Âşık Talibî Coşkun'un döner ayakla söylediği 160 dörtlük hacminde *Dolaştı Dünyayı Aldı Diline* adlı bir seyahat destanı vardır. Destanlar, bir bakıma divan şiirinde kasidenin karşılığı olarak nitelendirilebilir.

Destanlar koşma kafiye düzenindedir, ancak bekçi destanlarında olduğu gibi mani tipinde destanlar da yok değildir. Genellikle 11 heceli olmakla birlikte 8 hatta 7 heceli destanlar da vardır.

Destanlar bir olay anlatmakla beraber, gerçeği tamamıyla anlatıyor denilemez. Şair, kendi muhayyilesinden ifadeler katarak destanı ahenkli ve kalıcı bir hale getirir. Fakat hastalık destanlarında olduğu gibi bazı destanlarda olayların olduğu gibi yansıtıldığı görülür. Halk destanları XIX. yüzyıldan itibaren muhtelif ebattaki kâğıtlara yazılmış ve satılmaya başlanmıştır. XX. yüzyılın ortalarından itibaren de A4 kâğıdı büyüklüğündeki kâğıtlara basılmıştır. Destanlar özel bir ezgi ile okunur. İhtiva ettiği nükteleri yansıtmayı, bir bakıma buna bağlıdır.

Destanda anlatım, hikâye etme esasına dayanır. Bir bakıma didaktik şiir mahiyetindedir. Bir olayın anlatılması asıl gaye olduğundan duygusal öğelere pek rastlanmaz. Zaman zaman güzel yahut tabiat tasvirlerinde bu yola başvurulur.

Hemen hemen her konu, destanın kapsamına girer. Bu çerçevede atasözü, bekçi, deprem, dolandırıcı, dulavrat, esnaf ve meslek, eşkıya, evli-bekâr, gelin-kaynana, güzeller, hapishane, iki evli, karı-koca, kılıbık, kıtlık, meyve, millî, mirasyedi, hastalık, savaş, sel, seyahat, ters öğüt, yalancı, yangın, yemek, yer-gök, yöre-belde destanları ile elifnameler, şairnameler ve yaşnameler söz konusu edilebilir.

Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu bu destanları şöyle tasnif etmiştir.

1. Sosyal hayatla ilgili destanlar
2. Kültürel hayatla ilgili destanlar
3. İktisadî (Ekonomik) hayatla ilgili destanlar
4. Eğitim hayatıyla ilgili destanlar
5. Siyasî hayatla ilgili destanlar
6. Dinî ve ahlakî hayatla ilgili destanlar
7. Askerî hayatla ilgili destanlar
8. Sosyokültürel çevreyle ilgili destanlar
9. Doğal çevreyle ilgili destanlar
10. İnsanlarla ilgili destanlar

Burada söz konusu edeceğimiz esnaf destanlarını, İktisadî (Ekonomik) hayatla ilgili destanlar maddesinde zikretmemiz gerekir.

Geçimini kamunun dışında, üreterek, işleyerek, alım satım yaparak veya tamir ederek sağlayan meslek grubunun adıdır. Esnafın sözlek anlamıyla olarak İlhan Ayverdi'nin şu bilgileri kaydeder:

“Esnaf: “sınıf”ın çoğul şekli esnaf’tan) [Dilimizde tekil gibi de kullanılır]

1. Yaptıkları işlere göre sınıflara ayrılmış olan, kazançları sermayeden ziyade çalışmaya ve beden gücüne dayanan zanaatkarlara ve küçük ticaret sahiplerine verilen ortak isim.

2. mec. Hesabını bilen, mesleğini değil çok para kazanmayı düşünen açığöz kimse.

3. argo. Kötü yola sapmış kimse (özellikle kadın).¹

Esnaf olma durumu da “Esnaflık denilir.

Mesleğini icra eden kişiye ise zanaatkâr denilir. XVII. Yüzyılın sonlarına kadar “Esnaflık, zanaat tarikati” anlamına gelen “Tarik-i Hirfet” yahut da “Mertlik, yiğitlik tarikati” anlamında “Tarîk-i Fütüvvet” denilen cemiyetleri tesis etmişlerdir. Sonraki yüzyılda bunların yerine “Esnaf Loncaları” kurulmuştur.

Beri taraftan Osmanlı devlet yönetiminde gerek hizada gerekse seferde ordunun ihtiyacını karşılayan “Esnaf Ordu Alayları” içinde “Ordu esnafı” vardı.

Tarik-i Fütüvvetlerde vazife alanlar, konumlarına göre çeşitli adlar alırlardı. Bunlar *Şeyh* (Tarikatin en önde gelen reisi), *Nakib* (Tarikatin amiri), *Duacı*, *Çavuş* (Bir bakıma tarikatin inzibatı), *Kethüda / Kâhya* (Tarikatte resmî idareyi temsil eden kişi), *Yiğitbaşı* (Loncadaki esnaf çavuşu), *Esnaf İhtiyarları* (Loncadaki idare heyeti üyeleri). Bunların dışında *yardımlaşma sandığı*, *hanlar / kapanlar / çarşılar*² esnaflık müessesesinde önemi haiz unsurlardı.

Esnafar arasında bir de ayak esnafı denilen bir zümre vardır. Bunlar, mahallelerin cadde ve sokaklarında mallarını bağırarak satan veya yapacağı işi bağırarak halka duyuran insanların icra ettikleri seyyar mesleklerdir. Sosyal hayatta insanların çarşı Pazar dolaşarak halletmeye çalıştıkları ihtiyaç ve hizmetleri insanların ayaklarına kadar getirmeleri gibi kolaylık sağlamışlardır. Zamanla seyyar kahveciler, seyyar berberler gibi bazıları, mahallelere dükkânların açılması geçim darlığına düştükleri için terkedilmiştir.

Esnafar kendi içlerinde çeşitlilik gösterirler. Sözgelişi, geçimini

¹ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul, 2010, s. 353.

² Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1971, s. 5322.

musikiden kazanan insanların icra ettikleri dallara göre farklılaşması buna en güzel delildir.

Evliya Çelebi İstanbul'da musiki esnafının dükkanları hakkında bilgi verirken şunları aktarır:

Zurnacılar esnafı: 7 dükkân (40 zurnacı),
Çalgıcı mehterler esnafı: 300 s çı,
Davulcular esnafı: 5 dükkân (15 davulcu),
Rebapçılar esnafı: 3 dükkân (5 re çı),
Eski neyzen esnafı: 4 dükkân (13 neyzen),
Daire (def) sazandeleri: 500 sanatçı,
Kemençeci: 80 sanatçı,
Tanbur sazandeleri: 300 tanburî.,
Kanun sazandeleri: 55 sanatçı,
Ud sazandeleri: 6 udî,
Kopuz zandeleri: 30 sanatçı,
Çöğür (bağlama) sazandeleri: 3000 sanatçı,
Çeşde sazandeleri: 300 sanatçı,
İklîğ sazandeleri: 100 sanatçı,
Hanendeler esnafı: 300 sanatçı,
Kaba-cura- Asafî- Arap- Şehâbî zurnacı sazandeleri: 529 sanatçı,
Çoban kavalı sazandeleri: 100 sanatçı; *çığırtma düdük sazandeleri:* 65 sanatçı.

Gösteri esnafı ile ilgili olarak da Evliya Çelebi şu bilgileri kaydeder:

Havâî fişekçiler esnafı: 18 dükkân, 50 kişi,
İp cambazları esnafı: 13 cambaz,
Ateşbazlar esnafı: 70 kişi (hokkabaz, kuklabaz, Karagözcüler),

Hayvan oynatıcıları esnafı: 40 kişi

Ayıcılar esnafı: 70 kişi,

Oyuncular, güldürücüler esnafı: 12 kolda 3105 kişiden 1 şan eğlence esnafı (sazende, hanende, rakkas, çengi, hokkabaz, taklitçi vb.).

Geçmiş asırlardan beri, esnaf dükkânlarının duvarlarında mesaj niteliğinde sözler asılır. Daha ziyade sülüs ve talik stili olan bu yazılarda *Edep ya hu, Bu da geçer ya hu, Ya Hafız...* gibi sözlerin yanı sıra Leylâ ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Şahmaran gibi halk hikâyelerine ait resimler, Hz. Ali, muhtelif padişah ve kumandanların portreleri haricinde aşağıdaki gibi sözler bulunur. Esnaf düzgülerinde sık sık çeşitli mesleklerin pirlerinin adları da yer alır.

Âdemoğlu hilebazdır kimse bilmez fendini

Kime iyilik edersen sakın ondan kendini

*Budala olan malın verir veresiye
Elindeki kuşu salıverir gelesiye*

*Ehl-i dillerde bu masal anılır
Kim ki çok söylerse çok yanılır*

*Hak tecelli eyleyince her işi âsân eder
Halk eder esbabını bir lâhzada ihsan eder*

*Müşterimiz velinimet, yâranımız yarımız
Ziyadesi zarar verir kanaattir kârımız*

*Her sabah besmeleyle dükkânımız açılır
Emelimiz hakikattir Hak'tan rahmet saçılır
Burada doğruluk vardır haksızlıktan kaçılır
Bir yudum su dahi olsa helâlinden içilir*

*Kulak sağır, eziyet haram
Pazarlık yok edilmez kelâm
Almaya niyetli isen sorma
Fiyatlar üstündedir vesselâm*

*Mademki gelmişiz köhne cihane
Derdimizi çeksin şu viran hane
Gönül ne kahve ister ne kahvehane
Gönül sohbet ister kahve bahane*

*Bu kahve (öyle) bir kahvedir ki her usulü bâ-safa
İçinde sakın olanlar çekmesin asla cefa
Bir gelen bir dahi gelsin demesinler bî-vefa
Sahibine kıl şefa'at Ya Muhammet Mustafa*

*Her seherde besmeleyle açılır dükkânımız
Hazret-i Şeyh Şazeli'dir pirimiz üstadımız (kahvecilerde,
kıraathanelerde)*

*Her sabah besmeleyle açılır dükkânımız
Hazret-i Selman-ı Pâk pirimiz üstadımız (Berber dükkânlarında)*

*Her sabah Besmele'yle açılır hammamımız
Hazret-i Muhsin bin Osman pirimiz üstadımız (Hamamlarda)*

şeklinde tabelalar bulunurdu. Bu beyitlerden de anlaşılacağı üzere ahi kültüründe her mesleğin bir pîri vardır. Tespit ettiklerimizi aşağıya kaydediyoruz.

<i>Ateşçilerin piri:</i>	Muhammed İbn-i Buharî,
<i>Attarların piri:</i>	Hüsam İbn Abdullah-ı Kûfî, Bend-i Attar,
<i>Avcıların piri:</i>	Hız. Hamza, Baba Gömleksiz,
<i>Bağcıların piri:</i>	Hız. Üzeyr,
<i>Bahçıvanların piri:</i>	Ebu Zeyd Baba Beten-i Hindî,
<i>Bakkalların piri:</i>	Adiy İbn Nebbaş,
<i>Balıkçıların piri:</i>	Hız. Yunus,
<i>Baltacıların piri:</i>	Abdalan-ı Sammak,
<i>Bardakçıların piri:</i>	Abdulfahhar Medenî,
<i>Berberlerin piri:</i>	Selman-ı Farisî,
<i>Boyacıların piri:</i>	Hız. Musa, Zeynelabidin, Ömer İbn Abdullah es-Sabbâğ,
<i>Börekçilerin piri:</i>	Varaka İbn Nevfel,
<i>Cerrahların piri:</i>	Lokman,
<i>Çanakçıların ve çömlekçilerin piri:</i>	Abdulgaffar Muhtar-ı Din,
<i>Çarıkçıların piri:</i>	Abdulgaffar,
<i>Çavuşların piri:</i>	Ömer İbn-i Said,
<i>Çeşmecilerin piri:</i>	Abdullah İbn-i Malik,
<i>Çıkrıkçıların piri:</i>	Abdullah Habib-i Neccâr, Ebu Abdi Hıvat,
<i>Çiftçilerin piri:</i>	Hazreti Âdem,
<i>Çobanların piri:</i>	Hız. Musa,
<i>Çörekçilerin piri:</i>	Ebu'l-Cert,
<i>Çulhacıların piri:</i>	Hız. İlyâs, Hız. Şit,
<i>Debbağların (dericilerin) piri:</i>	Ahi Evran,
<i>Değirmencilerin piri:</i>	İmran İbn-i Nasır,
<i>Dellâlların piri:</i>	Tayfur-ı Mekî, Cabirî Ensarî,
<i>Demircilerin piri:</i>	Davut Peygamber, Ebu Zeyd Müslim,
<i>Devecilerin piri:</i>	Hız. Salih, Veysel Karanî,
<i>Dokumacıların piri:</i>	Hız. Şid, Hız. İlyas,
<i>Dökmecilerin piri:</i>	Ubeydullah el-Bahrî,
<i>Dülgerlerin piri:</i>	Hız. İbrahim, Habib Naccar,
<i>Ekmekçilerin piri:</i>	İbrahim Peygamber, Hız. Zülkiñl, Muhammed İbn-i Ebubekir,
<i>Gazilerin piri:</i>	Hız. Ali,

<i>Gemicilerin piri:</i>	Hız. Nuh,
<i>Gezginlerin piri:</i>	Hız. İsa,
<i>Güğümcülerin piri:</i>	İmam Yusuf, İmam Gazalî
<i>Haffafların piri:</i>	İmam Yusuf (<i>haffaf</i> : ayakkaıcı, yemenici, kavaf)
<i>Hallaçların piri:</i>	Hız. Şit, Hallacı Mansur,
<i>Hamamcılarının piri:</i>	Mansur İbn Kâsım-ı Bağdadî, Muhsin İbn-i Osman,
<i>Helvacıların piri:</i>	Hasan Basri, Ömerü'l-Kaid,
<i>Hurdacıların piri:</i>	Avn İbn İmkân,
<i>İğnecilerin piri:</i>	Ebu'l-Kâsım Mübarek,
<i>Kadınların piri:</i>	Ümmü Maktum,
<i>Kahvecilerin piri:</i>	Şah Şazelî,
<i>Kalaycıların piri:</i>	Ayn-i Pak,
<i>Kasapların piri:</i>	Ebu'l- Muhcen,
<i>Kassarîlerin piri:</i>	Habib Neccar (<i>kassar</i> : yıkayıcı, temizleyici)
<i>Kazancıların piri:</i>	Ebu Habib Muhiddin,
<i>Kazzaz ve bezzazların piri:</i>	Abdullah İbn-i Cafer (<i>kazzaz</i> : ipekçi, <i>bezzaz</i> : manifaturacı, bez satan)
<i>Keçecilerin piri:</i>	Ebu Said Lebbad,
<i>Kemankeş ve ciritçilerin piri:</i>	Hız. Kadda,
<i>Kemercilerin piri:</i>	Ahi Yusuf,
<i>Kılıççıların piri:</i>	Zeydi Hindî,
<i>Kirişçilerin piri:</i>	Abdullah İbn-i Abbas,
<i>Kunduracıların piri:</i>	Yemeni Ekber, Şeyh Muhammed,
<i>Kuyumcu ve dökmecilerin piri:</i>	Nasır İbn Abdullah,
<i>Kûlahçıların piri:</i>	Hasan Kassal İbn-i Âmir,
<i>Kürkçülerin piri:</i>	Hız. Salih,
<i>Leblebicilerin piri:</i>	Ali Sinan Çakal,
<i>Marangozların piri:</i>	Hız. Nuh,
<i>Meyve açıcılarının piri:</i>	Veysel Karanî,
<i>Mezar kazıcılarının piri:</i>	Kabil,
<i>Mimarların piri:</i>	Muhammed İbn Ebû Bekir,
<i>Mutafların piri:</i>	İmam Gazali,
<i>Müezzinlerin piri:</i>	Bilal-i Habeşî,
<i>Nakiplerin piri:</i>	Cabir-i Ensarî,
<i>Nalbantların piri:</i>	Ebü'l-Kasım Liha,
<i>Okçuların piri:</i>	Sa'd İbn Ebî Vakkâs,
<i>Saatçilerin piri:</i>	Hız. Yusuf,
<i>Sabuncuların piri:</i>	Ahmed İbn Abdullah,
<i>Sahhafların piri:</i>	Abdullah,

<i>Sakaların piri:</i>	Selmân-ı Kûfî,
<i>Saraçların piri:</i>	Ebu'n-Nasr bin Haşimiyyi'l-Bağdadî, Müftî Bağvan,
<i>Sarmısakçılarının ve soğancıların piri:</i>	Kasım İbn-i Nasrullah,
<i>Semercilerin piri:</i>	Palandız Hacı Yusuf Efendi,
<i>Seyyahların piri:</i>	Hz. İsa, Hz. Lud,
<i>Şatırcıların piri:</i>	Ebu Muhammed,
<i>Şerbetçilerin piri:</i>	Abdullah İbn-i Ali, İmam Numan,
<i>Tarihçilerin piri:</i>	Hz. Lût,
<i>Taşçıların piri:</i>	Kasım İbn-i Nasuh,
<i>Tellakların piri:</i>	Ubeyde Mısırî,
<i>Terzilerin piri:</i>	İdris Peygamber, Davut İbn-i Abdurrahman
<i>Tüccarların piri:</i>	Hz. Muhammed, Ebu Ubeyde,
<i>Tüfenkçi:</i>	Ahmed Zenci
<i>Yapıcıların piri:</i>	Hz. İbrahim Halilullah,
<i>Yemeni-Papuççu-Çizmecilerin piri:</i>	Ekber-i Yemenî,
<i>Yorgancıların piri:</i>	İbn-i Arar,
<i>Zırhçıların piri:</i>	Hz. Davud'dur. ³

Âşıklar, toplumun temel dinamiklerinden olan esnaf konusuna da duyarsız kalmamışlar; XVIII. yüzyıldan itibaren ortaya koydukları destanlarla kendi pencerelerinden mesleklerin özellik ve güzelliklerini, problemlerini dile getirmişlerdir.

Elimizde ilk örneğine XVIII. yüzyılda Kâmilî'de rastladığımız 40 kadar destan vardır.

Reşat Ekrem Koçu, Evliya Çelebi'nin büyük eseri "Seyahatnamesi"nde tespit ettiği esnafın bir dökümünü yapmış; bunları 248 başlık altında toplamıştır.⁴ Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde sadece eğlenceye bağlı olmak üzere pek çok esnaftan söz eder ve tek tek onların hayli kabarık olan fert sayılarını sıralar. Evliya Çelebi'nin sözünü ettiği söz konusu eğlence erbabı şunlardır: *Mehterler, zurnacılar, davulcular, rebapçılar, neyzenler,, daire (def)çiler, kemençeciler, tanburîler, çöğür (bağlama)cılar, ud, kanun, çeşde, ıklığ, sanatçıları, Kaba-cura, çoban kavalı ve çığırıtma sanatçıları, hanendeler* (Ömer Gülşenî, Koca Osman Çelebi, Baba Nevâî, Andelip Çelebi, Hafız Kral, Sütçü; Ali...); Müzisyen ekibi tamamlayan diğer eğlence erbabı (

³ Doğan Kaya, *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara, 2014, s. 810-811.

⁴ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1971, s. 5328-5331.

*havaî fişekçiler cambaz, ateşbazlar, hokkabaz, kuklabaz, hayvan oynatıcıları, soytarılar, taklitçiler, meddah, oyuncakçılar, köçekler, çengiler) konaklarda, mesire yerlerinde, çayirlarda, bağ-bahçelerde, meyhanelerde sanatlarını icra etme imkânı bulmuşlardır.*⁵

Destanlarda adlarına yer virilen mesleklerle ilgili olarak tespit ettiğimiz isimler şunlardır:

abacı, afyoncu, ağaççı, akkâm, alacacı, altın dövücü, amele, anberci, arıcı, arpacı, asker, aşçı, âşık, atlasçı, attar, avcı, avukat, ayıcı, aynacı, bacacı, bahçıvan, bakırcı, bakkal, baklacı, balıkçı, bankacı, basmacı, bekçi, berber, bezciler, bezirgan, bezzaz, bıçkıcı, boksör, bostancı, boyacı, bozacı, börekçi, buhurcu, burgucu, cambaz, camcı, canbaz, celep, cerrah, cevahirci, cinci, cullah, cündi, çadırcı, çakşırcı, çamaşırcı, çapçakçı, çemberci, çıkırıkcı, çiçekçi, çiftçi, çilingir, çinici, çizmeci, çoban, çömlekçi, çöpçü, çörekçi, çubukçu, çuhacı, çuhadar, çulfa / çulha, dabak / debbağ, dalgıç, dalgıç / dalgıncı, ebbağ / tabak, değirmenci, dellal, demirci, derviş, derzi, destereci, dibâcı, dikici, dilenci, imici, dişçi, dişçi / diş çekici, divitçi, doğramacı, doktor, dökmeci, duhancı, dülger, ebrucu, eczacı, ekmekçi / etmekçi, elekçi, elektrikçi, elvancı, emlakçı, esirci, eskici, falcı, fermeneci, fesçi, fırıncı, fincancı, forsa, fotoğrafçı, gazeteci, gazez, gemici, gevrekçi, gömlekçi, göncü, gözlemeci, güllaççı, gümrükçü, gümüş arayıcı, hacı, haffaf, hafız, hâkim, hakkâk, hakkâk / taşçı, halıcı, hallaç, hamamcı, hammal, hanende, haritacı, harmancı, hasırcı, hassas, hayalbaz, hekim, helvacı, hırsız, hizan dilberan, hoca, hovarda, hurdacı, ırgat, ibrişimci, ihramcı, ilancı, imam, ipçi / iplikçi, iplikçi, ispençiyâr, işçi, işportacı, kabzımal, kadaastrocu, kadayıfçı, kadifeci, kaftancı, kâğıt aharcılığı, kâğıt makasçılığı, kâğıtçı, kağrı, kahve, kahveci, kalafatçı, kalaycı, kalburcu, kalemkeş, kalemtıraşçı, kalkancı, kalpakçı, kaltakçılar, kalyoncu, kamçıcı, kaptan, karaborsa, kasap / kassab, kaseci, kassar, kaşıkçı, kâtip / yazıcı, katıkçı, kavaf / kaffaf, kavukçu, kayıkçı, kaymakçı, kaytancı, kazancı / kazgancı, kazzaz / ipekçi, kebapçı, kebeci, keçeci, kellepuşçu, kemancılık, kendirci, keresteci, keserci, kesici (şaki), ketenci, kılıcı, kılıççı, kibritçi, kireççi, kiremitçi, kırışçı, kolancı, koltukçu, köçek, kökçü, köşker, kumaş mağaza, kundakçı, kunduracı, kurabiyeci, kuruyemişçi, kuşakçı, kuşbaz, kutucu, kuyumcu, kükürtçü, külhancı, küpçü, kürekçi, kürkü, lâffaf, lağımçı, leblebici, lekeci, limoncu, lokmacı, macuncu, maliyeci, manav, mandıracı, marangoz, marpuççu, matbaacı, mavunacı, mazman,

⁵ Tan, Nail, *Yel Kayadan Ne Aparır*, Türk Halk Kültürü Araştırmaları, Kültür Ajans Yayını, Ankara, 2016, s. 247-248.

meddah, mehter, mekkâreci, memur, meşaleci, meşkçi, meyancı, meydancı, meyhaneci, mezarıcı, mezatçı, mihçi, mimar, mintancı, molla, muhtar, muhtesip, mukallid, mumcu, mutaf, muytab / muytaft, muytab / mutaf, mücellit, müezzin, müezzin /meyzin, müfessir, müftü, mühendis, mühürücü, müneccim, mürekkepçi, müsellesçi, müteahhit, müverrih, müzehhib, nakkaş, nakliyecî, nalbant, nalbur, nalçacı, nalıncı, natır, neccâr, oduncu, okçu, otelci, oymacı, öğrenci, öğretmen, ölü yıkayıcı, örücü, pabuççu / papuşçu, paçacı, palancı, pastırmacı, paşmakçı, pazvant, pehlivan, pekmezci, peksimetçi, penbeci, peştemalci, peynirci, pilot, polis, postçu, pusulacı, rakkas, remmal, rençper, rengger (boyacı), saatçi, sabuncu, sadeşkâr, sağrıci, sahhafl, sai, sail, saka, salhaneci, samancılık, sandalcı, santurcu, sapanacı, saraç / sarraç, sarıkçı, sarraf, sazıcı, sâzende, sebzeci, sedefçi, sekkak / bıçakçı, semerci, semmanî, serracan, setenci, seyis, seyyaf / kılınççı, seyis, seyyar satıcı, sınıkçı, sırmacı, sirmakeş, sıvacı, simitçi, sirkeci, sofçu, sofracı, sorguçu, subaşı, subay, sucu, sumakî, surnayî (zurnacı), suzenci / suzenger / suzenî / iğneci, sükger / pazarcı, sürmeci, sütçü, şahna, şair, şakird, şaneger / tarakçı, şekerci , şerbetçi, şeyh, şıracı, şişeci, şoför, şoför kâhyası, tabancı, tabbah / aşçı, tablî / davulcu, tacir, tahtacı, takyeci, tapucu, tarakçı, taşçı, tatar, tayfa, tekeltici, tekyeci, telefoncu, telemeci, tellak, tellal, tenekeci, terlikçi, terpuşçu, terzi, teymurcu / demirci, tezekçi, tığcı, tîrger (okçu), tırşeci, toprakçı, trafikçi, trikotajcı, tuhafiyeci, tulumbacı, tutkalıcı, tuyûrî / kuşçu, tuzcu, tüccar , tüfek kundakçı, tüfekçi, tûlbentçi, tütüncü, ulak, uncu, urgancı, usta, usturacı, üfürükçü, vaiz, “var ol”cu, vatman, veli, yağlıkçı, yayıcı, yazıcı, yelkenci, yelpazeci, yemekçi, yeniçeri, yoğurtçu, yoldaş, yorgancı, yorgancı, yularcı, yüncü, zenkâhbeân, zerdesteci, zerger / kuyumcu, zervarakçı, zorba, züğürt.

Bunların içinde günümüzde kullanılmayan esnaf adları da vardır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

akkâm (deve kiracısı),
hizan dilberan (vücutlarını satan uygunsuz delikanlılar)
ispençiyâr (şifalı ot bulan)
mekkâreci (hayvanlar süsleyerek sefere götüren)
seyyar satıcı (gülsuyu, huhallebi, meşrubat satıcısı)
surnayî (zurnacı)
suzenger (iğneci)
suzenî (iğneci)
sükger (pazarcı)

şaneger (tarakçı)
tabbah (aşçı)
tablî (davulcu)
teymurcu (demirci)
tuyûrî (kuşçu)
zenkâhbeân (kadın temin eden muhabbet dellâlları)
zerger (kuyumcu)

Bir kenti ve o kentin güzelliklerinin ele alındığı şehrengizlerde çoğu zaman esnaflara, mesleklerin güzellerine yer verilmiştir. Klasik şairler şehrengizleri ekseriya mesnevi biçiminde kaleme alınan bu yapıtlar tevhid, münacaat, na't olarak söylemişlerdir.

Âşık edebiyatında da şehrengiz niteliğinde destanlar vücuda getirilmiştir. Bu tarz şiir söyleyenlerin başında Razî gelir. Âşık Edebiyatı alanında Razî'nin dışında Tûrabî, Üryanî ve Âşık Ömer de hece ölçüsüyle *şehrengiz niteliğinde eserler ortaya koymuşlardır. Bu şiirler koşma tarzında olabileceği gibi mani tipinde dörtlüklerle de söylenebilmiştir.*

Esnaf destanlarını / şiirlerini tespit ettiğimiz örneklerden hareketle ölçü ve birimlerine göre şu şekilde gruplandırabiliriz:

I. Mani Tipi destanlar

A. 8 Heceliler

B. 11 Heceliler

II. Koşma Tipi destanlar

A. 8 Heceliler

B. 11 Heceliler

III. Elifname tarzında Esnaf Destanları

IV. Mesnevî tarzındaki esnaf şiiri

V. Ölçüsüz esnaf şiiri

VI. Esnaf Türküleri

VII. Esnaf kantoları

.....

I. Mani Tipi destanlar

8 ve 11 hecelidirler. 8 heceliler bekçi davulcu manileri olup söyleyeni belli değildir. Bu tip şiirlerden 5 adet tespit edebildik.

Mesleklerin özellikleri yahut da girip başarısız olduktan sonra vazgeçilen mesleklere temas edilmiştir. Genellikle 4+4 duraklıdırlar. Bazıları 7 hecelidir.

“Esnaf Güzelleri” başlığındaki 11 heceli destanların sahipleri bellidir. Elimizde Tûrabî, Uryanî ve 2 adet de Razî'nin olmak üzere 4 destan bulunmaktadır. Şair, söz konusu edilen meslekteki gencin güzelliğini ve özelliğini anlatır.

II. Koşma Tipi destanlar

A. 8 Heceliler

Kul Hafız mahlaslı şaire ait olan bu şiir, arşivimizdeki 19 numaralı cönkte kayıtlıdır. Cönk, 8.5 X 19cm boyutlarında ve 90 yapraktır. Kahramanmaraş ili civarında düzenlenmiştir. Cönkün tamamında tek tip yazının bulunması, cönkün bir kalemde yazıldığını göstermektedir. Ancak düzenleyen kişi ve düzenleme tarihi hakkında herhangi bir kayıt yoktur.

Diğer 8 heceli destan 1859'de vefat etmiş olan Sivaslı şair Meftunî'nin bir destanıdır. Konu olarak, ilgili meslekteki güzeller övülmektedir.

Diğer destanlar Karamanlı İsa Oğuz, Çorumlu Hulusi Boran, Kul Hafız ve Meftunî'nin,

B. 11 Heceliler

Ahmet Sadi Okatan (2 adet), Yozgatlı Abdullah Erol, Behcet, Bozyörük Oğlan, Ali Kabadayı, Ali Tunçkol, Âşık Ömer, Bayburtlu Celâlî, Karanlı Cemal Hoca, Efkarî, Ali Ertekin, Prizrenli Ferkî, Beşiktaşlı Gedaî, Hacı Hasan Uğur, Kamîlî, Kaygusuz Abdal (2), Kara Mehmet, Kemalî, Karamanlı Kenzî, Kılâbî, Mahmut Küçükaydın, Mehmet Şengül, Necatî, Ruzî, Sefâhî, Seyranî, Sür'atî, Şemsi Yastıman, Tahîrî, Tûrabî, Ziya Gökalp.

Tespit ettiğimiz şiirler içinde üç adet de mahlassız destan bulunmaktadır.

Âşık şiirinde meslek destanı olmamakla beraber esnafı konu edinen koşmalar da vardır. Tespit ettiğimiz üç örneğin birincisinde

esnafın içinde bulunduğu durum ele alınmıştır.⁶ Şiir, Yozgat'ın Sorgun ilçesinden olan Yaşar'a aittir. "Esnaf" başlıklı şiir 11 heceli, döner ayaklı ve 6 dörtlüktür. Yaşar, şiirinde esnafın sosyal hayat içindeki durumdan söz etmektedir. Dükânlar "Besmele"yle açılır, sabah çorbasını hazırlar, manav taze meyve satar, hazır giyimciler modaya uygun giysiler getirir, kimisi günü sifatsız kapatır, beyaz eşya satanlar kampanya düzenler, senetleri ödemede zorluk çeker.

36. Sivas'ın İmranlı ilçesinden olan Mehmet Şengül'ün 5 dörtlük halinde ikaz ve tenkit mahiyetinde bir şiiridir. Şiir döner ayaklı ve 11 hecelidir.

Şengül sözleri, işinde dürüst olmayan esnafadır. Kuru odunları ıslatan, kömürün içine çakıl taş katan, koyunun yerine eşiği kesen, at etinden salam sucuk yapan, müşterisine karşı adaletli olmayan, vicdansızlık eden, iki yerine beş misli kâr etmek isteyen, tartı aletine hile katan ve martının etinden yapan esnafa "yazıklar olsun" diye beddua etmektedir.⁷

38.Necati Ocakçı, 11 hece ile ve 10 dörtlükle vücuda getirdiği bu şiirinde esnafın içinde bulunduğu problemlere tercüman olmaya çalışmıştır. Şiir tek ayaktır.⁸

Feryadî ve Hasan Tahsin'in "Berber Destanı

III. Elifname tarzında Esnaf Destanları

Bu tarzda ortaya konulmuş şiirlerden elimizde Bolulu Dertli ve Prizrenli Ferkî'ye ait iki örnek bulunmaktadır.

Bütün bunların yanında *terzi, berber, helvacı* vs. gibi **sadece bir mesleğin** konu edildiği destanlar da vardır. Bunlar esnafı genel olarak ele almadığı için bu çalışmanın dışında tutulmuş; sadece iki örnek vermekle yetinilmiştir.

Diğer taraftan bekçi / ramazan manileri içinde de tek mesleği konu edinen maniler de vardır. *Hekim, kimyacı, paçacı, sarrac, sırmakeş, ketenci* manileri bunlardan bazılarıdır.

IV. Mesnevî tarzındaki esnaf şiiri

⁶ http://www.yozgatsorgun.bel.tr/index.php?module=modul_tek&modul=127&cat=425

⁷ Doğan Kaya, *Sivas Halk Şairleri*, C. IV, Sivas, 2009, s. 108.

⁸ Necati Ocakçı, *Çakıl Taşları*, Antalya, 2006, s. 37-38.

Ruzî, “Hubanname-yi Nevada” adlı hacimli şiirini mesnevî kafiye düzeninde vücuda getirmiştir.⁹ Şiir, en çok esnaf adının yer aldığı (173 esnaf) en hacimli eserdir. Destanda söz konusu mesleğin gençleriyle ilgili özellikler, benzetmeler, nükteler, övgüler, tarifler yer almıştır.

V. Ölçsüz esnaf şiiri

Birimi dörtlük olmakla beraber ölçüsü 6 ilâ 12 arasında değişen, kafiye düzeni aaab, cccd, eeef, gggh tarzında olan, ezgili olarak terennüm edilen esnaf şiirleri de vardır. Elimizdeki yegâne örnek İrfan Ünver Nasrattınoğlu’nun Afyonkarahisar’da geçimini nane şekerini satmakla temin eden Naneci Ahmet’in söylediği dörtlüklerdir.¹⁰

VI. Esnaf Türküleri

Her her konuda ortaya konulmuş olan türkülerimiz içinde esnafların da söz konusu edildiği örnekler vardır. Repertuarda yer alan türkülere göz attığımızda *keçeci, arabacı, balıkçı, bostancı, demirci, dondurmacı, gemici, hamamcı, helvacı, kahveci, kalaycı, kundura boyacısı, leblebici, terzi, oduncu, sobacı* esnafının ele alındığı türkülerin karşımıza çıktığını görürüz.

Sadi Yaver Ataman, “Memleket Havaları / I. Esnaf Türküleri” adlı 32 sayfalık mütevazı çalışmasında bu konuya temas etmiştir.¹¹

Diğer taraftan Afyonkarahisarlı Âşık Naneci Ahmet Özbakar (Afyonkarahisar, Sincanlı-Sinir (Tınaztepe) köyü, 1910-9?)’in sokak sokak gezip nane satarken çeşitli meslek sahiplerini ve mesleklerini överek nağmelerle söylediği mani tarzındaki dörtlükleri de burada zikretmek gerekir. Naneci Ahmet 22 meslek sahibini söz konusu etmiştir.¹²

TRT Repertuarında da şu mesleklerle ilgili türküler bulunmaktadır:

Arabacı, Arabacı, Avcı, Bahçevan, Balıkçı, Berber, Bostancı, Boyacı, Çiftçi, Değirmenci, Demirci, Deveci, Gemici, Hamamcı, Helvacı, Kahveci,

⁹ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1971, s. 5339.)

¹⁰ İrfan Ünver Nasrattınoğlu, “Afyonkarahisarlı Âşık Naneci Ahmet”, I. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, Konya, 11-12 Ekim 1988, Selçuk Üniversitesi Yay, Konya, 1990, s. 215-217.

¹¹ Sadi Yaver Ataman, “Memleket Havaları / I. Esnaf Türküleri”, İstanbul, 1954.

¹² İrfan Ünver Nasrattınoğlu, a. g. e., s. 215-217.

*Kalaycı, Kasap, Keçeci, Leblebici, Nalband, Oduncu, Saatçi, Sobacı, Terzi.*¹³

Türkülerden birkaç örnek:

Feracemin al yakası

Terziler vurur makası

Gidi eli kırılması

Al feracem mor feracem

Yakamdan düştü feracem

Ocak başında mermeri

*Ben severim **berberi***

Mis kokuyor elleri

Ah berber a berber oğlan

Oğlan Boynuma dolan

Kalaycılar kalayı neyle kalaylar

Şöyle kalaylar böyle kalaylar

Şöyle mi şöyle böyle mi böyle

Var yâre söyle git yâre söyle

VII. Esnaf kantoları

Bilhassa XIX. yüzyılın sonunda revaçta olan kanto ve kontocular, halkın eğlenmesinde birinci derecede rol oynamıştır. Kantocular sahnede zaman zaman esnaf güzellerini sanatlarını icraları sırasında söz konusu etmişler, aşklarını, arzularını dile getirmişlerdir. ŞaBmran Hanım'ın süpürgeci, helvacı, sandalcı kantosu, Peruz Hanım'ın mısır buğdaycı, Elini Hanım'ın Laz kayıkçı ve Küçük Peruz'la Şamran Hanım'ın müştereken söylediği sandalcı kantoları iz bırakmıştır. İşte bunlardan bir kaç:

Arabacı Kantosu

Bizim araba boştur

Bin de çayıra koştur

Hopla popla hey

Kayıkla gitmeyiniz

Arabaya bininiz

¹³ Cahit Öztelli, *Evlerinin Önü*, Hürriyet yay., İstanbul, 1972, s. 512-538.

*Geliniz eğleniniz
Hopla popla hey*

*Şamran Hanım'ın Süpürgeci Kantosu
Sırma gibi süpürgemin ince teli
Hiç toz kondurmaz temizler her yeri
Çağırma beyim nafile döndüm ben geri
Hasır süpürgesi hasır süpürgesi
Gelin alın lâzım olur
Güzel uşaklar memnun olur*

*Şamran Hanım'ın Keten Helvacı Kantosu
Acem helvacısı geliyor
Keten helva getiriyor
Herkesi memnun ediyor
Parayı cepten çekiyor
Nane suyu nane şeker
Benim canım seni çeker
Hem kırmızı hem de beyaz
Tel tel omuş keten helvam
Sekiz gibi keten helvam*

*Peruz Hanım'ın Mısır Buğdaycı Kantosu
Mısırımı kavururken
Dumanını savururken
Sesim kısılıyor benim
Sokak sokak bağırırken
Mısır buğday kıtır kıtır
Taze pişmiş çıtır çıtır*

*Elini'nin Laz Kayıkçı Kantosu
Trabzon'a gitdin mi?
Hamsi baluk gördün mü?
Al aşağı aşağı
Karadeniz uşağı
İpten olur kuşağı*

*Al aşağı aşağı
Fistanın düğmelerini*

*Sıkmasın memelerini
O kiras dudağını
Bir ısırsam ne olur
Altın versem almazsın
O kiras dudağım
O şeker dudağını
Bir ısırsam kanmazsın*

*Tutmadım elini
Saramadım belini
Aman güzel Eleni
Yosma çapkın Eleni
Kandırıydım seni ben
Olurdun Laz Gelini*

*Başımda kara başlık
Karım olmazsan bâri
Gel olalım kardaşlık*

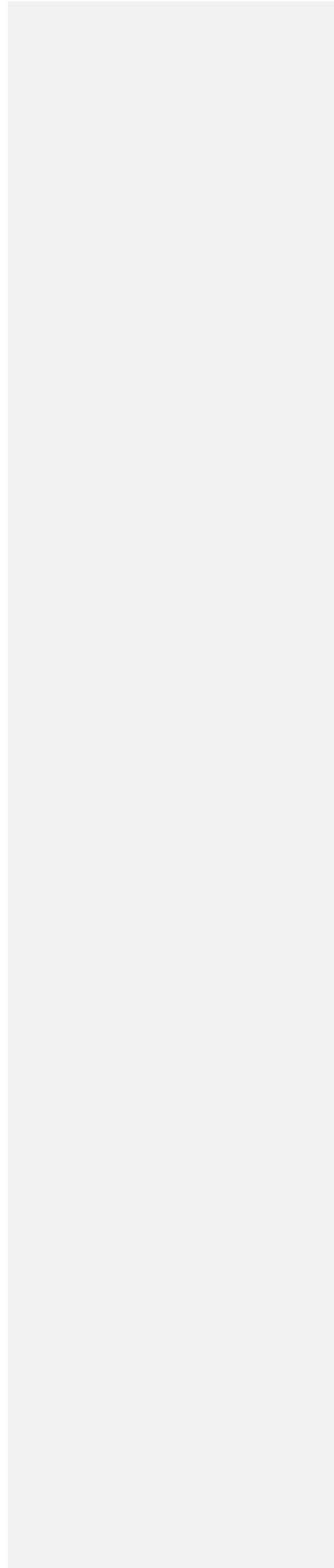
*Deniz üstünde kayık
Ben sarhoşum sen ayık*

*Kayık üstünde tente
Gel misafır ol bende*

*Kayıкта var yorganım
Gel boş kalmasın yanımda¹⁴*

¹⁴ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1971, s. 5346-5347.

METİNLER

Abdullah Er Ozan

(Abdullah Erol, Yozgat-Sorgun Karalık köyü, 1962-)

Destan 11 heceli olup toplam 10 dörtlüktür. Şair, kendisini muhtelif mesleklerde çalışan ancak hiç birinde başarılı olamayan birisi olarak göstermiştir. Destanda 10 meslekten söz edilmiştir.

Anamdan doğalı çırpındım durdum
Hâlâ bir baltaya sap olamadım
Hayâl dağlarında kendimi yordum
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Çiftçi oldum öküzleri öldürdüm
Berber oldum müşteriye yıldırdım
Bekçi oldum inşaatı çaldırdım
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Lokantacı oldum yemek pişirdim
Deterjanı tencereye düşürdüm
Müşteriyi balon gibi şişirdim
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Amelelik yaptım sonu gelmedi
Hiçbir kimse değerimi bilmedi
Ustalığa girdim o da olmadı
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Kepçe sürdüm ayaklarım kırıldı
Topal kaldım diye ödüm yarıldı
Duvar ördüm bitirmeden devrildi
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Muavin oldum kamyonu devirdim
İmdat diye avaz avaz bağırdım
Maaşımla zor karnımı doyurdum
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Almanya'ya gittim çalışmak için
Ev yoktu iş yoktu çok zordu geçim
Günlerdir susuzum günlerdir aım
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Kültür merkezinde **saz evi** açtım
Kaçak işçi idim polisten kaçtım
Geleceğim günü mapusa düştüm
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

Sürgün etti Alman beni yurduma
Çok istedim dönemedim ardıma
Umduklarını hiç gelmedi yardıma
Hâlâ bir baltaya sap olamadım

ER OZAN'ım artık bıktım yoruldum
Kahreyledim kaderime darıldım
Son olarak **bağlamaya** sarıldım
Hâlâ bir baltaya sap olamadım¹⁵

¹⁵ Durali Doğan, *Yozgat şair ve Yazarları*, Yozgat Valiliği Yayınları, Ankara, 1988, s. 120-121.

Ahmet Sadi Okatan -1
(Sivas, 1936-)

Şiir, 11 heceli, tek ayak ve 22 dörtlüktür. Şair destanda kendisini mesleğe girip çıkmış birisi olarak göstermiştir.

Âdem'den mi miras kaldı bizlere
Yasağı çiğnedim adam olmadım
Helâli haramı Tanrı bizlere
Ayetle anlattı adam olmadım

Allah bize izan vermiş kul diye
Peygamber göndermiş adam ol diye
Kitap sünnet doğru yolu bul diye
Okudum ben yine adam olmadım

Esnaf oldum türlü türlü mal sattım
Her işime mutlak bir hile kattım
Endazeyi ölçeği hep kısa tuttum
Esnaf oldum ama adam olmadım

Tüccar oldum hile hud'a mal sattım
Fiğ, tohum içine kara taş kattım
Sahte senet yazdım hem imza attım
Tüccar oldum ama adam olmadım

Şoför oldum alkol aldım hız yaptım
Bir kadına iki çocuğa çarptım
Yaralı bıraktım oradan saptım
Şoför oldum ama adam olmadım

Çiftçi oldum dağı taşı ettirdim
Pulluk ile meraları söktürdüm
Hem anızı hem ormanı yaktırdım
Çiftçi oldum ama adam olmadım

Veterinerim diye hep hava attım
Astımım var diye hep kafa tuttum
Sağıma yoruldum soluma yattım
Veteriner oldum da adam olmadım

Mühendis oldum da plan çizerim
Bayırı bırakır düzü gezerim
Mahkemede vatandaşı ezerim
Mühendis oldum da adam olmadım

Mimar oldum yapsat bina yaptırdım
On yerine sekiz demir attırdım
Çimentoyu çaldım kireç kattırdım
Mimar oldum ama adam olmadım

Doktor oldum gece nöbeti tuttum
Hasta bakıcıyla beraber yattım
Nikeli platin diyerek sattım
Doktor oldum ama adam olmadım

Eczacı oldum da ilaç saklattım
Hastaların durumunu yoklattım
El altından fahiş fiyata sattım
Eczacı oldum da adam olmadım

Memur oldum vatandaşı bezdirdim
Sümen altı ettim tekrar yazdırdım
Bugün git yarın gel işi azdırdım
Memur oldum ama adam olmadım

Müdür oldum daireye geç geldim
Genelgeyi doğru yorumlamadım
Memur ne yapıyor bir yol sormadım
Müdür oldum ama adam olmadım

Komser oldum polis oldum kol gezdim
İfadeyi kasten aleyhte yazdım
Suçluyu bıraktım mazlumu ezdim
Polis oldum ama adam olmadım

Savcı oldum mahkemelere gittim
Zalimi bıraktım mazlumu tuttum
Kefalet yükledim içeri attım
Savcı oldum ama adam olmadım

Avukat oldum müvekkili yıldırıdım
Yarı peşin dedim ücret aldırıdım
Dört kibleye karşı namaz kıldırıdım
Avukat oldum ama adam olmadım

Hâkim oldum yüce makama çıktım
Suçluyla suçsuzla yüksekten baktım
Zaman aşımından beraat ettim
Hâkim oldum ama adam olmadım

Rektör oldum üniversite kurdum
Talebem dışarıda nerede yurdum
Tesettürlü diye dersten attırıdım
Rektör oldum ama adam olmadım

Vali oldum kendi ilime geldim
İlk işim aratıp babamı buldum
Haber saldım makamıma getirdim
“Vali oldum ama adam olmadım”

Milletin **vekili** işe sarıldım
Hayli vurgun vurdum iyice yoruldum
İmar mafyasına küstüm darıldım
Vekil oldum ama adam olmadım

Bakan oldum eşim dostum çoğaldı
Etrafımı dalkavuklarım aldı
İhracat durdu da ithalat artı
Bakamayan oldum da adam olmadım

İyileri buradan tenzih ederim
İyiler olmazsa nere giderim
İnsandan utanır özür dilerim
Bende bundan başka adam olmadım¹⁶

¹⁶ Ahmet Sadi Okatan, *Rüzgârlar Elem Söyler*, Es-Form Ofset, Sivas, 2017, s. 121-125.

Ahmet Sadi Okatan -2

Destan, 11 heceli, tek ayaklı ve 23 dörtlüktür. Mesleğini etik olarak iyi icra edemeyenler inceden inceye tenkit edilmiştir. Şair, destanında öğrenci velisi olmayı meslek olarak kabullenmiştir.

Çok günah işledim şimdi pişmanım
Mevlâna diyor ki “Gel” arkadaşım
Düşmeyen kalkmayan sadece Hak’tır
Hiç hatasız olamaz kul arkadaşım

Öğrenci oldum ben dersten kaydardım
Babam hoca tuttu ona sırtardım
Siyasete heves ettim katıldım
Kimi sağcı kimi sol arkadaşım

Okulu terk ettim okuyamadım
Trikotajcıydım dokuyamadım
Evlendim baltaya sap olamadım
Eşine bahane bul arkadaşım

Veli oldum hiç okula gitmedim
Öğrencim hakkında sual etmedim
Bir gün olsun “Dersin nerde” demedim
Bunu da böylece bil arkadaşım

Öğretmen oldum ben kara tahtaya
Yazı yazdım ödev verdim haftaya
Velinin hışmından Allah saklaya
Hocaya atarlar gol arkadaşım

Müdire hanımın olur mu dengi
İşine güvenir olur bir cengi
Evde huzur kalmaz evin ahengi
Bozulur boşanır dul arkadaşım

Berber oldum çok kulaklar kaptırdım
Bol köpüklü fırçalama yaptırdım
Müşteri yüzüne pamuk ektirdim
Kanı kesilince yol arkadaşım

Demirciyim boşa çekiç salladım
Çırak bulamadım kalfasız kaldım
Gücüm yetmeyince hazır mal aldım
Çapa kazma kürek bel arkadaşım

Kunduracı oldum kalıbı seçtim
Sayaları biraz genişçe biçtim
Diktim hazır ettim bir kahve içtim
Ayağına geldi bol arkadaşım

Arıcıyım yayla yayla gezerim
Nerde çiçek varsa hemen sezerim
Turhal şekerinden şerbet ezerim
Halis kara kovan bal arkadaşım

İşçi kadın oldum işten kovuldum
Patrona yüz verdim ise sevildim
Alkolik kocaya her gün dövüldüm
Saçını başını yol arkadaşım

Avcı oldum dağı taşı dolandım
Yalanım yok iki keklık avladım
Tavşan kaçtı çomar gibi havladım
İşte böyle böyle hal arkadaşım

Şoför oldum iş yok patron patlıyor
Akşamdan kalmışım başım çatlıyor
Yollar kasis makaslarım kütlüyor
Trafik sıkıştı yol arkadaşım

İmam oldum cemaati yıldırđım
Sünneti terk ettim farzı kıldırđım
Bayram namazına niyet aldırđım
İki bağla bir de sal arkadaşım

Hoca oldum muska yazdım hastaya
Okudum üfledim kemiğe suya
Allah'tan inayet şefa'at bu ya
İster yaşa ister öl arkadaşım

Hacı oldum Arapları güldürdüm
Şeytanı taşladım nefsi öldürdüm
Kurban kestim Hakk'a şükür bildirdim
Günahtan kurtuldum gül arkadaşım

Muhtar oldum mahalleyi yıldırđım
Ölüyü dirilttim sağı öldürdüm
Varlıklıyı fakir diye bildirdim
Her tarafa döndü dil arkadaşım

Usta oldum eğri ördüm duvarı
Kadı kızında da bu kadar eğri
Sıvacı düzeltir uğraşma gayri
Omuz ver hesabı al arkadaşım"

Terzi oldum dar pantolon diktirdim
Yanlış ölçü aldım geri söktürdüm
Müşteriyi provadan bıktırdım
Taşhan'dan aşağı gel arkadaşım

Balıkçı oldum serpm'e ağ attırdım
Deniz diye kafes balık tutturdum
Müşteriye taze diye yutturdum
Kurumuş Tödürge göl arkadaşım

Kasap oldum eksik kantar tarttırdım
Keçi kestim kuzu diye sattırdım
Sucuğun içine tavuk kattırdım
Ne de hünerlidir el arkadaşım

Sınıkçılık yaptım alçı yerine
Karasakız vurdum çabuk bekiye
Röntgene ne hacet ustayım diye
Ben de oldum Şevket Tol arkadaşım

Çiftçi oldum toprakçıyım ezelden
Harmanımı kaldırıyorum tez elden
Tohumu ekerim evvel herkesten
Tırpana gelmezse yol arkadaşım¹⁷
(*sırtar*: disiplinsiz hareket etmek, karşı gelmek,

¹⁷ Ahmet Sadi Okatan, a. g. e., s. 165-169.

Ali Kabadayı

(Ali Kabadayı, Sivas-Divriği-Diktaş, 1939-)

Destan 11 heceli, 10 dörtlük ve tek ayaklıdır. Şiirde, 20 meslek adı zikredilmiştir. “Alsam mavzerimi çıksam bir dağa” derken adını vermeden “eşkıya”lık söz konusu edilmiştir.

Hayal dünyasının temel yapısı
Boşa mıdır hurafemi tapusu
Açık mıdır bu binanın kapısı
Hangi meslek benim için hayırlı

Devlet kapısında **memur** mu olsam
Bir işin başında **amir** mi olsam
Bir **usta** elinde tamir mi olsam
Hangi meslek benim için hayırlı

Demircilik marangozluk bilemem
Şoförlük mesleğini hiç dilemem
Hacılık-hocalık ona gelemem
Hangi meslek benim için hayırlı

Önce bir **çıraklık**, sonra bir **berber**
Yahut da bir **terzi**, yoksa bir **köşker**
Gazeteci olsam palavra haber
Hangi meslek benim için hayırlı

Ya bir **kaptan**, olsam veya **makinist**
Pilotluk nasıldır veya bir artist
Bir sağcı militan veya komünist
Hangi meslek benim için hayırlı

Berduşça uzatsam sakalı saçı
Dövsem de korkutsam günde birkaçı
Yoksa bir **futbolcu** oynasam maçı
Hangi meslek benim için hayırlı

Alsam mavzerimi çıksam bir dağa
 Belki beş-on köye bir Maho Ağa
 Oğul ballarını katarım yağa
 Hangi meslek benim için hayırlı

Siyasetçi olsam çoktur yalanı
 Milletin malından vurgun talanı
Esnaf olsam iyi kazık atanı
 Hangi meslek benim için hayırlı

Sıhhiye asistan sonra bir **doktor**
 Bir dernek başkanı sıkıntı çoktur
 Sade bir vatandaş riziko yoktur
 Hangi meslek benim için hayırlı

Âşık **KABADAYI** bitir sözünü
 Bir **fotoğrafçıya** çektir pozunu
 Söyleyip çalmaya devam sazını
 Belki benim için daha hayırlı¹⁸

¹⁸ Gurbetçi Âşık Ali Kabadayı, *Yüreğimin Şiirleri*, BRC Basım, Ankara, 2009, s. 544-545.

Ali Tunçkol
(Bolu, XX. Yüzyıl)

Ali Tunçkol'un şiiri 6 dörtlük olup, dörtleme tarzındadır. Yani her dörtlüklerin her dizesi kendi aralarında kafiyelidir. 8 mesleğin adının geçtiği şiirde, ölçü olarak sağlamlık yoktur.

Yaşayan bir tarihtir Mudurnu Çarşısı
Nam salmıştı yıllarca atamızın iğnesi
Asırlardır haftanın her mübarek cuması
Yapılır geleneksel esnaf duası.

Kimi yukarı çarşıda **demirci** ustası
Kimi **nalbant** kimi **kalaycı** kalfası
Ellerinde nasır, yüzlerde kömür karası
Bunlar emeğin, alın terinin aynası

Kimi orta çarşıda **terzi** kimi **semerci**
Pabuççular çeşmesinden nasip alır **meşçi**
Ustalar törenle kuşanır peştemalı **saracı**
Hallacı hepsi de zanaatına sevdalı

Mübarek Cuma günleri namaz öncesi
Durur bir an; örse inen çekicin sesi,
Alevleri coşturan kömürün nefesi
İğne iplikle süren rızık mücadelesi.

Saf saf olup durulur duaya
Eller huşu ile kalkar semaya
Hamd edilir şükredilir Mevla'ya
Fatihalar gönderilir ecdada

Özümüzdedir helâl kazanç kaygısı
"Ben sıftah ettim sıra komşumda"
Duygusu sürsün dünya durdukça bu
Ahilik mirası Geleneksel Mudurnu esnaf duası¹⁹

¹⁹ http://mudurnululardernegi.org.tr/userfiles//4/4_3.pdf

Âşık Ömer

(Gözleve, 1619?/1621?- 1707)

Destan 11 heceli, döner ayaklı ve 25 dörtlüktür. Bursa'nın önemli yerleri zikredilirken esnaflar da söz konusu edilmiştir. Zikredilen esnaf sayısı 18'dir.

Diyâr ı Bursa'da eğlendik kaldık
Şimdi budur bize bir mekân deyü
Sürdük yüzümüzü ziyaret kıldık
Kutb-ı âlemdir Emir Sultân deyü

Keşiş Dağı meyve kânıdır gördük
Evliyâlar çoktur yüzümüz sürdük
Çukur Yayla'yı aştık tûtyâsın derdik
Getirdik yârana armağan deyü

Kule'de kar tuttu güc-ile kaçtık
Karapınar'ın soğuk suların içtik
Yakacık'tan bakıp deryayı seçtik
Ateş yaktık seyretsin yaran deyü

Soyran Yaylası'nda üç gece yattık
Kurşunlu Kilise'yi görmeden gittik
Kapılı Kaya'yı ziyaret ettik
Böreklerin kaymağına ban deyü

Akçağlan da Fıstıklı'dan beridir
Pir Emir Sultan ömrümün vandır
Tekeli'dir güzellerin yeridir
Oyunlar oynarlar bu meydan deyu

Çamlıca'ya teferrüce varanlar
Molla Arap Câmiî'ni görenler
Umur Beğ'in hamamına girenler
Berberleri sabun sürer yun deyu

Eğer âşık olup divan durursan
Varıp hâki paye yüzün sürersen
Temenye'nin güzellerin görürsen
Top oynarlar elem çekmeyin deyu

Soğucak Pınar'dan doğrudur yollar
Karanfiller Kasrı donandı güller
Abdal Mümin Köşkü doldu güzeller
Cem oluban geldi hâzırân deyü

Üftâde Efendi bahçesin görenler
Dilber ile Abdal Murad'a varanlar
Yiyip içip zevk u safa sürenler
Bunda dirilip hep arifan deyü

Gazi Hünkâr Câmiî'ni görenler
Çekirge'ye varır derdi olanlar
Eski Kaplıca'da havza girenler
Böbürlenir safa etti can deyü

Kara Mustafa Paşa dargın söğüyor
Kaynarca'da növbetini savıyor
Bir gidi de **börekçi**yi döğüyor
Ete niçün soğan komadın deyü

Cühûdlar murdardır it gibi kokar
Ondan yolun Çatal Furun'a çıkar
Kalyoncular daim yollara bakar
Acep öldü mü ola bir hayvan deyü

Kalenderhâne'den çün şehre sürdük
Dabaklarla merdâne konuştuk sorduk
Çıra Pazar'nda bir oğlan gördük
Âşıkına der içinden yan deyü

Ondan Alimoğlu Kahvesi'ne var
Gümüş Servi'yi de seyreyleyip gör
Aşk elinden coşan hatırcığın sor
Ah etmede serv-i hıramın deyü

Bezzazlar saraçlar durmayıp satar
Kapıcılar etti hem derdim beter
Takyeciler avratlara söz atar
 Dahi çıkarmadık kalıptan deyü

Kazzâzların dilberine çatınca
 Pirinç Hanı önünden biri sapınca
 Sarhoş kavga edip bir söz atınca
 Ağa meydan eder yol erkân deyü

Tavuk Pazarı'nda aldı peşimi
 Bir **kuşbaz** dilberi aldı peşimi
 Sevdaya uğrattı garib başımı
 Ondan doğru gitti ireyhan deyü

Yorgancılar çok çalışır yorulur
Cellatlar da canlarından darılır
 Gelincik'in dilberleri sarılır
 Guruş meydan görsün gel hemen deyü

Bez esnafı mail kıymetli taşa
Hakkakler de yüz elli der on beşe
Kuyumcular baka-kalır gümüşe
 Boncuk da olsa satar mercan deyü

Âşık olan ikrârını güdüyor
 Ela gözlülerin medhin ediyor
 Çok dilberi gör yatıya gidiyor
 Yenihan'da mallı **bezirgân** deyü

Üstünde gördüm **bıçakçılar** var
Abacı dilberlerin gel sineye sar
 Ardın ardın yürür imiş **mutâflar**
 Öyle öğrendik biz küçükten deyü

Eğer âşık isen ikrarına dur
 Elâ gözlülerin safsını sür
 Irgandı'yı seyr et binasını gör
 Sedbaşı'ndan çağır bize arslan deyü

Namazgâhta kıldık hacet namazı
 Yeşil İmâret'te gördük efrazı
 Eşrefoğlu'na var eyle niyazı
 Muradımız verici Sübhan'dır deyü

Söyle kelâmım kalbinde pişir
 Her cân kıymet bilmez yerine düşür
 Tımarhanede deliler çağırır
 Meded bize de ver macundan deyü

ÂŞIK ÖMER onu zikreder her bâr
 Bir hoşça yer imiş hem Atıcılar
 Şehirli şahbazı ile seyre var
 Rahmet merhamet eder Rahman deyü²⁰

²⁰ Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Âşık Ömer, Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, Tarihsiz, Semih Lütü Matbaası ve Kitabevi, "Destan" Bölümü, s. 16-17. / Yakup Karasoy-Orhan Yavuz, *Âşık Ömer Divanı*, İnci Ofset, Konya, 2010, s. 463-465.

Behcet

(İstanbul, D. 1875?/1880? -Öl. 1908?-1910?)

Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisinde ve İstanbul Tulumbacıları* adlı çalışmalarında onun tulumbacılık yaptığından ve güçlü kuvvetli birisi olduğundan söz etmektedir. Döner ayakla yazılmış olan destan, 11 heceli, 20 dörtlüktür ve şair girip çıktığı 30 meslekten söz etmiştir. Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Tulumbacıları* adlı kitabında tulumbacılık yaptığından ve güçlü kuvvetli birisi olduğundan söz etmektedir.²¹ Şiir, kitapta *Sergüzeştname-yi Behcet* başlığıyla kaydedilmiştir.

Sergüzeştim size beyan edeyim
Bilin maharetim **ilancılıkta**
Acayip bir tuhaf destan söyleyim
Bakın bu erbabım yalancılıkta

Pederle maderim ettiler kelam
Oğlana iş lâzım der idi anam
Birgün oldu tutup rahmetli babam
Beni çırak yaptı **yorgancılıkta**

Yorgan iğnesiyle elimi deldim
Bu işi yapamam anladım bildim
Kaçtım ordan **terzi** yanına girdim
Şimdi alfa oldum **mintancılıkta**

Hazırcılık bozdu dikiş diken
Geldi bir Yahudi aldattı beni
Koş benimle ortak edeyim seni
Hayırlı ticaret **kaytancılıkta**

Tulumbacılığa uygundu çağım
Hem gayetle koşarlıdır ayağım
Reis dedi gel ol benim uşağım
Tepiştim bir eyyam **tabancılıkta**

²¹ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Tulumbacıları*, İstanbul, 1981, s. 190-191.

Kayıkçı oldum ben açtım yelkeni
 Anafor dalgaya tuttum dümeni
 Fırtına denize atınca beni
 Nasibim yok dedim **kaptancılıkta**

İşe can sıkılır içerim rakı
 Sardım musikiye meyl ü merakı
 Çalgı ile dolaştım Şam'ı Irak'ı
 Hayli nam kazandım **kemancılıkta**

Fenn-i musikide kemali buldum
 Since artık yirmi yaşına doldum
 Silah kullanmaya heveskâr oldum
 Merakım var idi **kalkancılıkta**

Baktım ki anın da yok eski şöhreti
 Aradım kendime göre hizmeti
 Geldi Kumbağlılar verdi gayreti
 Tuttuk biz ticaret **soğancılıkta**

Gördüm ki soğanlar çürüyüp gider
 Dedim bu iş değil sermaye ister
Muytablığı koydum zihnimde ezber
 Vardık biz soyunduk **kolancılıkta**

Kızıl bükmesinden takat kesildi
 Geri gitmesinden belim büküldü
 Otçuluk etmeye gözüm dikildi
 Serdik postu biz **samancılıkta**

Yok bir gelen giden bekle dükkânı
 Doğrusu insanın sıkılır canı
 Mevsimde erişti bahar zamanı
 Verdik biz molayı **bostancılıkta**

Bostancılık hem iş hem de zevk ediş
 Geçirdik yazı bastırınca kış
 Yanaştım hamama istedim bir iş
 Dediler var çalış **külhancılıkta**

Külhanda dumandan bıktım boğuldum
Tellaklığı meşrebe aykırı buldum
 Kaçtım da oradan **bakırcı** oldum
 Çok tokmak salladım **kazancılıkta**

Beş gün kadar da bu hizmeti ettim
 Kesildi takatım vücuttan bittim
 Köylere **rençperlik**le naçar gittim
 Çalıştım tarlada **harmancılıkta**

Çift sürer nadasa tohum saçardım
 Eski orakları yapar satardım
 Ağaçlar yontardım düven yapardım
Marangoz sayıldım **sapancılıkta**

Dünyada her işin tadını tattım
 Para kazanmadım daim aç yattım
 Tüccara sanata esnafa çattım
 Dikiş tutamadım **dükkâncılıkta**

Kayıkçı oldum ben açtım yelkeni
 Anafor dalgaya tuttum dümeni
 Fırtına denize atınca beni
 Nasibim yok dedim **kaptancılıkta**

Hasılı her şeyden gördüm hasarı
 Artık **dervişliğe** kıldım kararı
 Tutup bir mürşitten aldım ikrarı
 Yerleştim tekkede **mevdancılıkta**

Ahbabın reyine eylerim hizmet
 Alsın eş'arımdan dinleyen lezzet
 Desinler bir tanedir elbet **BEHCET**
 Şairler içinde destancılıkta²²

²² Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul, 1961, s. 2380. / Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Tulumacıları*, İstanbul, 1981, s. 190-191. / Müjgân Cumbur, *Başakların Sesi*, Poyraz Reklam Yay., Ankara, 1968, s. 291-294.

Bozyörük Oğlan

Hakkında bilinenler Reşat Ekrem Koçu'nun kaydettikleriyle sınırlıdır. Koçu'nun Balaban İskelesinde Urfa kebabı yapan bu Urfalı halk şairi hakkında Vâsıf Hoca'dan alıp aktardığı bilgiler şöyledir:

“Bir aşk belâsı ile memleketinden çıkmış, ‘Ne gözüm yâri görsün ne derdim tazelensin.’ diyerek, diyar diyar dolaştıktan sonra vatanımız Üsküdar’a düşmüş, yapmadığı iş, boyamadığı boya kalmamıştı. Hattâ Büyük Hamam’da soyunup dellaklık dahi etmişti. En son Balaban İskelesinde kebabçılık yapardı. ‘İstanbul’da Urfa işi kebabı tâmin edenlerin piri odur.’ desem yeridir. Cemal sâhibi, kelâm sahibi, kemal sâhibi merd-i meydan âşıktı. Balaban İskelesindeki bekâr hanındaki odası, bir kalenderhâne-yi uşşâkan olmuştu. Tophâne ketebesinden Âşık Râzî vefat ettiğinde evrâk-ı perişânı arasından İstanbul’un esnaf civanları şânında tamamlanmamış 54 kıt’alık bir manzûme çıktı. Bu günahkâr Vâsıf da 36 nefer esnafı ilâve ederek 90 kıt’aya çıkardım, manzûmeyi itmama çalıştım.”

Çarıkçı:

Çarıkçı civanın kârı civanla
Şehbaz oğlan sığırtmaçla çobanla
Sırım gibi gençtir saraca yamak
Kümelinden ya Boşnak’tır ya Pomak
Âşıklar Dağı’nda, Maşuk Tekkesi
Elhak âşık kadrin bilirler hepsi

Elekçi:

Keşmîrî tenlüdür ol kaddi şemşâd
Cümle uşşâkmı itmekde dilşâd
Sorma gel neslini sen ol civanın
Safâsm sür mâkesi hüsn ü ânın
Kaçırma fırsatı tez geçer çağı
Son durağı amn âyu kucağı

Korucu:

Korucunun cıvanı çam yarması
 Omuzda tûfengi belde kaması
 Dağda gezer Arnavud'un pelidi
 Edep namus üzre yoktur kilidi
 Kuru gürültüdür turfa çalımı
 Saman ateşinden farksız yalımı

Kuyucu:

Biri dahi kuyucudur efendim
 Serap â üryandır ol şehlevendim
 Dağı taşı delen misali Ferhad
 Ferhat'tan amma güzeldir kat kat
 Pûlâd beden bir müzehheb cıvandır
 Âşıklara âbi zülâl bulandır

Müezzin:

Bülbül olur şakır vakti seherde
 Bir nigâhı devâ olur bin derde
 Şadırvan başında abdest alırken
 Pây-i billurunu öpmeli hemen
 Hacesi ol şûhun Hazret-i Bilâl
 Gün yüzü üstünde kaşları hilâl

Nakkaş:

Güzeller içinde nakkaş cıvanı
 Bihzad kıl kalemle resmetmiş anı
 Va'di vuslat eder çeşmi cadusu
 Müşkin hattı anın aşkın kamusu
 O yârin ayağı uşşâka mihrab
 Gel kapan yüzün sür ey hane harab

Paçavracı:

Paçavracı cıvan fındıkçı püser
 Kavmi Benî İsrâil'den ol dilber
 Kızıl saç üstünde külahı eğri
 Hamambaşı olsa n'ola pederi
 Balat hamamına varıp soyunur
 Paçavra içinden ol külçe-yi nur

Hamal :

Tâze rûsu nevhâtı pûlâd beden
 Zeberdest fetâdır Âli Rüstem'den
 Pekçe bassa payın titretür hâki
 Siyehçerdedir rûyi araknâki
 Ana can yoldaşı Zâli zamandır
 Gayri uşşâkının hâli yamandır

Kadayıfçı:

Sattığı kadayıf kâkûlün teli
 Kâkûl teli misal incedir beli
 Reşk ider boyuna taze fidanlar
 Tığ gibidir kadayıfa civanlar
 Vatanları Kastamonu hâkidir
 Mekânları âşık kalbi pâkidir

Katırcı:

Katırcı civan olur kabaca
 Hem dahi yalın ayaklı bol paça
 İmadan anlamaz işmardan çakmaz
 Dangul dunguldur ama güzeldir haylaz
 O civanda kuvveti bâzû gerek
 Kismetinde var anın çifte yemek

Kavas:

Hırvat güzelidir nevcivan kavas
 Kemendi zülfünden ne mümkün halas
 Gayetle aşkbâz ü dilbaz o kâfir
 Saydi için akçe gerekdir vâfir
 Gel gör germâbede ol şehlevendi
 Gözün aç akşamı vakit efendi

Keşiş:

Gördün mü efendim nevhat keşişi
 Kalbe saplanuptur kirpiği şişi
 Gelin kız misâli saçların salmış
 Dilber ki dalâlet rahında kalmış
 Belinde zünnân elde çelipâ
 Gezer başı açık hem bürehne pâ

Tabutcu:

Tabutçu civanı dahi şekerleb
Karadeniz yalısından olur heb
Lücuc olur kavmiyeti icâbı
Talib ol sohbeta atup hicabı
Lütfetse nimeti visale irsem
Eliyle yaptığı tabuta girsem²³

²³ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, 1963, C. 6, s. 3075-3077.

Celali

(Bayburt-Demirözü-Ozansu köyü, 1850-1915)

Destan 11 heceli, döner ayaklı ve 21 dörtlüktür. Destanda toplam 55 meslekten söz edilmiştir.

Bu şiiri, Eşref Ertekin, 1941 yılında Çorumlu dergisinde mahlassız olarak yayımlamıştır.²⁴

Esnaflar dilberini eyledim seyran
Her birisi benzer melek simaya
Görenlerin aklı olur perişan
Aferin onları doğuran anaya

Saraç dilberinin incedir işi
Kavaf dilberinin karadır kaşı
Kuyumcu dilberi işler gümüşü
Daim emek verir ince sırmaya

Ekmekçi dilberi bekler tezgâhı
Sarraf dilberine eyledim âhı
Duhancı dilberi hubların şahı
Yanakları dönmüş kızıl elmaya

Çizmeci dilberi muştası elde
Terlikçi dilberi söylenir dilde
Debbağ dilberleri çalışır gölde
Sokak sokak gezer arar sermaye

²⁴ Eşref Ertekin, "Cönklerden Derlemeler-Destan", *Çorumlu*, Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Komitesi, 1 Eylül 1941, s.29, s. 28-29.

Yemenici dilberinin muştası elde
Terlikçi dilberi söylenir dilde
Tabak dilberleri çalışır gölde
 Sokak sokak gezer arar sermaya

Boyacı dilberi boyar her rengi
Basmacı dilberinin bulunmaz dengi
Marangoz dilberinin baltayla cengi
 Çalıştıkça bütün batar yongaya

Börekçi dilberinin temizdir yağı
Keçeci dilberi toplar yapağı
Balıkçı dilberi hoş diler ağı
 Gâhi boşa gider emeği zaya

Canbaz dilberinin gördüm boyunu
Dülger dilberinin aldım huyunu
Kalafatçı dilberin ziftle oyunu
 Üstü başı döner kirli muşambaya

Terzi dilberine ısındı canım
Kazzaz dilberine arttı figanım
Tellak dilberleri aldı dermanım
 Başlayınca beni uğuşturmayla

Sırmacı dilberi akranı zahir
Papuşçu dilberi yalanda mahir
Gemici dilberi çok çeker kahır
 Rast gelince hemen bir fırtınaya

Berber dilberinin çekilir azı
Çizmeçi dilberin hoştur elfazı
Hamamcı dilberin çoktur beyazı
 Ruhlerin benzettim gökteki aya

Kahveci dilberi yosma kıyafet
 Gece gündüz hiç oturmaz rahat
Şerbetçi dilberi keser hararet
 Aşçı dilberinde battım çorbaya

Köçek dilberinin incedir beli
 Edayla oynatır parmakla zili
Sazende dilberin incedir teli
 Onlar malik olur yanık sedaya

Kayıkçı dilberi eder dövüşü
 Bir güzel görünce sarıyor puşu
Şair dilberinin artmakta cuşu
 Efganın çıkarır arş-ı âlâya

Muytaf dilberi pek beyaz olur
Hammal dilberinin ömrü az olur
Tüccar dilberi pek kurnaz olur
 Çalışırlar üç-beş para kapmaya

Demirci dilberi demir kaynatır
Kalaycı dilberi kıcın oynatır
Mehter dilberleri usul dinletir
 On iki makamı sokar zurnaya

Yazıcı dilberi yazısın yazar
 Iraktan yakından hileler sezer
Subaşı dilberi savmu çok bozar
 Aslaca boyunca inmez deryaya *

Kasap dilberleri bilir bıçağı
Kebapçı dilberi yakar ocağı
Bakkal dilberleri çok yer dayağı
 Paçacı dilberi düşmez cezaya

Kazancı dilberi kaşları keman
Kalpakçı dilberi lebleri mercan
Camcı dilberi keser
 Salınıp gezdikçe benzettim aya **

* Mehmet Halit Bayrı'da bu dördlük yoktur.

** Eşref Ertekin'de bu dördlük yoktur.

Sarıkcı dilberinin çoktur şöhreti
Çubukçu dilberi çeker mihneti
Saatçi dilberinin hoş muvakkiti
 Aferin onu yapan ustaya^{***}

Azmedip cümlesin gördüm **CELALÎ**
Çemberci dilberi bulmuş kemali
Yorgancı dilberi hubdur cemali
 Akıbet uğrattı beni sevdaya²⁵

^{***} Eşref Ertekin'de bu dörtlük yoktur.

²⁵ Mehmed Halid Bayrı, *Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar*, Burhanettin Basımevi, İstanbul, 1937. (Ayrıca bkz. Eşref Ertekin, *Çorumlu*, 4 (29), 1. 9. 1941 Celâli s. 39-41. (Künye bilgisi kontrol edilecek!!!!!!))

Cemal Hoca

(İsmail Cemal, Kağızmanlı, 1882-1957)

Karşlı Cemal Hoca'nın 11 mesleğin özelliklerine yer verdiği bu destan 11 dörtlüktür ve döner ayaklıdır.

Bir pusula yazar gönderir peşin
Koltuksuz gidersen su katar işen
Hele bir şey verme vay gelir başan
Yeşil sopa ile çeker divana

.....

Sanat ve ticaret ne hoşmuş derler
Helâl olsun güzel işimiz derler
Haram horun işi boşumus derler
Yığar yığar birgün ver talana

Bakkal, bezzat, kaffaf bak ki ne ola
İnsafsız imansız Allah'tan bula
Semadan başına ine bin belâ
Ehl-i ayal ile düşe tufana

Çok **bezzazın** dini imanı metre
Allah'ı tanımaz gümanı metre
Köylülerden kesmiş amanı metre
Bire beş başvurur bez-mez alana

Gergin gergin ölçer noksanca yırtar
Hilleli hokkasın kalbinde tartar
Kendi ucuz alır pahalı satar
Değer kıymet vermez arpa samana

Kaffaflar biz, iğne başında canı
Bir çift postal al da git kendin tanı
Bakkallar terkiye koymuş imanı
Ticarette şan verirler şeytana

Kalaycının işi bak daha beter
Anlamayanlara ustalık satar
Nışadırı serper tutuya atar
Temiz kalay vurmaz kara kazana

Demirci kardeşin canına minnet
Aldığı hep helâl çektiği zahmet
Her bir yaydığında bellidir kıymet
Herkes bilir alır gelir bu yana

Çilingir, kuyumcu sözünü ağlar
Sözün bağlar ama ciğerin dağlar
Onlardan şev alan on beş gün ağlar
Sızıltısı çıkar heft asumana

Bu hareket birin çıkamaz başa
Cümlesini salar derde telaşa
Hep kurban olsunlar köylü kardeşe
Kanaati vardır bir tas ayrana

Hocamısın, kocamısın ey CEMAL
Dediğin sözlerden sen de ibret al
Kemliğe iyilik et ol ehl-i kemal
Buyhuda gelmedin sen bu cihana²⁶

²⁶ Ensar Aslan, *Doğu Anadolu Saz Şairleri* (2. Kitap) Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1978, s. 136-138. / Ali Esat Bozyiğit, "Esnaf Destanları", *Türk Folkloru Araştırmaları* 1988/2, Ankara, 1989, s. 27-47 / Ali Esat Bozyiğit, *Bizde Âdet Böyledir*, Ürün Yayınları. Ankara 1995, s. 197-222.

Dertli

(İbrahim, Bolu, 1772-1846)

Dertli'nin şiiri 11 heceli ve 7 dördlüktür. Kişiler ve meslekleri zikredilmiştir. Toplam 21 meslek sıralanmıştır.

Elif	Edirne'de sanat eyledim İdris'ti ortağım iplikçi hâlâ
Be	Bir vakit berberlik ettim Bursa'da Bekir'di çırağım balıkçı hâlâ
Te	Tiflis'li Timur terlikçibaşı
Se	Sakça'da semercidir kardaşı
Çim	Çorum'da Cafer çizmecibaşı
Ha	Hama'da Hasan hamamcı hâlâ
Hı	Harput'ta Halil hatipmiş meğer
Dal	Debre'de Davut dervişlik eder
Zel	Zile'de Zakir zencirin yeder
Rı	Razgrad'da Ramazan rakıcı hâlâ
Ze	Zeyun'da Zübeyr zeytin yapardı
Sin	Sinop'ta Salim sedef takardı
Şin	Şumnu'da Şakir şerbet satardı
Sad	Samakov'da Sadık sandıkçı hâlâ
Gayn	Galata'da Galip Gafur pehlivan
Fe	Filib'e'de Ferhat fesçi bezirgân
Kaf	Kalkandelen'de Kadir kılıççı heman
Kef	Girit'te Kâmil gümrükçü hâlâ
Lam	Laleli'de Lutfi lüle yapardı
Mim	Musul'da Musli meyva satardı
Nun	Nazilli'de Nazif Nusha yazardı
Vav	Van'da Veysel varakacıdır hâlâ

He Hintli Hip hele n'eylerdi
 Ye Yanya'da Yahya **yağlık** işlerdi
DERTLİ düşünmeden yalan söylerdi
 Adını koydular yalancı hâlâ²⁷

Aynı şiir Nimetullah Hafız'ın "Âşık Ferkî Hayatı ve Eserleri" adlı kitabında Ferkî adına kayıtlıdır. Hafız'ın verdiği bilgiye göre şiirin tamamı 26 dördlüktür ve kaynaklarda "Destan-ı Sanat" adıyla kayıtlıdır. Yayınlanan şiirde 23 meslek adı yer almaktadır.

Şiirde çoğu ifadeler yarı yarıya farklıdır. Yukarıda eksik olan dördlük sözünü ettiğimiz metinde yer almaktadır. Ancak bu metinde de eksik dizeler vardır. Şairin adı kayıtlı değildir. Nimetullah Hafız'ın yayımladığı metin şöyledir:

Elif Edirne'de sanatın işler
 İdris ortağı **iplikçi** hâlâ
Be Bir vakit beraber idim burada
 Bekir'dir ortağım **balıkçı** hâlâ

Pe Pilevne'de Hamza Pehlivan Petmez yapmaktan nâşî
 Ehâlîsi çingân mürtekib hem de vahşî
Te Tiflis'de [Timur] **tırtıkçıbaşı**
Se Sekovça'da **semercidir** kardaşı

Cim Cerem'de Ca'fer **cezve** yapardı
Çim Çanakkale'de Kâzım Çavuş **çömlek** satardı
Ha Harput'da Haydar **hatiblik** ederdi
Dal Debre'de Dâvud **dervişlik** iderdi

Zel Zille'de Zekir zilli **zurna** çalardı
Sin Sinop'ta Selim **salep** yapardı
Şin Şumla'da Şâkir **şerbet** satardı
Sad Samako'da Sâdık **sandık** düzerdi

Dat Dâlib Pufka Üsküp'de **darabuka** çalardı
Tı Tırnova'da Tâhir **tabakçılık** işlerdi
Zı Zührab İstanbul'da **zanpare** ile oynardı
Ayn Aynoroz'da Arif **arıcılık** işlerdi

²⁷ Şemsettin Kutlu, *Şair Dertli*, Tercüman 1001 Temel Eser, C. 1, İstanbul, 1979, s. 118.

Gayn	Garb Tarabulus'da Gâlib kuşak satardı
Fe	Filibe'de Fâik fâide ile para verirdi
Kaf	Kırım'da Kasım kaymak satardı
Kef	Girit'de Kâmil gömlek çok dikerdi
Lâm	Lüle'de Lâtif lüle yapardı
Mim	Musul'da Musli meyve satardı
Nun	Narta'da Nazif nüşa mardifal yazardı
Vav	Varna'da Vasil varak keserdi
Ye	<i>Yanya'da Yahya yalan söylerdi</i> Müsafir evine gelse çok şad iderdi ²⁸

²⁸ Nimetullah Hafız, *Âşık Ferkî Hayatı ve Eserleri*, Priştine, 1986, s. 137-138

Efkârî

(Adem Şentürk, Artvin-Ardanuç-Yolüstü, 1900-1980)

10 dörtlük olan şiirde 10 meslek adı yer almaktadır. Şiir 11 heceli ve döner ayakladır.

Sabahtan kalktım da kahveye vardım
Baktım ki **kahveci** yakmış ocağı
Her masada boşboğazlar oturmuş
Kimi soldan atar kimisi sağ

Sütçüye gittim yer hazır etmiş
Üç-beş müşteriye buyurun etmiş
Bir okka süte batman su katmış
Gitmiş din imanı yoktu kaymağı

Tüccara vardım ki dükkânın açar
Koltukta oturmuş kahvesin içer
Hasan Hüseyin'i deftere geçer
Nice fukaranın batmış ocağı

Kuyumcunun câmekânı süslüdür
İçerisi altın ile beşlidir
Onun müşterisi ağır usludur
Altın ile süsler kınalı parmağı

Meyhaneye gittim birkaçı içmiş
Bir kısmı oturmuş muhabbet açmış
Kimisi borcunu vermeden kaçmış
Küfür ile dolmuş kıyı bucağı

Oradan uğradım bizim **kassaba**
Veresiye vermiş durmuş hesaba
Sade boş kaçtığı kalmıştı caba
Uğursuz yağının çıkmamış yağı

Demirciye selâm ver bakmadı
Almadı selâmım nazar atmadı
Körüğün yanından beri kalkmadı
İşi pek acele vardı kaynağı

Bakkal koymuş üçe beşe tuzunu
Köylünün cebine dikmiş gözünü
Boncuğun cıncığın yok mu lüzumu
Şüphelidir terazinin kırağı

Bakırcıya gittim kap sahan düzer
Siması Hazret-i Selman'a benzer
Piri çok yüksektir helâl kazanır
Kurşun katmaz ise gözü kalaya

EFKÂRÎ bir ağır **rençpere** vardım
Elimi yağ ile ballara bandım
Beş vakit namazın kılıyor gördüm
Dedim canım kurban kara toprağa²⁹

²⁹ Koşay, Hamit Zübeyr (1949), *Susmuş Saz*, Ankara, s. 27-28.

Ertekin

(Ali Ertekin, Sivas- Divriği-Başören köyü, 1929-2004)

Ali Ertekin şiirinde geçimini sürdürmek için bazı meslek sahiplerinden yardım istemiştir. Şiir, 11 heceli ve 15 dörtlüktür. Destanda 15 meslekten söz edilmiştir.

Selamünaleyküm ey **çiftçi** kardeş
Çeşitli ürünün bana da verin
Davar sığırınız çoktur vatandaş
Bir koyun bir inek bana da verin

Muhterem esnafım sanmayın şaka
Satarsın **kumaş** bez hem de **şapka**
Merhamet eyleyip halime bak da
Kumaş pazen bez bana da verin

Merhaba nasılsın efendi **bakkal**
Bugün ayın kaç defteri yoklar
Dükkânda çay, şeker, sebzesi çok var
Sebze, şeker, meyve bana da verin

Şu **sarraf** beyler para babası
Çoktur yüzük bilezik altın küpesi
Konuşmuyor her hal dalgın kafası
Altın, yüzük, küpe bana da verin

Günaydın şekerim **bakırcı** usta
Özemiş bakraca tencere tasta
Galiba bu adam meraklı dosta
Bir bakraç tencere bana da verin

Kalaycı ne güzel körük çekiyor
Çokça nişadır kalay döküyor
O kirli kapları temiz paklıyor
Kalaylı kaplardan bana da verin

Pehlivan **demirci** vurur çekici
Terlemiş veriyor kuvveti gücü
Ne güzel yapmıştır türlü aracı
Bir kazma bir kürek bana da verin

Oturmuş pek sayın şu **fabrikatör**
Çıkarır kamyonlar hem taksi motor
Daha da çeşitli taşıtlar yapar
Bir taksi bir motor bana da verin

Bırayo sizlere mühendis beyler
Maşallah yapmışlar çok güzel evler
Oturana vatandaş dualar eyler
Bir tane bu evden bana da verin

Dertlerin dermanı siz sayın **doktor**
İğneler ilâçlar sizlerde çoktur
Ben de bir hastayım param hiç yoktur
İlâçtan iğneden bana da verin

Doğruyu eğriyi **hâkim**ler bilir
Giyinmiş cübbeyi ifade alır
Suçluyu buldu mu cezayı verir
Suçum varsa ceza bana da verin

Yaşasın kahraman Türk Mehmetleri
Düşmana kaledir **subayı, eri**
Korur deniz, gök, hem kara yeri
Bir süngü bir silâh bana da verin

Vatanın güneşi **öğretmen** hoca
Işık tutarsınız ihtiyar gence
Hayatta kavuşur size gelince
Bir kalem bir defter bana da verin

Varsa dul karı, ayağı topal
Bir gözü kör olsun, kafası da kel
Kulağı duymasın dili de lâl
Bu tipte bir güzel bana da verin

ERTEKİN arzunu sizlere söyler
Memurlar esnaflar hem de köylüler
Hastayım âmâyım efendi beyler
Alın terinizden bana da verin³⁰

³⁰ Ali Ertekin, *Çile Pınarı*, II. Baskı, İstanbul, 1972, s. 178-180.

Ferkî

(Prizren, 1867-1908)

Şiir “Destan-ı Sanat” adıyla kayıtlıdır. 11 heceli, 26 dörtlük ve döner ayıklı olan bu destanda 37 meslek adı zikredilmiştir.

Bir gün dinleyin bu hali
Pederimin haylice kalmıştı malı
Satıp cümlesini ucuz pahalı
Ol zaman eyledim terk-i vatani

Varıp dâhil oldum ben İşkodra'ya
Dedim ki: Başlayım anda bir çara
Kolay sanat sordum bir ihtiyara
Dedi **çiftçilik** yoktur akranı

Varıp çiftçi oldum dinle bu sözü
Bilemedim gece ile gündüzü
Çift sürerken öldürdüm büyük öküzü
Bırakıp tarlada kırdım sabanı

Berber oldum geldi Arnavud'un birisi
Al kan olmuş kulağının yarısı
Fesine yapışmış kalktı derisi
Tutup bilmem gitti ne yane

Diş çekici oldum dinle bu işi
Dişin çektirmeğe geldi bir kişi
Ararken çürüğün çektim sağ dişi
Çeyniyle kopardım çok aktı kanı

Dalgıncı oldum dalamadım derine
Hamamcı oldum düştüm birine
Âşık oldum düştüm tellağın birine
Ne hamam kaldı ne de çülhanı (külhan)

Terzi oldum dinle sefayı
 Ütülerken yaktım yeni paçayı
 Bayram ertesi bir top çuhayı
 Satıp çıraklara yedirdim anı

Bir zaman hayırsız oldum kahve başında
 Bir dilbere âşık oldum altmış yaşında
 Bir zaman göz kırptım köşe başında
 Kör idi bir gözü görmedim anı

Gidi **zenpâre** dinle bu kârı
 Bir gece götürdüm bir kocakarı
 Ağzında dişi yok hem benzi sarı
 Görünce zannettim ol gül yabanı

Hayırsızlığa çıktım ben bir akşamı
 Uğruma geldi köyün **imamı**
 Çağırdı bağırdı gelmedi zabıt adamı
 Hemen boğazıma taktı urganı

Andan kurtardım selâmet seri
Derviş oldum aldım elle tâc-ı teberi
 Dergâhın birinde eyledim yeri
 Dağıldı tekkenin hep dervişanı

Şair oldum aldım sazı elime
 Düzerken telleri kopardım nafîle
 Yetmez oldu benim kazandığım tele
 Yere çarpıp kırdım sazı, kemanı

Dülger oldum yıktım yeni binayı
Kovac'oldum kömür buldu pahayı
Meddah oldum aldım elle asayı
 Bulamadım yakışıklı yalanı

Divitçi oldum kızdım çok divit
Boyacı oldum gelmedi kivit
Simitçi oldum kimse almadı simit
 Satınca okudum ahşam ezanı

Andan da eyledim firar tebdil durağı
 Vardım bir **aşçının** oldum çırağı
 Yuwayım derken kırdım beş on çanağı
 Kaçtım ocaktan bıraktım kazanı

Yazıcı oldum dinle bu hoş cevabı
 Yazayım derken bozdum beş on kitabı
Kebapçı oldum yaktım bütün kebabı
 Etleri yaktım kaldı sade büryanı

Vardım **tellâl** oldum düştüm haraca
 Sormadı bir kimse gelüp bu kaça
 Varıp çırak oldum ben bir **saraca**
 Eyer satayım derken bozdum pazarı

Kazzaz oldum yandı bir gün ipekler
 Boşa gitti bunca bütün emekler
Tabak oldum sıçmaz oldu köpekler
 Gör ne derde uğrattım garip hayvanı

Sarraf oldum bir de kezzazı
 Eksik oka düzdüm kırık kantarı
 Zabit gelüp çek dedi darayı
 Az kaldı alacak idim anda dayağı

Tütüncü oldum dinle bu kârı bir gün
 Nargile çoğaldı geçmedi tütün
Hassas oldum yandı çarşı bütün
 Göklere direk direk çıkar dumanı

Andan da geldim bir diyara selâmet
 Ol yerin **zabiti** oldum nihayet
 Yandı gördüm bir gün vilâyet
 Kalmadı o yerin hele tabanı

Gemici oldum gördüm hava karardı
 Bir fırtına koptu deniz kabardı
 Uç direğin çekip birden kopardı
 Yine koptu sandım Nuh'un tufanı

Attar oldum bir hoş dinle birader
 Kalmadı dükkânda karanfil, zencebül, büber
Tüccar oldum Mısır'a eyledim sefer
 Andan da eyledim hayli zararı

Papuççu oldum bütün sahtiyanları gerdim
Kassap oldum gayet güç imiş gördüm
Bakkal oldum yağ, bal satayım derdim
 Küpe düşmüş buldum beş on sıçanı

Kalaycı oldum dinle ahir'ül-emir
 Nişadır tükendi kalmadı bir bir
Demirci oldum gelmedi demir
 Yolda hırsız soydu bezirgânı

Cerrah oldum dükkânım doldu yaralı
 Her kimin yarasım sardunsa öldü
Saka oldum bütün sular tutuldu
 Kalkmadı o yerin ab-i revanı³¹

³¹ Nîmetullah Hafız, *Âşık Ferkî Hayatı ve Eserleri*, Priştine, 1986, s. 139-142.

Feryadî

(Mustafa Çağırın, Sivas-Ulaş-Baharözü köyü, 1914-1987)

Destanlarımız arasında yalnızca bir esnaf kolunu konu edinen destanlarımız da bulunmaktadır. Aşık **Feryadî**'nin Berber Destanı bunlardan birisidir. Âşık, kendisini ücretsiz tıraş eden berberden şikâyetini şöyle dile getirmiştir:

Bir berbere girdim tıraş olmaya
Gönülsüz gönülsüz geliyor usta
Canı cavararak* tıraş eder mi
Parasız olduğum biliyor usta

“Senin başın kılıyımış zor” deyi
“Parasız berberlik bize ar” deyi
“Bileği yok bıçaklarım kör” deyi
Yalandan kayışa çalıyor usta

Fakirliğin kıymetini bilmezse
Tıraş ettiğinden bara almazsa
Tıraş ederkene gönlü olmazsa
Kılı birer birer yoluyor usta

Akrabası ahbabları gelirse
Bıçakları düzenini bulursa
Parasını yahut peşin alırsa
Hemen incitmeden yülüyor usta

Hele bakın şu berberin işine
Yara açtı **Feryadî**'nin başına
Ben söylerim onun gider hoşuna
Kendi arsız arsız gülüyor usta³²
(*cavramak*: Gönlünden gelerek iş yapmak.)

* *cavramak*: Gönlünden gelerek iş yapmak.

³² Kadir Pürlü-Kutlu Özen, *Âşık Feryadî*, Sivas, 1996, s. 181.

Gedayî

(Tokat, 1824-1887)

Döner ayakla yazılmış destan 11 heceli ve 6 dörtlüktür. Borlu Tahirî'nin de bu şiirin ayağı ile müştereklik gösteren 19 dörtlük hacimli bir şiiri vardır. (Bkz. Tahirî). Gedayî'nin destanında 8 meslekten söz edilmiştir.

Bilmem şu cihanda ne kâr edeyim
Yitirdim aklımı başta dururken
Dedim bu yerlerden firar edeyim
Rast geldi bir kimse çıkıp giderken

Berber oldum çok kulaklar kaptırdım
Çok kelleye yıldızları saydırdım
Çulha oldum dedim işim uydurdum
İki kolum çıktı mekik atarken

Muhtar oldum gayet hayrette kaldım
Borazanc'oldum çok boru çaldım
Mübarek gün deyu camiye geldim
Pabucum çaldırdım namaz kılarken

Dolaştım cihanı köşe be köşe
Asla elim yakışmadı hiç bir işe
Gemic'oldum yolum düştü Habeş'e
Gemiye devirdim yelken atarken

Hayırsız olduğum benim bildiler
Beni şehirlerden taşra sürdüler
Çoban oldum üç beş koyun verdiler
Hepisin kurt yedi çakal kovarken

GEDÂYÎ'yim dedim, âlem inandı
Pâsban oldum, çarşı büsbütün yandı
Tellal oldum, alışveriş kapandı
Katırı çaldırdım, eşek satarken³³

³³ M. Tevfik Otyan, Bektaşîliğin İçyüzü Dibi, Köşesi, Yüzü ve Astarı Nedir? *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, C. 2, II. Baskı, İstanbul, 1960, s. 80-81. / Hamdi Hasan, "Üsküp Üniversitesi ve Halk Kütüphanesindeki Cönklerde Türk Destanları", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara, 1986, C. 11, s. 160-163. MİFAD Yayını. / Türkân Yeşilyurt, *Osmanlı Toprak Düzeni ve Halk Şiiri*, Karşı Yayınlar, Ankara, 1994, s. 33-34. Nilgün Çıblak, *Âşık Şiirinde Taşlamalar*, Ankara, 2008, s. 138, Ürün Yayınları. S. 244.

Hacı Hasan Uğur

(Kahramanmaraş-Elbistan-Ambarcık köyü, 1928-2016)

Hasan Uğur'un 11 heceli ve 8 dörtlük olan bu şiirinde, terziden şikâyet söz konusu edilmiştir. Şiir 11 heceli ve döner ayaklıdır.

Kumaş verdim terzilerin birine
Var olsun eline almadan dikti
Kırk dokuz adamla haber yolladım
Ellinci selâmı salmadan dikti

Dizmiş rafa emek vermiş özünden
Örümceği süpürdüler yüzünden
Tanıyıp da bilemedim tozundan
Çok şükür fareler delmeden dikti

Geri alacaktım kumaşı biçti
Hevesim düğündü bayram da geçti
Nice insan doğdu nicesi göçtü
Başıma bir belâ gelmeden dikti

Şerit mezro ilen ölçü verildi
Tık demeden provaya varıldı
Altı çırak usta oldu ayrıldı
Yedinci çırağı bulmadan dikti

Dükkânına girsen sanki bir mezar
En ufak çırağı gelene kızar
Altmış üç gün geçti dokuzu pazar
Onuncu cumayı kılmadan dikti

Hiç görmedim bu terzinin dengini
Tercih etmez fukarayı zengini
Al kumaşın mor eylemiş rengini
Tez günde boyası solmadan dikti

Yaz ayında kumaş verdim ilk başa
Provası hazır oldu son kışa
Yatıp kalkıp şükür ettim bu işe
Hırsızlar tanıyıp çalmadan dikti

Evvel peşin verilmişti parası
HACI HASAN dört mevsimin arası
Gelmemişti bizimkinin sırası
Herhalde yanıldı bilmeden dikti³⁴

³⁴ Celalettin Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, Malatya, Tarihsiz, s. 169.

Hasan Tahsin G6rg6l6
(Konya-Ermenek 1878-1957)

Hasan Tahsin'in "Berber Destanı" 38 d6rtl6kt6r Şiir 11 heceli ve tek ayaktır

Dinleyin ahabplar berber destanın
Usta Hasan Tahsin olsun akranın
Yaradan saklasın kıymetli canın
Sanatında yekta ol Şanlı berber

Manastır'dan kalkıp ol Şanlı berber
Hak emriyle geldi Konya'ya kadar
Konya'mız kazandı bir M6sl6man er
Sanatında yekta ol Şanlı berber

Cımbız ile çeker en ince kılı
Esna-i tıraŐta boş durmaz dili
Sanırsın Őakıyor Cennet b6lb6l6
Sanatında yekta ol Şanlı berber

İnceden inceye kılları arar
Çok dikkat eyleyip kılı kırk yarar
Kolonyayla saçı bir g6zel tarar
Sanatında yekta ol Şanlı berber

Evvela g6zelce kırkar bir başı
Sonra da uzatır uzunca kaşı
AlaŐehir işi yapmaz tıraŐı
Sanatında yekta ol Şanlı berber

PeŐtemal havlusu kardan beyazdır
Kapıda perdesi boncuklu sazdır
Kendini takdir methetsem azdır
Sanatında yekta ol Şanlı berber

D6kkâna celb eder her ehli dili
M6Őterisi çoktur boş durmaz eli
Yorulurken bazen b6k6l6r beli
Sanatında yekta ol Şanlı berber

Reisler müdürler müfettiş beyler
Valiler çocuklar hep şanlı erler
Bu mahir berberi candan severler
Sanatında yekta ol şanlı berber

Malumatı ile erbab-ı irfan
Mülazım yüzbaşı amir kumandan
Uğrar dükkânına şerefli insan
Sanatında yekta ol şanlı berber

Azası kâtibi tanır berberi
Tüccarı esnafı ona müşteri
Bir bir gelip gidip verirler seri
Sanatında yekta ol şanlı berber

Yıldızı barışık herkesle kardaş
Mecburdur vurmaya herkes ona baş
Kendine bent etti beni bu adaş
Sanatında yekta ol şanlı berber

Paradan ziyade zevk alır şandan
Bir tıraş oldu mu sevinir candan
Mümkün değil ayrılmak asla ondan
Sanatında yekta ol şanlı berber

Cicim paşam deyip okşar herkesi
Uzaktan duyulur mübarek sesi
Bak söyleyim sana sevmez herkesi
Sanatında yekta ol şanlı berber

Mebzul eder dostlara izzet ikram
Çay kahve içirir sabah ve akşam
Cömertliği ile aldı büyük nam
Sanatında yekta ol şanlı berber

Kimseye kıl kadar zararı yoktur
İhvan akrabaya faydası çoktur
Üçe beşe bakmaz gönlü pek toktur
Sanatında yekta ol şanlı berber

Ömründe sevmez bencil namerdi
 Alkışlar daima sehi cömerdi
 Bu aciz adaş çok lutfunu gördü
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Bu berberin hâli gayetle iyi
 Ruhu ince arar bulur her şeyi
 Sersemlik göstermez anlar nükteyi
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Ne büyük saadet bilir beş lisan
 Türkçeyi dilinden bırakmaz bir an
 Türklüğe âşıktır bu tatlı insan
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Tabiatı ulvi sefillik etmez
 Göklerde devreder enginden gitmez
 Hele bir hâli var hiç kıymet yetmez
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Adaşım ben gibi sever boğazı
 Kapiya bastırmaz nimetin azın
 Kileri doldurur mutlaka yazın
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Nefasetperverdir latif ve zarif
 Yediği içtiği şayanı tarif
 Can verir tatlıya bu zat-ı şerif
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Edince yurdunu düşman istila
 Hicret edip çıktılar çabuk yola
 Yardım hürmet lâzım muhacir kula
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Bir vakit geçirmez kılar namazı
 Ol sebepten bakın nurludur yüzü
 Özü doğru baldan tatlıdır yüzü
 Sanatında yekta ol şanlı berber

Bismillâh der sabah dükkânı açar
Sağa sola daim bereket saçar
İsm-i Hakk'ı duyan şeytanlar kaçar
Sanatında yekta ol şanlı berber

Pespaye değildir ıp ılık suyu
İnsan değil sanki melektir huyu
İpek gibi yumuşak sert değil tüyü
Sanatında yekta ol şanlı berber

Temizliktir onun başlıca işi
Tertibi nizamda yoktur hiç eşi
Bir noksan gördü mü gıcırdar dişi
Sanatında yekta ol şanlı berber

Destur deyip ele aldı mı bir baş
Üç beş dakikada ediyor tıraş
Bu sürat gayrete hayret edip şaş!
Sanatında yekta ol şanlı berber

Çok yiğit bıçağı keser mermeri
Keserken tüyleri incinmez deri
Şu adam hakkıyla sanatın eri
Sanatında yekta ol şanlı berber

Nezdinde muhterem pirin himmeti
Hazreti Salman'a çoktur hürmeti
Salman hürmetine yoktur zahmeti
Sanatında yekta ol şanlı berber

Hiç durmaz şakırdar makas elinde
Gülyağı şişesi saklı belinde
Teshir kudreti var tatlı dilinde
Sanatında yekta ol şanlı berber

Elbasan tavaşı hazır olmalı
Tepsiye kaymaklı güllaç dolmalı
Berberin keyfin tam yerin bulmalı
Sanatında yekta ol şanlı berber

Bir akşam evine iftara gittim
İkram ihtiram ezildim bittim
Tecdis-i nimete azm-ı hazmettim
Sanatında yekta ol şanlı berber

Sofraya gelmedi bulgur bulamaç
Arzı endam etti kaymaklı güllaç
Hasta idim üstelik değildim aç
Sanatında yekta ol şanlı berber

Kurabiye yapıp göndersem dedi
Habersiz bir gün yaptırdı gönderdi
Fakir gönlü aldı murada erdi
Sanatında yekta ol şanlı berber

Vatana millete duası boldur
Doğrusu gittiği hayırlı yoldur
Ey Tanrım kasasın altınla doldur
Sanatında yekta ol şanlı berber

Müşteriler dükkândan dolar taşar
Nöbet kimin diye düşünür şaşar
Hasılatı yirmi papeli aşar
Sanatında yekta ol şanlı berber

Kendisi kibardır mahdum-u insan
Bunların her işin hak ede âsân
Sağ olsun şen olsun bunlar her zaman
Sanatında yekta ol şanlı berber

Zihnim fikrim gayrı çıkmaza girdi
TAHSİN'in sözleri hitama erdi
Gönül meyvesi hediye verdi
Sanatında yekta ol şanlı berber³⁵

³⁵ Aziz Ayva "Ahîlik Esnaf Destanları ve Ermenekli Hasan Tahsin'in Berber Destanı"
Konya Kitabı XIV Aralık 2013 s 167-184.

Hulusi Boran

(Çorum-Alaca-Koçhisar köyü, 1928-)

Şiir 8 heceli, 14 dördlük tek ayaktır. Şair, 27 mesleğe yer vermiştir.

Çiftçi isen çok buğday ek
Sulu yerlerde fidan dik
Çalışanlar görmez darlık
Her sanatın bir zevki var

Bahçıvanlar bahçe yapar
Türlü bitki ne hoş çıkar
Onu kilogram satar
Her sanatın bir zevki var

Memur gitmiş dairede
Çeşitli iş vazifede
Davacı gelir **avukata**
Her sanatın bir zevki var

Tirenlerde yanar kömür
Askerlikte kati emir
Demirciler döğer demir
Her sanatın bir zevki var

Dükkâncı dükkânın açar
Kimi kilometre ölçer
Pilotlar göklerde uçar
Her sanatın bir zevki var

Şoförlük bir zevkli sanat
Saatçiler yapar saat
Sarraflarda çoktur vaat
Her sanatın bir zevki var

Halıcılar dokur halı
Sevmez misin kaymak balı
Bazıları besler malı
Her sanatın bir zevki var

Çocuk okut olsun doktor
 Millete faydası çoktur
Marangozda tak tuk yoktur
 Her sanatın bir zevki var

Engin denizde **gemici**
 Un içinde **değirmenci**
 Toz dumandadır **harmanacı**
 Her sanatın bir zevki var

Kimi **işçi** kimi usta
 Kimi sağlam kimi hasta
 Tüm haberleri taşır **posta**
 Her sanatın bir zevki var

Kimi **şair** şiiir **yazar**
 Kimi **çoban** dağda gezer
 Sinema ve filme nazar
 Her sanatın bir zevki var

Âşıkların çalgısı saz
Terzi der ki sabret biraz
Kahveciler yapar avaz
 Her sanatın bir zevki var

Lokantacı yapar tatlı
Tütüncüler gezer atlı
Heykeltıraşlar heybetli
 Her sanatın bir zevki var

Tüccar alır bin bir çeşit
 İşe yarar bütün taşıt
HULUSÎ azdan çok işit
 Her sanatın bir zevki var³⁶

³⁶ Ozan Gazi Barışcan, *Yedi Telden Yedi Dilden Ozan Hulusi Boran Hayatı Şiirleri*, Kültür Bakanlığı, İstanbul, 2001.

İsa Oğuz

(Karaman, Taşkale Köyü 1955-)

İsa Oğuz'un 8 hece ve koşma tarzında söylediği bu şiir 6 dörtlülüdür. Şiirde 9 mesleğe yer verilmiştir.

İşçinin beli bükülür
Kazma sallayı sallayı
Bahçivandan ter dökülür
Bahçe belleyi belleyi

Demircinin işi ağır
Gürültüden olur sağır
Çoban mesleğinden soğur
Köpek yallayı yallayı

Bakkal bekler masa başı
Kafa yorar hesap işi
Bıkar **nalbant** olan kişi
Katır nallayı nallayı

Terzi durmaz kumaş biçer
Zevke göre model seçer
Şoför kentten kente uçar
Araç sallayı sallayı

Memur maaş günü sayar
Karnı desem ancak doyar
Tüccar işin eder ayar
Fırsat kollayı kollayı

İSA OĞUZ yurdu gezer
Dertleri türküye dizer
Vatandaşa selâm yazar
Mektup yollayı yollayı³⁷

³⁷ Feyzi Halıcı, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri-Güldeste*, AKM Yay., Ankara, 1992, s. 236.

Kâmilî

(Tokat-Zile, ?-1861)

Kamilî'nin şiiri ilk defa 1940 yılında Fuat Köprülü tarafından neşredilmiştir. Destan 11 heceli, döner ayak ve 26 dördlüktür. Döner ayakla yazılmış olan şiirde âşık, çoğu zaman ayaktan çıkmıştır. Kamilî, destanın ilk dördlüklerinde;

Kamilî, mesleğe şairlikle başlamış, 42 meslekte şansını denedikten sonra bir mürşidin önderliğiyle tekrar şairliğe dönmüştür.

Küçücükten çıktım gurbet ellere
Hakikat rahına düştüm gezerken
Eski sözdür gelir yazılan sere
Aşk atına bindim yayan giderken

Şair oldum evvel dinle yalanı
Vezn ü mevzun derler bilmem ben anı
Unuttum bildiğim Türkçe lisanı
Arabi Farisi sohbet ederken

Âşıklığı özge halet sanırdım
Çalıp çığırmaı adet sanırdım
Bunu ben bir kolay sanat sanırdım
Mızrabım kınıldı bozuk çalarken

Anladım ki bu bir çıkmaz sokaktır
Ben çıkardım diyen bunu ahmaktır
Bizlere marifet hayli ıraktır
Gözlerim karardı eş'ar yazarken

Aklımı fikrimi başıma derdim
Düşünüp giderken bir pîre erdim
Otuz iki esnaf ahvalin sordum
Bana ol pir haber verdi sorarken

Vardım **çiftçi** oldum cümleden akdem
Yıllık ile tuttu beni bir adem
İçtiğim tarhana çorbası her dem
Ağzım yaktım sıcak çorba içerken

Hele kaçtım ben o köyden aşağı
 Vardım bir şehire bastım ayağı
 Anda oldum bir **çulfanın** çırağı
 Çıkrığı kırıldı masra sararken

Nalbant oldum kırdım nalın çoğunu
 Bir katır nalladım dinle oyunu
 Meğer acemiymiş bilmem huyunu
 Çenemi teptirdim nalın sökerken

Berber oldum doldu dükkâna eller
 Şer'an tıraş eder kel başı berber
 Ağustos gelince pek kokar keller
 Usandım başını tıraş ederken

Hamamc'oldum hamam çöktü başıma
Tellak oldum bak şu benim işime
 Çuldan bir kese pek gitti hoşuma
 Yağır ettim birin kese sürerken

Bakkal oldum kapan yaptım yerimi
 Yağ tükendi Moskof aldı Kırım'ı
Kayıkç'oldum taktım küreklerimi
Tayfalar kırıldı kürek çekerken

Avcı oldum kuşlar havaya uçtu
Hırsız oldum kement boynuma geçti
Gemic'oldum gemim engine düştü
 Hele ben kurtuldum tekne batarken

Kalafatçı oldum alem uşattı
 Limanda tekneler hep yağır yattı
 Kalafat ettiğim gemiler battı
 Andan da kovulduk hile ederken

Balıkç'oldum balık ağa girmedi
 Asla dört paraya elim ermedi
Dilenc'oldum kimse para vermedi
 Büyük kapılarda boyun eğerken

Aşçı oldum asla pişmedi yemek
Boyacı oldum bilmem al yeşil irenk
Tellal oldum tuttum bir topal eşek
 Çamura saplandı çekip giderken

Saraç oldum bir gün başladım işe
 Sahtiyan tükendi kalmadı tirşe
Kebabçı oldum eti sapladım şişe
 Tuzunu unuttum biber ekerken

Pabuççı oldum dikemedim pabucu
 Dikerken kırıldı tığların ucu
Kalaycı oldum hayli çalkadım kıcı
 Eski bakırların pasın silerken

Manav oldum elma armut tez yürür
Cambaz oldum ip üstünde kim yürür
Kasap oldum her gün gözüm kan görür
 Yüreğim bayıldı kana bakarken

Sarraf oldum sayamadım parayı
Dülger oldum yapamadım sarayı
Hallaç oldum elime aldım yayı
 Kirişim kırıldı pamuk atarken

Kazzaz oldum yakışmadı elime
Sai oldum hırsız indi yoluma
Mutaf oldum bak şu benim halime
 Götün götün gittim kızıl bükerken

Kuyumcu oldum döğemedim gümüş
 Bilemedim elmas ile çaytaşı
Pazvant oldum bir gün yıkılda çarşı
 Hele ben kurtuldum çarşı çökerken

Cevahirci oldum sözün doğrusu
 Fark etmedim cevahiri elması
Terzi oldum ele aldım makası
 Parmağım kestirdim kumaş biçerken

Hammal oldum bir hafif yük bulmadım
Pelvan oldum hiçbir adam yenmedim
 Yırttılar yakamı birden duymadım
 Kollarım kırıldı göğüs tutarken

Meyzin oldum ezan vakti olmadı
 Bağıra bağıra sesim kalmadı
Kahvec'oldum hiç müşteri gelmedi
 Şerbetim ekşidi döktüm kokarken

İmam oldum kaba sofu çoğaldı
 Beynamazlar hep camiye döküldü
 Lerze oldu bir gün cami yıkıldı
 Aptesli aptessiz namaz kılarken

Ben bu sanatları bir bir dolaştım
 Tekrar gelip şairliğe bulaştım
KAMİLİ mürşidin destine düştüm
 Tekke-i aşk içre çile çekerken³⁸

³⁸ Fuat Köprülü, *Türk Saz Şairleri Antolojisi*, C. 1, İstanbul, 1940, s. 389-393. /
 Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara, 1967, s. 276-278.

Kara Mehmet

(Mehmet Silügölü, Adana-Ceyhan-Gömürdülü köyü, 1937-)

Kara Mehmet, şiirinde tarım ve hayvancılıkla ilgili işler yaptığından söz eder. Ancak hiç birinde başarı sağlayamaz. Döner ayaklı olarak yazılmış olan destan 11 heceli, 7 dördlüktür.

Pamuk ekim, dolu vurdu kurudu
 Alsam râzı idim tam yarısını
Karpuz ekim yetişmeden çürüdü
 Ne küçüğün sattım ne irisini

Dediler **fasulye** ekersen iyi
 Talih belki bunda olacak sahi
 Elime geçmedi bideri dahi
 Ne yeşilin sattım ne kurusunu

Mevlâ'm başkasına verme bu derdi
 Gelen belâların tükenmez derdi
 Biraz **çiçekçilik** yaptım don vurdu
 Ne kırmızı koydu ne sarısını

Koyun aldım beslemekte beterim
 Yalnız güdemezsem çoban tutarım
 Dedim belki bu kurbanda satarım
 Hırsız çaldı gitti hep sürüsünü

Avcılık aklıma takıldı birden
 Bir kısmet çıkmadı topaldan körden
Güreşeyim dedim, kalkmadım yerden
 Yıkıldım yıkamadım hiçbirisini

Bilemedim bu talihin kastını
İncitmez bellerdim dostu postunu
Biraz aldım sattım **tilki postunu**
Kandırıp vermişler it derisini

Yarab n'olur **KARA MEHMET** de gülsün
Razıyım gelenler hep senden gelsin
Dostlar zengin olmuş daha da olsun
Benim de başıma ver dansını³⁹

³⁹ Çıblak, Nilgün, *Âşık Şiirinde Taşlamalar*, Ankara, 2008, s. 244.

Kaygusuz Abdal -1

(Alaeddin Gaybî, Alanya, 1341?- 1444?)

Kaygusuz Abdal'a ait elimizde iki şiir bulunmaktadır. İlki, 11 dörtlük ve döner ayaklıdır. Destanda 21 meslek söz konusu edilmiştir. Edebiyatımızdaki ilk esnaf destanı budur.

Ben de şu dünyaya geldim geleli
Gönül konduracak bir dal bulamam
Öküz alam dedim, bir çift süreyim
Ben bu kârın bir kolayın bulamam

Çiftçi olsam ufak ufak sür derler
Biter ise gel git bunu der derler
Şahna gelür gel hesabın gör derler
Bir kalbur samanı iki bölemem

Çoban olsam dağ başında gez derler
Köşger olsam hâcetlerin düz derler
Sarraf olsam altun eksik boz derler
İki akçe hesabını veremem

Serçe olsam gel havadan uç derler
Kayıkcı olsam ur küreği geç derler
Terzi olsam al sındıyı biç derler
Parmağım makas önünden alamam

Ağa olsam men gezerem havayî
Leblebici olsam delerim tavayı
Saka olsam koyuveririm kovayı
Men kovamı su elinden alamam

Me'zin olsam minareye çık derler
Hoca olsam sağa sola bak derler
Âşık olsam üç dört türkü yak derler
İki çift cevabı birden veremem

Nalband olsam nalla derler katırı
Kasap olsam salla derler satırı
Hamamcı olsam yudururlar natırı
 Ben bu kârın hiçbirini bilemem

Yeniçeri olsam top'u sokulur
 Güzel olsam gelen giden takılır
Afyonc'olsam yağ sandıktan dökülür
 Men kutumu el elinden alamam

Efendi olsam sardırırlar sarığı
 Şahna olsam kullanamam çarığı
Şakird olsam çektirirler küreği
 Üstad olup kaynağını veremem

Berber olsam gel baş tıraş et derler
Sail olsam İstanbul'a git derler
Dellal olsam gel şu malı sat derler
 Ben çarşıda müşterisin bulamam

KAYGUSUZ'am, dağ başında oturur
 Çeker kısmetin ayağa getirür
 Şah'a söylen kalpte bir yer götürür
 Yimeden gayrı hiçbir şey bilemem⁴⁰

⁴⁰ Ali Esat Bozyiğit, "Esnaf Destanları", *Türk Folkloru Araştırmaları* 1988/2, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayınları: 96, Ankara, 1989, s. 27-42. / Nail Tan, "Gözden Kaçmış İki Esnaf Destanı Daha", *Türk Dili*, S. 720, 12/2011, Ankara, 2011, s. 488-489. / İsmail Özmen, *Alevi - Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. 1, Ankara, 1998, s. 20-21.

Kaygusuz Abdal -2

Kayguz'un bu ikinci şiirinde yapılabilecek işler anlatılmış ve üç mesleğin adından söz edilmiştir. Şiir 11 heceli, döner ayaklı ve 10 dörtlüktür.

Dünya geçimçün gam mı çekerim
Vafır bostan eker, kabak satarım

.....
.....

Eğer bu sene çıkar isem yaza
Tolayım bir parça Gürcü, Abaza
Elime geçse on kadar Zaza
Yolar sakalını kavlak satarım

Gider Yapraklı'ya alırım tosun
Öğrenmiş olmazsa acemi olsun
Müşteri gelince semizce bulsun
Bazı bilmezlere torlak satarım

Attariye layık mutaf düzerim
Bir kutunun derununa bezerim
Şehirlerde durmam köyde gezerim
Abanoz ağacından tarak satarım

Atmaca beslerim şahine nispet
Alır mahir beyler, ona ne minnet
Birini bir ata veririm elbet
Bazı ahmaklara çaylak satarım

Sen kusura bakma hoca fakı
Söylersin yalanı, unuttun Hakk'ı
Gider Rum düğüne, alırım çakı
Gezerim köylerde bıçak satarım

Baktım ki kesede kalmadı para
Tellallık ederim, durmam avara
Pazarbaşı koymaz ise pazara
Çıkar kenarlarda maşlak satarım

Bir çift öküz alırım hasılı kelim
İrençbere de lâzımdır vesselam
Bir kanlısı on parayadır tamam
Günde beş-on kanlı çorak satarım

Çıkarım çarşıya bir at alırım
Beslemesin pek kolayın bilirim
Parası çok şaşkın adam bulurum
Eyerini soyar da çıplak satarım

KAYGUSUZ'um harceyledim varımı
Bu günü koyup kayırma yarını
Çok söylüyön sen kesmezsın dilini
Kalkar da ağzına şaplak satarım

İsmail Özmen, Alevi - Bektaşî Şiirleri Antolojisi, C. 1, Ankara, 1998,

Kemali

(Akseki Örmene, Abdulgaffar Mehmed, XIX-XX. Yüzyıl)

Pazarola Hasan Bey (1885-1926) yaşamıştır. Halkın gönlüne taht kurmuş olan bu şahıs meczup birisidir. Halka göre keramet ehlidir.

Reşat Ekrem Koçu, Osman Cemal Kaygılı, Münir Süleyman Çabanoğlu, İbrahim Alaaddin Gövsa, Ahmet Rasim, Malik Aksel ve Sabri Koz hakkında bilgi vermişlerdir.⁴¹ Malik Aksel onu bize şöyle tanıtır:

“İstanbul’un meşhur Pazarola Haşan Bey’i vardır. Ötekilerden farklı, herkes onu sever, sayar, ondan kaçınmazdı. Halk onun uğur getireceğine inanırdı. Padişahın adını bilmeyip de onun adını bilenler pek çoktur. Ona ermişlik kondurulurdu. Elinin değdiği yere Hızır Aleyhisselâm’ın eli değmiş gibi bereket geleceğine inanılırdı. Hele İstanbul’un her köşesinde bulunan işportacılar için “Pazarola Haşan Bey” bulunmaz bir uğur kaynağıdır. İşportalarına elini değdirmeden yanından ayrılmazlardı... “Pazarola işportacıbaşı!”, “Pazarola es- vapçıbaşı!” hatta gazete satan küçük bir çocuğa “Gazetecibaşı” kör dilenciye “Pazarola Dilencibaşı” demeden geçmezdi. Ona göre, herkes bir işin başı, büyüğüdür... Pazarola Haşan Bey’e göre, büyük küçük, Müslüman, Hristiyan, kadın, erkek, zengin, fakir diye bir şey yoktur. Herkes birdir, herkes Allah’ın kuludur, herkes iyi insandır... Bazen unutkan veya yolunu şaşırmış bir kimseye söylediği bir söz ona İlâhî bir irşâd gibi gelir, derhal dediği yapılırdı.

Bazılarınca o cezbeye tutulmuş bir dervîştir. Her sözü gerçektir, bilmediği tekke, tekke şeyhi yoktur, tekkeye de gider, tiyatroya da ama çok çok beş dakika kalır. Sanki biri onu dürtüyormuş gibi hemen yola çıkar, yürür, nereye gideceğini düşünür mü, belli değil. Yalnız, her gittiği yerde izzet ikram görür, başköşeye alınır. Paşalar beyler gibi ağırlanır, eline kahve verilir, yanından kalabalık eksik olmaz, kimseden para yahut herhangi bir şey istemez. Cebine gizlice para konursa ona el değdirmezdi. Kış yaz, ayağında mest lâstik, elinde de ya kara bir şemsiye ya bir değnek bulunurdu... Ona göre mevki, makam diye bir şey yoktur

⁴¹ Reşat Ekrem Koçu, “Deli, Deliler”, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 8, s. 4354. / Osman Cemal [Kaygılı], *İstanbul’un En Ma’ruf Adamı: Pazarola Hasan Bey* Resimli Ay, S. 2 / 12, Mart 1341 (1925), s. 10-13 / İbrahim Alaaddin Gövsa, “Pazarola Hasan Bey”, Yedigün, S. 199, 30 Birincikânun 1936, s. 22 / Münir Süleyman Çabanoğlu, “Pazarola Hasan Bey”, *Hafta*, S. 218, 27 Kasım 1953, s. 18. / Ahmet Rasim, *Eşkâl-i Zaman*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1992, 167-168. / Malik Aksel, “Eski İstanbul’dan Portreler: Pazarola Hasan Bey”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 281, Aralık 1972, s. 6504. / M. Sabri Koz, “Pazarola Hasan Bey”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1994, s. 236.

yahut kibirli kendini beğenmiş insan. İstanbul Vâlisi'ni görse, ona çekinmeden "Pazarola Vâlibaşı" demekten kendini alamaz. Buna bakılırsa, kimse kimseden üstün sayılmaz... Pazarola Haşan Bey'in karşısına berber çırağı çıkmışsa, ona "çırak" demez, "berberbaşı" der. Oyuncusuna, çalgıcısına, biletçisine, her önüne gelene aynı iltifatı savururdu. Aslında büyük küçük herkes de bu iltifatı beklerdi. Kızlar bile, kısmetleri açılsın diye, bu uğur kaynağına şöyle bir görünür, kendilerine bakmasını ve gülümsemesini isterlerdi."⁴²

İstanbul'un meşhur destancılarından Akseki Örmeneği Abdulgaffar Mehmet Kemalî, onun özelliklerini ihtiva eden bir destan söylemiş; böylelikle ölümsüzleşmesini sağlamıştır. Destan 11 heceli ve 54 dördüktür. Ancak gerek ölçü gerekse ayak yönünden başarısız bir şiirdir.

Pazarola Hasan Bey'in Destanı

1
Üç yüz otuz sekiz tarih-i destan
Hasan Bey: "Pazarola!" "Yaşa Hasan Bey!"
Zilkade tahrir i yadigâr-ı ihvân
"Beyim, pazarola!" "Yaşa Hasan Bey!"

2
Kişizade evladı arslan
Esnafin gözbebeği Haşan kahraman
Başka lakırdı bilmez Bey'de bu lisan
"Tramvaycıbaşı, pazarola!" "Yaşa Hasan Bey!"

3
Pederi sayesinde şahane yaşar
Bey'deki sohbet cihan kalbinde okşar
Sevgili pederinin emrine koşar
"Köprücübaşı, pazarola!" "Yaşa Hasan Bey!"

4
Bazı kırmızı şerid bağlar koluna
Bıyıklara tuvalet verip baston eline
Yeşil gözlük takar çıkar yoluna

⁴² Malik Aksel, "Pazarola Hasan Bey", *İstanbul'un Ortası*, s. 148-151.

“Kaldırımcıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

5
Unkapan civarı Atlamataşı’nda
Haşan Bey kardeşim yirmi bir yaşında
Maşallah yazıyla abanî başında
“Arabacıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

6
Başka cevab yok, hep “Pazarola!”
Hasan Bey’e elerler “Git güle güle!”
Geçer ondan evvel şive-i nâz ile
“Helvacıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

7
Bütün esnafı sıradan bırakmaz
Her tarafa selam vermezse gitmez
“Pazarola!” söyler, lakırdı etmez
“Kasapbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

8
Umum esnafda samimi muhabbet
Sırasıyla “Pazarola!” kazandı şöhret
Büyük küçüğe bundaki ülfet
“Ekmekçibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

9
Şâdân olur her gören esnaf
Küçükten büyüğe kadar ağniya ü eşraf
“Yaşa Hasan Bey!” sad-erbâ’ etraf
“Pidecibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

10
Ülfetde bulunduğu ahabab yârân
Herkesin kalbinde bu tatlı lisan
Karşıdan görünce esnaf akran

“Vapurcubaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

11

“Pazarola!” oldu bu derde mübtelâ
Rûy-ı muhabbeti oldu âleme nümâ
Alicenâbdır ol melek-simâ
“Baklavacıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

12

Naz ile bir kere gülse güzel
Seyr için gökden iner yere zehl
Tali’inde kısmet taksimde ezel
“Berberbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

13

Hüsn içinde dilber bâ-misli yok
Bir melek-simâ güzel kaşları ok
Her bir esnafın Bey’e sevgisi çok
“Kutucubaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

14

Her kim **olsa** erkek ve dişi
Hürmeti **çoktur** daima onlara karşı
Bir fert yoktur sevmeyen kişi
“Aşçıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

15

Dil teşnedir gamze-yi ayâresi
Halk-ı âlem zülfünün avâresi
Çorbasın içmekdir hem çaresi
“Dervişbaşı pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

16

Ruhları şemsü’d-duha hilâl
Dişleri devreder lü’lü misal
Ruh-ı renginde görünür ab-ı zülâl

“Hamamcibaşı pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

17
Meftûnun akar daima gözünün yaşı
Hiç onulmaz derdi bağrının başı
Bir altun kafesde bu gönül kuşu
“Satıcıbaşı pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

18
Eder istikbal her gören zat
Sözü şirin lebleri kand-i nebat
Daima ülfetleri verir cana hayat
“Çaycibaşı pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

19
Sevdiğim gördüm saçları sebil gibi
Rûy üzre gülleri fülful gibi
Karşıma geçer görünce bülbül gibi
“Kalaycibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

20
Boyu uzun ol gonca fidanı
Bir içim suya benzer ol sîm teni
Bir nazar kılsa mecnun eder beni
“Yorgancibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

21
Gözleri şehlâ ol şems ü kamer
Düşmüş âfâka ziyası sert eser
Sarsılır dünya eğer etse nazar
“Şekercibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

22
Bir peri-peyker güzeldir sevdiğin
Hüsni içinde bî-mahaldır [muhaldir?] sevdiğin
Yok menendi bî-güldür [?] sevdiğin

“Takunyacıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

23

Selam vererek sağla sola
Zeyrek Yokuşumdan aşağı kola
Beni sevemesin Ali Ekber Ağa
“Tütüncübaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

24

Kâğıdhâne günü giyip kuşandı
Şimdi bir sandalla Kâğıdhâne’ye dayandı
Kâğıdhâne meydanı gezdi dolandı
“Boyacıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

25

Kâğıdhâne’den dönüş Eyüb Sultan’a
Ziyaret edip yalvardı Sübhân’a
Bakdı güğercin toplanmış meydana
“Kuşcubaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

26

Ahbabın ülfeti hep cana safa
Her letafetleri hep ruha eda
Her sabah erkenden pîrine dua
“Kunduracıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

27

Taht-ı zeminde bir serv-i **hubândır**
Sûde-i muhabbetinde gözleri kandır
Güzellikde bir ol yahşi yamândır
“Terzibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

28

Yaşasın var olsun bu iki gözüm
Rahme hayat veren hafif sözüm
Üç yüz altmış damara kuvvetdir özüm

“İşçibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

29

Nalbur Çarşısı’na kahraman arştan
Şadumân olur esnaflar ondan
Hüseyin Baha’yı Bey gördüğü zaman
“Sobacıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

30

Sevda-yı muhabbetdir gözden akıdan
Bâde-i aşkı nûş eyle sâkiden
Bülbülleri güller üzerine şâkıdan
“Gazetecibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

31

Şendeki muhabbet ey mâh ü meh-rû
Mecnun olur gönül görse rûbe-rû
Samimane muhabbetin yâr şimden gerû
“Tulumbacıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

32

Olup gamze ile kıl ü kâl
Ağyârı tarh et de bizde kal
Kavun karpuz zaman portakal
“Limoncubaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

33

Ateş-î aşkı cihan gönül dilberi
Girmiş olamaz gönülden gül peri
Dolaşır gönlümde muhabbet ekseri
“Sandıkcıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

34

Aşk-ı nihân yaktı bağrım söz ile
Çok severin bağçe sefa yaz ile
Gönlüme ferahlık verir karpuz ile

“Karpuzcubaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

35

Yar تنها muhabbet hoş olur
Sefâ kadrini bilen bî-hoş olur
Bazı işgüzar bazı boş olur
“Küfecibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

36

Ol kameti tuba âlâdır onun
Rahat gül-bedendir bu cism ü tenin
Hasan Bey cihana şöret-i şanın
“Taşçıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

37

Kahbe feleğe hiç eğmez boyun
Ersin buyur meydana soyun
Gördü çocuklar oynuyor oyun
“Çocuklar, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

38

Âşık olur kim işi nalan olan
Rûz-ı şebkârı efgân ola
Yaz deniz sefâsı serin ola
“Kayıkçıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

39

Sahaflar Çarşısı içinde geçti
Çınarın önünde bir şerbet içdi
Sanki oradan kuş gibi uçdu
“Kitâbcıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

40

Giydi başına aşk-ı saadet haydarî
Mülk-i aşkın serdar ü serveri
Aliyyül-Murtezâ İmam-ı Caferî

“Sakabaşı, pazarola!” “Yaşa Haşan Bey!”

41
Hasan Bey meşhur nâsın dilinde
Kimseye zararı yok kendi hâlinde
Gördü nöbetde polis Divan Yolu'nda
“Polis Efendi, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

42
Bostan kapısından girdi içeri
Başladı “Pazarola!” gördü tüccârı
“Sefâ geldin Bey'im!” söyler sûteri [?]
“Gömlekci başı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

43
“Yaşa Hasan Bey!” söyler her gören kişi
“Dua edeceğim!” söyler onlara karşı
Samimane muhabbette erkek ve dişi
“Bakkal başı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

44
Servi kaddi ol dildûredir
Nâr-ı aşkı âşıkâ gül-zâredir
Taksim oldu gönlümüz bin pâredir
“Kebabcı başı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

45
Haşan Bey'in muhabbetine âşıktır cihan
Özünde sözünde hiç yokdur noksan
Bir değil bin değil ol Beyi seven
“Turşucubaşı, pazarola!” “Yaşa Haşan Bey!”

46
Eyadû ebrulara kılma nazar
Âşıkî ürelerin bağrın ezer
Saçtan sünbül gözü dünyayı değer

“Sucubaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

47
Dinle sözümü gönül şahanesi
Durak tutmaz gönül pervanesi
Vardır elbet gönlümün divanesi
“Kahvecibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

48
İstanbul esnafı cümlesi sever
Her gören esnaf hatırını sorar
Esnafların içinde sözü muteber
“Hamallarbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

49
Bey selatine müdavim namazın kılar
El kaldırıp Hakk’a hayırlı dualar
Giyinip kuşanıp gezmeyi sever
“Simidçibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

50
Hasan Bey dönüp her yana bakar
Arif dânedir rumûzdan çıkar
Keyfe gelip fesi bir yana yıkar
“Fescibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

51
Dinle cevabımı ey şah-ı levendim
Bu şehir-i Ramazan’da ben de beğendim
İmsak zamanında Beyim Efendim
“Bekçibaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

52
Üzre tel yek-pâre mestûr
Kimi sadre yakın tutar kimi dür
Dinletir saz ile çalınsa santur

“Efendiler, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

53

Bu sevd define icab n’itsek
 Aceb-ı azm-i seyr-i sahra mı etsek
 Bu yazlar Boğaziçi’ne gitsek
 “Sandalcıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”

54

Kemâlî medh ü **sena** kahraman eri
 Yaşasın Bey’im bu ömrümün vâri
 Ömrünü müzdâd buyursun cenâb **bâri**
 “Destancıbaşı, pazarola!” “Yaşa Hasan Bey!”⁴³

⁴³ Yavuz Selim Karakışla, *Eski Zamanlar Eski İnsanlar, Osmanlı Toplumsal Tarihi Üzerine Yazılar (1876-1926)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2015, s. 307-314.

Kenzi

(Karaman, /-1884)

Kenzi'nin destanı 15 dörtlüktür. 64 mesleğin yer aldđđı destan 11 heceli, döner ayaklıdır. Kenzi Şiirinde, yapmayı arzu ettiđđi meslekleri sıralarken söz konusu meslekleri icra etmekte bazı endiŐeler taŐıtmaktadır.

Âlemde bir kolay sanat bulaydım
Para için çekmez idim kasavet
Ya **ekmekçi** yahut **kasap** olaydım
Muhtesipten dayak yemek ne hacet

Terzi olsam iğnesini tutamam
Hallaç olsam her dem pamuk atamam
Attar olsam ufak tefek satamam
Bezirgnlık eylemeğe yok takat

Berber olsam gelmez bana müşteri
Üstad gerek kullanmağa neŐteri
Katırc'olsam sevk edemem esteri
Uzak yola çekmek ister meŐakkat

Keçecilik etsem yn didemem
Mutaf olsam krım değil edemem
Sai olsam uzak yola gidemem
Başa gelir türlü türlü felaket

Tığcı olsam kılıç silemem
Tfekilik etsem delik delemem
Tatar olsam akŐamacak yelemem
Az paraya dahi etmem kanaat

Hakkâk olsam kayıramam yüzüğü
Çulha olsam döndüremem neziği
Kalayc'olsam çalkayamam büzüğü
Kazanc'olsam çekiç ağır ne zahmet

Cambaz olsam at üstünde duramam
Zorba olsam kendi kendim uramam
Hayalbazlık etsem perde kuramam
Meddah olsam söyleyemem hikayet

Saraç olsam uyduramam divalı
Hamal olsam kaldıramam çuvalı
Çoban olsam kim çalacak kavalı
 Koyun kurttan nice bulsun selamet

Pabuçç'olsam astarını dikemem
Kazzaz olsam ibrişimi bükemem
Kuymc'olsam körüğünü çekemem
Demircilik dahi pekçe musibet

Boyac'olsam tırnaklarım boyanır
Nalbant olsam zor işe kim dayanır
Hamamc'olsam erkenden kim uyanır
Tellak olsam sıkar beni hararet

Dülger olsam dahi ağaç yonmalı
Kahvec'olsam halka fincan sunmalı
 Müşteriye fırıl fırıl dönmeli
 Bende yoktur bunun gibi liyakat

Remmal olsam aklım ermez hesaba
Cinci olsam kim bakacak kitaba
Cüнди olsam ayak basmam rikaba
 Şeyh olurdum edebilsem ibadet

Kadı olsam mahkemede kalamam
Müftü olsam maslahatı bulamam
Sofu olsam her dem namaz kılamam
İmam olsam uymaz bana cemaat

Koltukç'olsam bilmem esvap satmayı
Avcı olsam bilmem tüfek atmayı
Kâtip olsam bilmem kalem tutmayı
Şair olsam Hak eylese inayet

Derviş olsam ben giyemem külahı
Yoldaş olsam kuşanamam silahı
Duam budur daim senden İlahi
Züğürt edip çektilme hiç zaruret
(Züğürtlükten tezce bula nedamet)⁴⁴

⁴⁴ Vasfi Mahir Kocatürk, *Saz Şiiri Antolojisi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1963, s.530-531.
/ D. Ali. Gülcan, Gufranî ve Kenzî. Ülkü Basımevi, Konya, [1965]. / Ali Esat Bozyiğit,
"Esnaf Destanları", *Türk Folkloru Araştırmaları* 1988/2, Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yay., Ankara, 1989, 27-42.

Kilabî

(Mersin, XIX. yüzyıl)

Kilabî'ye ait bu esnaf destanı 11 dörtlüktür. Döner ayaklı olan destanda 21 meslekten söz edilmiştir.

Eşim dostum yüz çevirdi benden
Harap oldum sokak sokak gezerken
Çoktan beri vazgeçmişim meyhaneden
Üç beş kadeh kırdım bade içerken

Sarhoş oldum ona buna bulaştım
Pehlivan olup kispet giyip güreştim
Bekçi oldum gece çarşı dolaştım
Kendimi çaldırdım hırsız ararken

Canbaz oldum isterim bir meydan
Seyrime gelmişti nice bir insan
Bakkal oldum küpe düştü üç sıçan
Kendi dizim kırdım başın ezerken

Börekç'oldum pişiremedim böreği
Dülger oldum elime aldım direği
Lağımçı oldum dilemedim direği
Arkadaşım boğdum kuyu kazarken

Kadı oldum anlamadım davadan
Kazancı oldum yapamadım tavadan
Kayıkçı oldum çok bilirdim havadan
Kayığı yarırdım yelken çezerken

Sarraf oldum sayamadım ikilik
Avcu oldum dedim buldum dirilik
Torbaya doldurdum bir sürü keklik
Dibinden kaçırdım ağzını çezerken

Berber oldum beş-on kulak kaptırdım
Kart kellelere yıldız saydırdım
Çulha oldum dedim suyu buldurdum
İki kolum çıktı mekik atarken

Masıracı oldum bükemedim ipini
Boyacı oldum deldim boya küpünü
Bahçıvan oldum kırdım çapa sapını
 Şhiri suya verdim bostan sularken

Dolaştım cihanı köşe be köşe
 Asla elim yakışmadı hiç bir işe
Gemic'oldum yolum düştü Habeş'e
 Gemiye devirdim yelken atarken

Varup **âşıklıkta** karar eyledim
 Sermayeden hayli ziyan eyledim
Avcılıkta bir kuş şikâr eyledim
 Tüfeği çaldırdım tüyün yolarken

KİLABÎ dolaştım esnafı tekmi
 Her sanattan bir hüner eyledim tahsil
 Ne hacet kelamı edelim tatvil
 Şer-güzeştım ittim cümleten beyan⁴⁵

⁴⁵ Sait Uğur, *İçel Folkloru*, Ankara, 1947, Ülkü Basımevi CHP Halkevi Yayınları Millî Kültür Araştırmaları, C. 1, s. 64. / Erman Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, 4. Baskı, Karahan Yay., Adana, 2011, s. 356-358.

Kul Hâfız

(Kahramanmaraş, XIX. yüzyıl)

Hafız mahlaslı şaire ait olan bu şiir, arşivimizdeki 19 numaralı cönkte kayıtlıdır. Cönk, 8.5 X 19cm boyutlarında ve 90 yapraktır. Kahramanmaraş ili civarında düzenlenmiştir.

Cönkün Kahramanmaraş'ta tutulmuş olmasından, şairlerin bir çoğunun bu bölgeden olmasından ve şiirdeki bazı mahalli ifadelerden hareketle Hafız'ın Kahramanmaraşlı bir âşık olduğunu söyleyebiliriz. Muhtemelen XIX. yüzyılda yaşamıştır.

İlim âlemine ilk defa burada tanıttığımız şiir, cönkün bu cönkün 150-152 ve 154. sayfalarında kayıtlıdır ve tamamı 19 dördlüktür. 8 heceli ve döner ayaklıdır. Şair kimi dördlüklerde ayaktan çıkmıştır. Şiirinde toplam 32 esnafın adına yer verilmiştir.

Bakkallar satar şırayı
Sarraflar bozar lirayı
 Nefsin için yap sarayı
 Yapar malından malından

Kasaplar boğarlar koyun
Kebapçının işi oyun
Neccar yapar hallaç yayın
 Ağaç dalından dalından

Paçacılar yapar paça
Keçeciler yapar keçe
 Suçlu olan kaç kaç
 Gider yolundan yolundan

Helva yaparlar üzümü
 Yarenler dinler sözünü
 Ben nara yaktım özümü
 Sulu köyünden köyünden

Debbağlar satarlar meşin
 Parasın alırlar peşin
 Hali yaman olur kışın
 Çayın selinden selinden

Bulamadık bahar yazı
Güzel olan eyler nazı
Sazcılar çalarlar sazı
Düzen telinden telinden

Kuyumcular döğer bilezik
Mazmanlar işinden bezik
Saatçiler nazik nazik
Büker yayından yayından

Hamamcılar yakar ateş
Berberler eylerler tıraş
Güzeller eylerler savaş
Yârin elinden elinden

Bezîrgân esnafın başı
Satarlar kutnu kumaşı
Güzeller eyler savaş
Yârin elinden elinden

Terziler dikerler dikiş
Ustalar eylerlar nakış
Esnaf olanlar bilir iş
Bilir halinden halinden

Çulhalar bezini dokur
Demirciler takur tukur
Hocalarda şakirt okur
Kuvvet kolundan kolundan

Giyinirler yeşil allar
Nalbantlar nalını nallar
Nasıl olur bizim hallar
Döğer nalından nalından

Abacı işler abayı
Ağalar eyler hayâlî
Suçlular eyler tövbeyi
Nefis malından malından

Tütüncüler doğrar tütün
Ben eylerim gerek methin
Kunduracı diker potin
Saram belinden belinden

Bezini boyar boyacı
Etmeği yapar **etmekçi**
Un öğütür **değirmenci**
Satar malından malından

Kahveci döğer kahvesin
Tenekeci döğer cezvesin
Eli ile müşterisin
Düzer elinden elinden

Attar satar şeble şeker
Saraçlar ilmeğin bükür
Kadayıfçı kadayıf döker
Sırma telinden telinden

Kalaycılar döğer tası
Etrafımız gam deryası
Yâr elinde bade tası
Lebin balından balından

Köşkerler diker gönünü
İncitmez tatlı canını
KUL HAFİZ dön yönünü
Hak cemalinden cemalinden

Mahmut Küçükaydın
(Şanlıurfa-Siverek, 1949-)

16 dörtlük ve döner ayakla yazılmış olan bu destan 11 hecelidir.
Toplam 24
meslek söz konusu edilmiştir.

-Tahirî'ye nazir'e-

Baktım bu saz ile sözde para yok
Dedim bir iş tutam hem vakit varken
Baktım elde yok avuçta hiç yok
Bir adam rast geldi yolda yürürken

Bir nasihat etti dinledim onu
Hemen terk eyledim burda mekânı
Çiftçi oldum ele aldım sabanı
Öküzlerim öldü tarla sürerken

Çiftçilikten nasip çıkmadı bana
Bu kez karar verdim çorbadan yana
Daha ilk gün fare düştü kazana
Canım zor kurtardım ordan kaçarken

Yağcı oldum iyi çalıştı mekân
Hayli çok olmuştu giren ve çıkan
Yağlara dadandı beş on bin sıçan
Kapakları sık sık açıp kaparken

Bakkal oldum defterlere yazdılar
Borcumu istedim bana kızdılar
Ben sinek avladım onlar gezdiler
İflas ettim hep borçları silerken

Avcı oldum vuramadım turnayı
Şoför oldum fazla çaldım kornayı
Meslek diye seçiverdim **tornayı**
Elimi kaptırdım metal keserken

Bit pazarında bir mekân eyledim
Hırsız oldum karakolu boyladım
Berber oldum bir kel tıraş eyledim
 Kafası çok koktu saçın tararken

Basmane'de bir **çay** ocağı buldum
 İş iştir diyerek işe koyuldum
 Günde bin tane çay sattım yorulduğum
 Bir de dayak yedim para isterken

Kalayc' oldum kalayladım kapları
 Hep kırıldı tavaların sapları
Doktor oldum yanlış yazdım hapları
 Birkaçını öldürdüm iğne yaparken

Bahçivandım çiçekleri soldurdum
İmam oldum yanlış namaz kıldırıldım
 Durumumu bir **müftüye** bildirdim
 El çektiirdi işten vaaz ederken

Yıkılmadım ayaktayım ben dedim
 Her önüme gelen işi denedim
 Bir ara bir sirkte ben **cambaz** idim
 Düştüm sakat kaldım ip te yürürken

Ormanc' oldum ele aldım baltayı
 Ağacı keserken saldırdı ayı
Balıkçıydım balık kırdı oltayı
 Denize düştüm ben balık avlarken

Kuyumc' oldum gelen sadece baktı
Lokantac' oldum yemekler koktu
Fırınc' oldum bir kıvılcım yaktı
 Gözlerim yaş doldu Küle bakarken

Market açtım iyi çalıştı mekân
 Hayli çok olmuştu giren ve çıkan
 Bir **mafya** dadandı soyuldu dükkân
 Gına geldi ben ifade verirken

En son çareyi ben Allah'ta buldum
Namaz kıla kıla tam **sofi** oldum
Bir Cuma günüydü camiye geldim
Pabucu çaldırdım namaz kılarken

MAHMUT der kendimi şiire verdim
Karnım hiç doymadı itibar gördüm
Her olayda Allah büyüktür dedim
Açlıktan nefesim koktu solurken⁴⁶

⁴⁶ Mahmut Küçükaydın, *Yalnız Şair*, Etki Yayınları, İzmir, 2012, s. 31-33.

Meftunî

(Mehmet, Sivas-Ortanca köyü, ?- Öl. 1859)

Şiir, 8 heceli ve 33 dörtlük olan döner ayakla yazılmıştır. Şiirde 46 esnaf yer almıştır. Konu olarak, ilgili meslekteki güzeller övülmektedir. Şiir, Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 6711 numaralı cönkte kayıtlıdır. Varak numarası 36b-37a'dır. Ayrıca Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şairleri* ve İbrahim Aslanoglu, *Sivas Meşhurları* adlı kitabında da da bulunmaktadır.

Âşık olup aşka düşüp
Cihanda bir can severiz
Ahdi bütün sıdk u sadık
Can değil canan severiz

Gerek okşayıp sevecek
Ne büyük ne pek küçücek
Göricek bir eğlenecek
Tıfil sim gerdan severiz

Came gibi eğnimize
Hırka gibi çiğnimize
Şule için göynümüşe
Bir mah-i taban severiz

Daim aşk içinde yüzüp
La'l ü mercan inci dizip
Otuz iki esnaf gezip
Taze nevcivan severiz

Lale sünbül nergis için
İmtihanım bu dil için
Feryadımız bir gül için
Gonca-i handan severiz

Âşıkız biz yok ârımız
Aşk ü sevdadır kârımız
Zenneyle yok pazarımız
Türkçesi gülman severiz

Mücellid dükkânı âli
Övmek gerek böyle canı
Nakkaş-ı cünbüş misali
Ruhleri elvan severiz

Yol uğradı şehristana
Anda başladık destana
Cilveli cismi mestane
Yahşi **bezirgân** severiz

Vardım seğırdi seğırdi*
Aldı gönlümü eğirdi
Tazece **kazzaz** şağırdi
Gizlice pinhan severiz

Ta'n etmez anlayan bizi
Ehline sarf eyle sözü
O şuh tarzı yaktı bizi
Geçmeyiz el'an severiz

Sarraçlara uğradı rah
Alalım bari bir silah
Beyaz gerdan cismi siyah
Etvar-ı iz'an severiz

Açıktır **kahve** kapısı
Gelir ehl-i keyf hepsi
Gayet nazık ise tası
Doldurup fincan severiz

Tütüncü aşkı ne bilir
Gerçi sabrolmaz öpülür
Beş paraya da yapılır
Doğratıp duhan severiz

* seğırdi seğırdi: Koşa koşa.

Küpçü eli yüzü çamur
Etmekçi üst baş hamur
Börekçilerde bir umur
 Anı perişan severiz

Severiz bade içeni
 Yâr için serden geçeni
 Nevreste **bakkal** güceni
 Durup her zaman severiz

Arpacı da olur kazak
 Dolaş **nalbant**lardan uzak
Basmacıda huri uşak
 Bulursak heman severiz

Kuyumcularda bir oğlan
 Ustasına vermez aman
 Şüphe yok mahbub-ı zaman
 Anı bi-güman severiz

Tüfekçi, semerci, dülgere
Çilingirde bir nev-dilber
 Yumuşak nevreste **berber**
 Anı der-meyan severiz

Kılıççı, penbeci, hallaç
Fesçilerde gözünü aç
 Tıfl-ı **hekim** aşka ilaç
 Busesin derman severiz

Dükkânı kibleye bakar
 Misk ü anber anda kokar
 Küçük **attar** beni yakar
 Afet-i devran severiz

Pas olur **demirci, mihçi**
 Kör topal kambur **çıkırıkçı**
 Bir hoş edalı **çubukçu**
 Sahib-i elvan severiz

Tuzcuda bulunur bazı
Hoş olur **kürkçü** mümtazı
Çekilir **saatçi** nazı
Anı nûmayan severiz

Eskici, nalçacı, kaffaf
Yelkenci, yorgancı, lâffaf
Olsa **kılcı** ile **mutaf**
Anı el-aman severiz

Okuruz medh ile gazel
Adettir yâr sevmek ezel
Çizmecilerde bir güzel
Etmeyip bûhtan severiz

Seyret bu çarh-ı feleği
Hak kabul eyler dileği
Mektepte olan meleği
Hafız-ı Kur'an severiz

Pirinden almış da destur
Daima üzeri pastır
Güzeldir **debbağlar** hastır
Durmayıp heman severiz

İklim içinde her lisan
Baştan ayağa kızıl kan
Kasap tazeşi perişan
Kestirip kurban severiz

Şehr-i İstanbul içinde
Dilberler tamam içinde
Zevk için hamam içinde
Tellağ üryan severiz

Gezdim esnafı ser-te-ser
Bulmadım tab'ıma bir yâr
Ne pek beyaz ne pek esmer
Gözleri fettan severiz

Serseri gezmeden meram
Dil bir yerde etmez aram
Âşıka her demde bayram
Sohbet-i yârân severiz

Düşse muhabbet usule
Kaseciye sefer ola
Saki-i gül-çehre nola
Meclis-i irfan severiz

Afet-i mah-cebin ola
Âşıka hem-nişin ola
Naz ile nazenin ola
Cilve-i huban severiz

MEFTUNÎ dem sürmek için
Muradına ermek için
Gelse vuslat bulmak için
Anı her zaman severiz⁴⁷

⁴⁷ Ziya Bey Kütüphanesi (Sivas) Cönk No: 6711, Varak no: 36b-37a.
Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şairleri*, Sivas, 1948, s. 273-278.
İbrahim Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, C. II, Ankara, 2006, s. 107-113.

Mehmet Şengül

(Sivas- İmranlı, 1959-)

Mehmet Şengül'ün bu şiiri, 5 dörtlük halinde ikaz ve tenkit mahiyetinde bir şiiridir. Şiir döner ayaklı ve 11 hecelidir.

Şengül sözleri, işinde dürüst olmayan esnafadır. Kuru odunları ıslatan, kömürün içine çakıl taş katan, koyunun yerine eşiği kesen, at etinden salam sucuk yapan, müşterisine karşı adaletli olmayan, vicdansızlık eden, iki yerine beş misli kâr etmek isteyen, tartı aletine hile katan ve martının etinden yapan esnafa “yazıklar olsun” diye beddua etmektedir.

Kuru odunları suda ıslatıp
Yaş satan esnafsan yazıklar olsun
Kömürün içine çakılı katıp
Taş satan esnafsan yazıklar olsun

Aza razı olup demezsen nasip
Götürür malını bir rüzgâr esip
Koyunun yerine eşiği kesip
Leş satan esnafsan yazıklar olsun

Daim adaletli ol müşteriye
Saygı göster O'nun alın terine
Eğerki fiyatı iki yerine
Beş satan esnafsan yazıklar olsun

Vicdanını bir köşeye atarak
At etinden salam sucuk yaparak
Tartı aletine hile katarak
Boş satan esnafsan yazıklar olsun

MEHMET der doğruluk dürüstlük ara
Yer etmesin sakın ruhunda para
Martının etinden yapıp ızgara
Şiş satan esnafsan yazıklar olsun⁴⁸

⁴⁸ Doğan Kaya, *Sivas Halk Şairleri*, C. IV, Sivas, 2009, s. 108.

Necati

(Necati Ocağı, Muğla-Fethiye-  altılar Köyü, 1953-)

11 hece ile ve 10 dörtlükle vücuda getirdiği bu şiirinde esnafın içinde bulunduğu problemlere tercüman olmaya çalışmıştır.  iir tek ayaktır.

Yıllar önce geldim  u büyük  ehre
Esnafın derdinden haber vereyim
Çırak kalfa usta derken yoruldum
Esnafın derdinden haber vereyim

Esnaflık derdini  ile edindim
Çoluk  ocuk rızkı için didindim
Aza kanaati vurdum ge indim
Esnafın derdinden haber vereyim

Kaderin cilvesi hep beni buldu
Evvel tatlı a ım pek zehir oldu
Senetler kasada üst üste doldu
Esnafın derdinden haber vereyim

Mesle im yolunda sa ım döküldü
Zamlar geldi ezdi belim büküldü
A a ta  karı tı di im söküldü
Esnafın derdinden haber vereyim

Adaletsiz vergi bizi mahvetti
 ilenin böylesi bizi kahretti
Cezalı makbuzlar bizi l l etti
Esnafın derdinden haber vereyim

Marangoz keseri artık i lemez
Elektrik pensesi teli di lemez
Tüccar geleceği iyi d  lemez
Esnafın derdinden haber vereyim

Zamlar kuyrukla tı asılsan kopmaz
Malzeme fiyatı birbirin tutmaz
Usta yatağında rahatça yatmaz

Esnafin derdinden haber vereyim

Kalfa ırak derdi yedi başım
Çalışmadan gözler hafta başını
Ufak bir azarda yıkar kaşını
Esnafin derdinden haber vereyim

Paran peşin ise kredin çoktur
Veresiye dersen itibar yoktur
Böyle bir düzene böylesi haktır
Esnafin derdinden haber vereyim

NECATİ esnafin yüzü hiç gülmez
İdare edenler derdinden bilmez
Günlerce anlatsam burda son bulmaz
Esnafin derdinden haber vereyim⁴⁹

⁴⁹ Necati Ocakçı, *akıl Taşları*, Antalya, 2006, s. 37-38.

Razî -1

(İstanbul, XIX. yüzyıl)

Mani tipinde olan bu şiir 11 heceli ve 24 dördlüktür. Destanda, Vefa'da Sinekli Mescit civarında varlıklı bir dul kadının etrafındaki gençleri ayartması ve bu arada o gençlerin niteliklerini anlatması söz konusu edilmiştir. Toplam 41 meslek yer almaktadır.

Tarif etmek gerek önce nigârı
Civanla basılan ol fitne kârı
Mahalle halkını koyup kafese
Kör şeytana taş çıkartan mekkârı

Mescit yıkılmıştır mihrap yerinde
Maşallah diyelim yaş kırk birinde
Ağda düzgün rastık sürme kuyruklu
Hem dahi allığı gül ruhlerinde

Yaşmağı tutunur inceden ince
Fıstıkî ferace hem meşrebince
Kınalı elinde hasır yelpaze
İşmar çıkar bekâr uşak toy gence

Kocası olacak ol moruk aptal
Göz yumup göçünce kalmış bunca mal
Demişler "Bir gelir insana cihane
Came habe taze taze civan al"

Şehr-i İstanbul'dur güzeller kânı
Nevhat fetaları çar ebruvanı
Dayı revişli ya keklik sekişli
Kâkülü dilince üftadekânı

Kayıkçı güzeli zeberdest şahbaz
Berber güzeline işve ile naz
Börekçi güzeli nezâket bilir
Kalaycı güzeli de bir deli Laz

Kebapçı güzeli kimyon baharlı
Şalcı güzeli gayet vakarlı
Dellak elvanları hamam çıplağı
 Nigârdan yana bahtı kapalı

Terzi güzelinin iğne elinde
Şerbetçinin peştemalı belinde
Kemenkeş elvanlar Zal ile Rüstem
Müezzin civanın bülbül dilinde

Şekerci güzeli badem şekeri
Hallaçlar civanın peri peykeri
Kavukçu güzeli başların tacı
Demirci de güzellerin ejderi

Saraç güzelleri eli bıçaklı
Macuncu güzeli çeliyor aklı
 Hor bakma **sakanın** nevcivanına
Balıkçı güzeli yalın ayaklı

Fırın uşakları bir don bir gömlek
 Bekâr uşakları gayet civelek
 Çarptı mı hanımın fettan nazarı
 Yanıyor her sefer bir fırın ekmek

Kasap güzelleri kanlı cümlesi
Simitçi civana kaldır kafesi
Bozacı güzeli lücûc Arnavut
Arabacı güzellerin efesi

İpçi oğlanları pırpır kopuk
 Kemendi zülfinde aldırılmaz soluk
Altun varakçılar zer dane ister
 Malı Kârun olsa tükenir çabuk

Mumcu güzelleri nurdan selvidir
 Bedestende dükkân satup yedirir
 Davet eder tulumbacı civanı
 Ateş almış yanan gönül evidir

Kalaycı civanı paklarsa hamam
Hanım fit olur pazarlık tamam
Pire itte olur bit de yiğit de
On beşinde **hammal** civan bedri tam

Çarşı Pazar meydan cvelan ider
Bağçekapısı'nda yalıya gider
Görüp bir **kayıkçı** civanı şahbaz
Fitne nigâhiyle dolmuşa biner

Kayığa dolmuştur sekiz on avret
“Nerdensin” “Kim derler” sorulmak âdet
Nazeninim tarif eder semtini
Manası **kayıkçı** civanı davet

“Vefa'da Sinekli Mescid'i dolan
Aşı boyalı ev arkası bostan
Yatsudan sonra in-cin top oynar”
Nakış aldı gitti kayıkçı oğlan

“Erim yok efendim gece korkarım
Emekdar kâhyamız sağırdır yarım
Taze yiğit uşak almam içeri
Dedi kodu yapar komşum civarı”

Azıcık aşım la Kaygusuz başım
Haremde ihtiyar dadı sırdaşım
Varamam kocaya ortak üstüne
Akar gözlerimden her gece yaşım”

Kayıkçı civanın çelinir aklı
Der ki “Yerden göğsü bu hanım haklı
Beni davet eylediği aşıkâr
Giderim bu gece cümleden saklı”

Girüp bir hamama yıkanır önce
Bir misli halâvet gelir o gence
Evi bulur koymuş gibi eliyle
Sinekli Mescid nam semte gelince

İş midir şehbaza aşmak divarı
Çardaktan tırmanıp çıkmak yukarı
Teşrifin görmüştür çarpar yüreği
Açar pencereyi o kızgın karı

Soyarlar hanım hem kalfayla dadı
Ol deniz ejderi teni puladı
Kara tüylü kara yağz oğlandır
Muşhur-ı afaktır karanın tadı⁵⁰

⁵⁰ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul, 1960, s. 2151. / Müjgân Cumbur, *Başakların Sesi*, Poyraz Reklam Yay., Ankara, 1968, s. 291-294.

Razî -2

İçinde 23 esnaf adına yer verilen şiir 11 heceli, mani tipinde ve 16 dörtlüktür. Mahlasın bulunduğu dörtlük eksiktir.

Hanımın kaç nefer bilmem kırığı
Gece sarhoşları gündüz ayığı
Çâr ebru **kâtibi** nevhat **çavuşu**
Tulumbacı şahbaz kaytan bıyığı

Ekmekçi civelek Safranbolulu
Sinesi küşade sıvamış kolu
Toy bekâr uşağı görünür amma
Murada irmiştir bularak yolu

Bakkalın çırağı gencin irisi
Mazlum görünür o gayetle sinsi
Hanımın aguşu muhabbetinde
Yatıp kalkanlardan odur birisi

Rizelidir **kayıkçının** şahbazı
Hanım alır eve o zıpır Laz'ı
Mey içip muhabbet tamam oldukça
Gün doğmadan savmak güçtür haylazı

Kalyoncu neferi nevhat dilaver
Cundabaz, serenbaz gayet hünerver
Pırpır kıyafet baldırı çıplak
Hanımın cıvanı cümleden sever

Balıkçısı vardır dalyan misali
Yakışur kâfire her hoşluk hali
Pâ bürehne görüp bıçkın sanmayın
Yüzündü gül güldür hicabın âli

N'ola ki yırtıksa paçayla yaka
Güzeller içinde çar-ebru saka
Âkil olan demiş meyve-yi hüsnün
Kabuğuna bakma içine bak a

Hallaca ne dersin efendim söyle
Hanım bir işmarla geçirir ele
Badenûş olunca zanu be-zanu
Ahz ü ataya hiç karışmaz hile

Kalaycı şehbazda el ayak kara
Ne gam teşrifinde elbet yıkar a
Hanımım geçerken dükkân önünden
Çakır gözler ile yürek yakar a

Şekerci güzeli bir şah-ı huban
Methetmiş şuara cümle ediban
Sattığı şekerden tatlı dillidir
Hanıma durmuştur elpençe divan

Müezzinin sesi dağlar yüreği
Hanım sever elbet böyle erkeği
Külhan kopuklara sofrayı işret
Ana ihzar eder kebab böreği

Helvacı şehbazı olur zorâver
Er meydanı pehlivan-ı dilaver
Kor muhabbet helvasını ateşe
Ol nazenin hanım ile beraber

Sütçü güzelinin süt kokar ağzı
Yerinde işvesi cilvesi nazı
Hanım davet eder kınalı mumla
Gece teşrif eder destande sazı

Mumcu güzelinin teni kâfuri
Çarşıya şavk veren hüsnünün nuru
Hanım pervanesi olmuş o şahın
Süzer davet için çeşm-i mahmuri

Bezzazı, kazzazı, ulha, başmakçı

Uslusu zıpırđı şeytan kırbacı
Turna katarıdır ger dizilseler
Cümlesin aguşa çekmiştir bacı

Bir gece nasılsa topsakal **bekçi**
Çardağın üstünde görür bir genci
Mumcu ırağıdır tüysüz oğlancık
Gelin ayıklayın şimdi pirinci⁵¹

⁵¹ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul, 1960, s. 2151.

Razî -3

Razî, “Hubanname-yi Nevada” adını verdiği bu eserini 11 hece ve beyitlerle vücuda getirmiştir. 173 esnaf konu edilmiştir. Destanda söz konusu mesleğin gençleriyle ilgili özellikler, benzetmeler, nükteler, övgüler, tarifler yer almıştır. Şiiri ilk defa kültürümüze kazandıran Reşat Ekrem Koçu, maalesef şiirin tamamını yayımlamamıştır. Şiirde şu esnaflar söz konusu edilmiştir: Kalafatçı, Kalyoncu, Kayıkçı, Kayık Yapıcı, Kürekçi, Mavunacı, Yelkenci. Her esnafa iki beyit ayrılmıştır.

Kalafatçı

Kalafatçı civan katran karası
Pâk eyyer anı bir hamam parası

Yalı uşağıdır tığ gibi Laz’dır
Dahi perverdesi bıçkın haylazdır

Kalyoncu

Kalyoncu civanı o hüma pervaz
Köroğlu reisin dalında Ayvaz

Ummanı-ı aşk üzre açar yelkeni
Cezayir kesimli çıplak külheni

Kayıkçı

Kayıkçı civanı mahbûbun iti
Yakasından eksik değildir biti

Yalın ayaklıdır küşâde sine
Salmısdır ummam aşka sefine

Kayık Yapıcı

Kayık yapıcı da nûr u alâ nûr
Kimi kâfir kimi Müslüman olur

Kâfir olduğuna perçem alâmet
Amma Müslüman da başka halâvet

Kürekçi

Kürekçi civan kaptanpaşalı
Şahin başta tam üç endaze şalı

Cümlesi pırpırın sekeş civelek
Tıraş ider günde iki çift kürek

Mavunacı

Mavunacının taze uşağı
Yalın ayak bıçkın ipten kuşağı

Cümle dini kuru kara donlu Laz
Korsan perverdesi zeberdest palaz

Yelkenci

Seyret ol civanı biçüp dikerken
Sefine-yi aşka ak bezden yelken

Akdeniz Boğazı anın boynudur
Yattığı limanı âşık koynudur⁵²

⁵² Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1971, s. 5339.

Ruzî

(İstanbul, XIX. yüzyıl)

Bu şiir, Ahmet Emin Güven'in *Kayserili Mehmet Emin Efendi (Ruzî)* adlı eserinde de Ruzî (1839-1897)'ye mal edilmiştir. Şiir, döner ayaklı, 11 heceli ve 32 dördlüktür.⁵³

Destan, 11 heceli, 45 dördlük ve döner ayaklı bu destanda 42 esnafın adına yer verilmiştir. "Esnaf Güzelleri" adındaki bu destan da ilgili meslekteki gençlerin özellik ve güzelliklerinden bahsedilmiştir.

Bazar-ı âlemi dolaşan âşık
Meyleder esnaftan bir dilrübâya
Sen de sev birini tab'a muvafık
Merakın var ise ahz ü atâya

Sahhaf güzelinin tarz-ı edası
Kitaplara sığmaz medh ü senâsı
Her bir fenden müşteriye cefâsı
Bir kütüphaneye olur sermaye

Kâğıtçı güzeli Eser-i Cedit
Beyaz çehresinde yazılı ümit
Kumkuma satarken gösterir divit
Katlanır âşıkı öyle cefaya

Bakkal güzelinin bakup yüzüne
Kapılma ha yağlı ballı sözüne
Kayar aklın terazinin gözüne
Alıkor dükkâna eder sermaye

Balıkçı güzeli salverir ağı
Görenlerin erir yürekte yağı
Denizde yıpranır tez geçer çağı
Yem eder âşığı takar oltaya

⁵³ Ahmet Emin Güven, *Kayserili Mehmet Emin Efendi (Ruzî)*, İzmir, 1993, s. 46-51.

* Dipnot: Bu dördlük Sadi Yaver Ataman'da şu şekildedir:

Balıkçı güzeli Allah emanet
Ağlara düşerse eğer keramet
Balık pazarında kopar kıyamet
Derya seda olur çıkar sameye

Fırıncı güzeli bir taze çörek
Teknesi yanında hamurkâr gerek
Dakik işler yapar ayrılır kepek
Tuz ekmek kadrini verir hebaya

Berber güzelinin ayna cemâli
Ustura cebinde var mekr ü âli
Yanılup eline verme sakalı
Bir kılı kırk yarar söyler ustaya

Kahveci güzeli şekerli sade
Bir içim su gibi tarz u edâda
Tâbi müşteriye taşkın üstada
Alışkandır merhabaya çabaya

Mutaf güzelinin koltuğu kaba
Hem önden gidermiş hem arka yana
Kırarsa kösteği demez merhaba
Bir ip dahi vermez yanmış abaya

Yemişçi güzeli fındıkçı gibi
Tek çift mi oynamış satar leblebi
Çok elma yemişmiş kızarmış lebi
Şeftali kirası çıktı bahaya

Halıcı güzeli bir taze model
Esnaf içre bir çiçektir bî-bedel
Eskisi antika tazesı güzel
Yayıldı şöhreti koca dünyaya

Tulumbacı güzel afet mi afet
Yanık yüreklere saçar hararet
Soyunmuş geliyor hazır mı vuslat
Ateşli narası çıkar semaya

Hakkâk güzeldir firûze hâtem
Mühür mecmuası aşkıyle âlem
Kazdırır ismini gönlüne âdem
Taş yürekli olsa basar damgaya

Muhellebici güzeli taze kaymak
Lâzımdır arada hatırın sormak
Tutarken tabağı yapaşır parmak
Aşure kâsesi dizer tablaya**

Saatçi güzelin bakup ânına
Sakın pek sık gidüp gelme yânına
Takılma akrepli yelkovanına
Saatin bul yalvarmaya ricaya

Kasap güzelinin yüzmektir işi
Kıyar tatlı cana gerdan kırışı
Kanlı bıçaklıdır alış-verişi
Satır atar Karaman'a Konya'ya

Kalaycı güzeli sıvar bacağı
Yakar da pamuğu üfler ocağı
Çalkaya çalkaya siler kapağı
Tencereyi bazen koyar ortaya

Dülger güzelinin önlüğü eğri
Çatal çekişlidir aman ekseri
Kendine yontarmış daim keseri
Mıhlıyup aşkına çeker belâya***

Terzi güzelinin diktiği dikiş
Muhabbet ipliği sökölmez imiş
İğnesi kolunda biçimli gidiş
Geyinir kuşanır başlar edâya

** Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

*** Koçu'da 3. ve 4. dize yoktur.

Helvacı güzeli şekerler eli
 Pişmanî olmayan her gün yemeli
 Muhallebiciye sütlaç demeli
 Tatlıcı güzelin kat bu araya

Sarraf güzelleri mâh paresidir
 Mağrur eden anı hep parasıdır
 Can nakdi vasfının bir çaresidir
 Sîm ü zer davası girmez araya

Şekerci güzeli badem ezmesi
 Pek tatlıdır oturması gezmesi
 Olmasaydı bal yemenin bezmesi
 Hazır idi şirin canım fedaya

Tütüncü güzelin keyfi var elbet
 Sormaya kıyılmaz istemez mihnet
 Şive cilve iste al paket paket
 Parası peşindir kalma ferdâya

Bezzaz güzelinin kumaşı taze
 Hazır müşteriye elde endâze
 Aşıkol ismini deftere yaza
 Basma parasını çalış edâya

Saraç güzelleri âşık aldatır
 Va'dı vuslat eder eder boşaltır
 Bazı kaltak satar dizgin uzatır
 Bazı da gem taksan gelmez imlâya

Kuyumcu güzelin mihenge urma
 Bir yüzük taşıdır hüsnünü sorma
 Aşk-ı potasında pek yanıp durma
 Ayarı halistir düşme sevdaya

Aşçı güzelidir velî-yi nimet
 Açıktır safrası hazır ziyafet
 Eylerse âşıkı vuslata davet
 Söğüş verir sabahleyin gıdâya

Yemişçi güzeli fındıkçı gibi
 Tek çift mi oynamış satar leblebi
 Çok elma yemişmiş kızarmış lebi
 Şeftali kirası çıktı bahaya

Haffaf güzeline olup sergerdan
 Hüsnüne mest olan âşık-ı nâlân
 Yan çizmesi var ha sakınsun aman
 Bir çarık geydirir başlar cefaya

Hallaç güzeline atılup varma
 Pamuklu beline kolunu sarma
 Sakın çomağından başını yarma
 Kiriş takıp çek yayını vartaya

Demirci güzeli bir yalım ateş
 Ne örs yürekli dir ol mâh-ı dilkeş
 Körükler ocağı istemez bir eş
 Saçar kıvılcımlar ehl-i sevdaya

Canbaz güzelinin nazlı reftarı
 Râm eder serkeşi tatlı güftarı
 Tek durmaz çifteli tarz-ı etvarı
 Kış atar tay satar bakar bahaya

Debbağ güzelinin bakma haline
 Açık bacağına peştemâline
 Meşin derisine sakat kalına
 Ahevren pirine başla duaya

Değirmenci güzeli bir taze çörek
 Teknesi yanında dağarcık gerek
 İnce işler görür aynılır kepek
 Tuz-ekmek kadrini verir hebaya *

* Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

Hamamcı güzeli afet mi afet
Yanık yüreklere gül suyu şerbet
Kurulunca göbek taşında sohbet
Saraç güzelini kat bu araya**

Keçeci güzelinin bak kametine
Akıl sır ermez çok kerametini
Bir vakit coşup derviş niyetine
Tepindikçe toz kaldırır havaya***

Arabacı güzeli âşık aldatır
Valide vuslat eder kolan boşaltır
Bazı kaytan kırar dizgin uzatır
Bazı da gem taksan gelmez imlaya*

Demirci güzeli bir yalım ateş
Demir örs yürekli o mahi dilkeş
Körükler ocağı zeberdest Mehveş
Saçar kıvılcımlar ehl-i sevdaya**

Sobacı güzelinin derdi başta
Elleri iştedir gözü oynasta
Keyfine doyulmaz yağmurda yaştta
Yaz gelince uğrar kara sevdaya***

Boyacı güzeli takar oyaı
Cılanın üstüne sürer boyayı
Gece uyur gündüz görür rüyayı
Sıkıldıkça canı bakar aynaya****

** Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

*** Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

* Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

** Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

*** Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

**** Koçu'da olan bu dörtlük diğer kaynaklarda yoktur.

Leblebici güzeli heybesi dalda
Nohuda verir kıvam çuvalda
Kırk sene gurbette kırk sene yolda
Yine iki yakası gelmez bir araya *

Bostancı güzeli alır eleği
Taze kavun diye satar keleş
Topraktan bereket Hak'tan dileği
Hıyarın fiyatı çıksın bahaya **

Lokumcu güzeli gaytan bııklı
Nüfusunda Kastamonu kayıtlı
Tahan pekmez pişmaniyeden tatlı
Şekeri lokumu kat bu araya ***

Hayırlı sulh ile dünya düzelsin
Alım satım her iş Hakk'a yönelsin
Otuz iki esnaf hep şevke gelsin
Aşıkâ destanın çıksun bahaya

İkmal et **RUZÎ**ya varsa noksanın
Yazılsın senin de güzel evsafın
Kalmasın gönlünde başka esnafın
Hatıra geleni çektim imlaya⁵⁴

* Koçu'da olan bu dördlük diğer kaynaklarda yoktur.

** Koçu'da olan bu dördlük diğer kaynaklarda yoktur.

*** Koçu'da olan bu dördlük diğer kaynaklarda yoktur.

⁵⁴ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, 1971, C. 10, s. İstanbul, Tarihsiz, s. 5339-5340-5342. / Sadi Yaver Ataman, *Türk İstanbul*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı, İstanbul; 1999, s. 223-236. / Ali Esat Bozyiğit, s. 38-39.

Ahmet Emin Güven, bu destanı Kayserili Ruzî'ye (Mehmet Emin Efendi, 1839-1897)'ye mal etmiştir.

Son dördlük şöyledir:

*Hayırlı sulh ile dünya düzelsin
Alım satım her iş Hakk'a yönelsin
Otuz iki esnaf hep şevke gelsin
RUZÎ'ya destanın çıksın bahaya*

(Ahmet Emin Güven, *Mehmet Emin Efendi (Ruzî)*, İzmir, 1993, s. 46-51.)

Segâhî

(XIX. yüzyıl)

Segâhî'nin bu destanı 11 heceli, döner ayaklı ve 36 dördlüktür. Şiir, "İstanbul Çarşısı Kalpakçılarbaşı Destanı" başlığıyla Litografya (Taş baskısı) olarak basılmıştır. Reşat Ekrem Koçu'nun tahminine göre 1826'dan sonra basılmıştır. Şiirde 36 meslek zimredilmiştir.

Şehri İstanbul'u ittim ziyaret
Bağçekapusu'na vardım ibtida
Çarşıları gezme bende ki âdet
Bir sefil hâl ile doğruldum yola

Sakaçeşmesi'nden çıkdım yukarı
Seyreyledi mande ulu hanları
Gördüm **poliçeci, sarraf, tüccarı**
Yollarda yüklerden geçilmez asla

Mağazalar salar billurî fincan
Tâ yokuş başına..... Mercan
Sana biraz harçlık vereyim harcan
Nafile boş yere beyhude bakma

Dolaşarak geçtim Mahmudpaşa'dan
Gözüme ilişti mahbubî yâran
Telci, tenekeci, çarhî, bezîrgân
Fener **kandil** satar bazısı **boya**

Şu Mahmudpaşa'nın Acıçeşme'si
Aceb şu dilberin nedir küsmesi
Selâmı sabahı bizden kesmesi
Umarım rakibin sözüne uyma

Gezmek ister gönlüm beri civarı
Gördüm seyreyledim **tarakçıları**
Kâğıtçılar komşu karşı karşıya
Yârence muhabbet iderler daima

Seyrederek geldim ilerüye
 Göz ittim karşudan hem içerüye
 Şaşırdım bakayım aceb nereye
 Her yeri donanmış ziynet ü ziba

Miskçi dükkânında yakarlar buhur
Kürkçüler saraya muteber meşhur
Çuhacılar cemi gayetden meşhur
 Bunlara haylice ister sermaye

Acıçeşmesi'nin muhallebisi
 Dâima gelür yerler kibarların hepsi
 Gün be gün sarf olur beş-on tepsisi
 Satar hummas **şerbeti** hem limonata

Kuyumcular içi dürlü sokaklar
 Yahudi **hakkâkleri** taşları çarklar
 Ayrı bir sokakta yaldız varaklar
 Bu ilme meyleden menendi kimya

Çuhacı Hanı da sizlere malum
 İçinde bulunan ustalar âlim
Varakçı Hanı da fikr-i hayâlim
 Alım satımları kosolid lira

Mülk-i İstanbul'un **bedestanını**
 Ne istersen mevcut seyret camisini
 Âlemin şu şüphesiz burda emini
 Şu cihanın malı hıfz olur bunda

Sandal Bedestanı'n yoktur uyarı
 Dengini bulamam gezsem diyarı
Bekçilerin asla yoktur uyarı
 Cemisi de dikkat ederler daima

Dellalları gezer elleri işte
 Mezat artma meram üç ile beşte
 Kimi dar geçinir kimi genişte
 Kaderim bu şur-ger vormeli Hakk'a

Çarşı şenliği görünce yayıl
Kavaflar içine oldum pek mayıl
 Alım satım olur dürlü envail
 Bizden bir kuru seyr olur sahra

Birazcık devam eyledim beri
 Gördüm dükkânlarda Yahudileri
 Şırlağan yağını yemezden beri
 menendi yosma

Yağlıkçılarda çok muteber dükkân
 Çokların şekli benzer hâcegân
 İşte anda gördüm cüz'ice erkân
 Ahz u itaları pul hem dahi sırma

Yorgancılara dek vardık gezerek
 İki yanlı dükkânları süzerek
 Âlem kendi mallarım dizerek
 Müşteriye buyurun deyu çağrışına

Gördüm şu çarşıda türlü yerler var
 Kimisi fukara kimisi de kibar
 Kiminde vardır elinde şikâr
 Âlemin kısmetin halk eder Mevlâ

Fesçiler sokağının pek dardır eni
 Eski boyarlar olur yepyeni
 Hazırcılar görse çağırır seni
 Ne alsan dikkatli bakmadan alma

Dua Meydanı'dır çarşı ortası
Sırmakeşler satar malların hası
Kazazlar boyadır kazan karası
 Bazı dükkânlarda **malifatura**

Sarıkcılar dükkânın erken açarlar
Koltukçular gözün açıp kaçarlar
 Bitpazarın kehle pire uçarlar
 Dikkat et sirkatden kendini kolla

Kalpakçılarbaşı çarşının hası
 Kimine oluyor yürek yarası
 Kiminin de alır göynünün pası
 Meşrebe müdâmet kararın hu şa

Geçilmez ki öbür baştan çıkayım
 Hayran oldum pek nereye bakayım
 Deli gönül koyvermiyor bakayım
 Böyle çile olmasın bir kuluna

Geçip dönenlerin çoğu seyirci
 Kimisi **gemici** kimi **beygirci**
 Bazının sır kalbi çürüktür içi
 Susasa bulunmaz cepte beş para

Dükkânlarda gör ki neler satarlar
 Lisan ile müşteriye tutarlar
 Helâl haram türlü yalan katarlar
 Cihan bir geçinme sebebi anca

Yürüdüm çarşıdan bir az ileri
 Fesini eydirmiş dilberin biri
 Dedim kıyma bana gözümün nuru
 Heman mail oldum tâze çağına

Arabalar gelir burdan geçerler
 Bir dükkândan bir dükkâna geçerler
 Görünüp türlü **kumaş** biçerler
 Kazmir Lahuraki ya tûlbent çuha

Cüz'ice ırakdan eyledim seyrin
 haylazın biri sapıtmış fiilin
 Dostunu avlatıp vermede terkin
 Hicab eder ... oldu mu acaba

Muhabbet ederek tatlı bakarak
 Bir birisinin budun sıkarak
 Kimi gençmiş kimisi de ufarak
 Ne ise matlubu etmede icra

Hele neticesi çıkdık dışarı
 ... yaptırmış çarşısın ayrı
 Şu binaya asla söz olmaz gayrı
 Eyvallah yapana özenmiş amma

Çarşı kapıları birden açılır
 Hikmet-i Bârî'den kısmet saçılır
 Sabi sibyanlara libas biçilir
 Şu cihan âleme etmede dua

Akşam bekçileri cem'i gelirler
 "Haydi kalkın" deyu haber verirler
 Birden kapuları hep çevirirler
 Barınamaz encam her kim olursa

Gece kandilleri yakıp dizerler
 Heman sabaha dek durmaz gezerler
 Bir yerde çıt olsa çabuk sezerler
 Bu gayret babında hepsi yekta

Bekçileri sordum otuz tanedir
 Cemi de şüphesiz sadıkanedir
Bekçibaşı zâti akıl danedir
 Hak Teâlâ keder vermeye ana

SEGAHÎ harama eyleme devam
 Heman bir geçinme ola gör izlâm (?)
 Kalbine dere eyle durursun encâm
 Sana baki değil bu fâni dünya⁵⁵

⁵⁵ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, 1960, C. 7, s. İstanbul, Tarihsiz, s. 3766-3768.

Seyranî

(Kayseri-Develi, 1800-1866)

Seyranî'nin bu destanı 20 dörtlük, 11 heceli ve döner ayaklıdır. Şiirdeki "Otuz iki esnaftan tutmadım el" ifadesi yer almışken 20 mesleğin adı geçmektedir. Bu da bizde elimizdeki şiirin eksik olduğu düşüncesini doğurmuştur. Seyranî, mizahi şekilde birtakım işlerle meşgul olduğundan söz etmekte, her birinde olumsuz sonuçlar aldığını ve sonunda şairlikte karar kıldığını söylemektedir.

Nazımla ahaba beyan eyleyim
Meclis-i irfanda açıp dehanı
Şöyle bir muhtasar beyan edeyim
Usandırmayalım kalb-i yârânı

Peder öldü birgün dinle bu hali
Kalmıştı pederin haylice malı
Hepisini sattım ucuz pahalı
Ol zaman eyledim terk-i vatânı

Varıp vasıl oldum ben bir diyara
Dedim başlayalım burda bir kâra
Varıp sanat sordum bir ihtiyara
Dedi çiftçilikten yoktur asanı

Çiftçi oldum birgün dinle bu sözü
Bilemedim gece ile gündüzü
Çift sürerken öldürdüm ben öküzü
Tarlada bıraktım kaçtım sapanı

Diş çekici oldum dinle bu işi
Dişin çektirmeye geldi bir kişi
Çürüğün ararken çektim sağ dişi
Çenesin kopardım çok aktı kanı

Berber oldum geldi kulun birisi
Al kan olmuş kulağının yarısı
Yapışıp kılına kaldı derisi
Başın tutup gitti çok yandı canı

Cerrah oldum dükkân yaralı doldu
Her kimin yarasın sardımsa öldü
Saka oldum bütün sular kurudu
Ol yerin kalmadı ab-ı revanı

Hırsızlığa çıktım ben bir akşamı
Rast geldi önüme köyün imamı
Çağırda bağırda soydum adamı
Nerden görmüş geldi köyün ayanı

Baktı biri gelip tuttu yakamdan
Dedi ne istersin sen bu imamdan
Sağır oldum duymaz oldum kelimadan
Ol dem boğazıma taktı urganı

Kurtardım oradan selâmet seri
Derviş oldum aldım tac u teberi
Tekkenin birine serdim minderi
Dağıldı tekkenin hep dervişanı

Pekmez sattım dola kaldı sinekler
Böcük öldü koz tutmadı ipekler
Dabak oldum sıçmaz oldu köpekler
Kovaladım nerde görsem hayvanı

İmam oldum yazamadım (Gayın)ı
Çoban oldum güdemedim koyunu
Bostan ekim veremedim suyunu
Söktüm bir paraya sattım soğanı

Ben **balıkçı** oldum tuttum bir balık
Götürsem çarşıya yol kalabalık
Gördüm balık ile dolmuş ortalık
Balıkçı kaplamış baktım her yanı

Dalgıç oldum dalamadım derine
Hamamcı oldum şükür düştüm yerine
Âşık oldum genç tellağın birine
Ne hamam bıraktım ne de külhanı

Bir zaman da gezdim oğlan peşinde
 Bir çocuk kandırdım doksan yaşında
 İşaret ederken köşe başında
 Nogay'mış Türkçeye dönmez lisani

Odunc'oldum dağdan kestim odunu
 Yüklettim hayvana dinleyin bunu
 Ester öldü gitti kuruşun onu
 Semerini sattım kaldı kolanı

Tütünc'oldum cümle halka bilindi
 Bir günde küplerin dibi delinde
 Meyve satam dedim bura gelindi
 Kış gelip geçmeden meyve zamanı

Manav oldum tuttum bir yük kirazı
 Eksik okka ile kırık terazi
 Geldi bir zabıta dinle bu sözü
 Kıracaktı başımızda mizanı

Terzi oldum dinle sen bu safayı
 Çırağın birine yaktım abayı
 Bayram üstü geldi on top çuhayı
 Sattım çıraklara yedirdim anı

Otuz iki esnaftan tutmadım el
Şairlik silkinde eyledim temel
 Mukadder böyledir takdir-i ezel
SEYRANÎ ta'n etme hiçbir lisani⁵⁶

⁵⁶ Ali Çatak, *Bütün Yönleriyle Seyranî*, Kayseri, 1992, s. 395-398.

Sırrı

(Kütahya, XVIII. Yüzyıl)

Şiirde sadece kahvecilik mesleği söz konusu edilmiştir. Şiir 11 heceli ve 5 dördlüktür.

Arkadaş zemmetme kahvecileri
Kahvecinin bazı iyisi vardır
Yedirir ekmeği, kesmez çabayı
Harem hesap etmez, dayısı vardır

Ketm etmez ekmeği yedirir bütün
Yemen kahvesiyle kokulu tütün
Düşünce gediğin ol alır satın
Söylenir alemde yapısı vardır

Her gelene el göğüste kılınır
İzzet nerde safa anda bulunur
Yahşi adam hizmetinden bilinir
Daim keyf bağışlar tabisi vardır

Kahvesinde kim gelirse git demez
Ekmeğini asla yalnız yemez
Varını harç eder gediğin vermez
Böyle pek gönüllü velisi vardır

SIRRI bilir iyilerin kadrini
Zemmeder gaddann türlü gadrini
İyisin metheder, söyler şükrünü
İkramın artırır, sahîsi vardır⁵⁷

⁵⁷ Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, Akçağ Yay. Ankara, 2004, s. 447.

Sür'atî

(Kosova, XIX. yüzyıl)

Mahlas dörtlüğünün eksik olduğu bu destan, 11 heceli, döner ayaklı ve 16 dörtlüktür. İçinde 28 meslek adına yer verilmiştir.

Gaziler anadan doğaldan beri
Eylemedim hiçbir sanatta karar
Bir zaman kırlarda gezdim, serseri
Vatanımdan ola idim ruzbeâr (!)

İptida mektebe virdiler beni
Elif'ten yaya dek okudum feni
Hocanın dediği şişirdi beni
Cime çıkmadan eyledim firar

Medreseye koyup ettiler talip
Başlattılar sarfa nahve münasip
Divit kalem aldım ey ağa kâtip
Meşkimi ettiremedim der-kenar

Geldim **müezin**liğe eyledim hûş
Temcid okumağa çıkmadı nefes
Kuşbâz oldum bulamadım bir kafes
Kediler kuşlarım eyledi şikâr

Vardım **rençper** oldum bir çift kâh aldım
Çift sürürken öküzlerim çaldırdım
Sabanım kırıldı hayrete kaldım
Açlıktan öküzler geberdi naçar

Irgat oldum bir ağaya yanaştım
Oduna yolladı hayli savaştım
Arabam kırıldı derde sataştım
Göz göre baltamı yuttu canavar

Akıbet yanaştım bir **bezirgâna**
 Giyindim kuşandım hoş levendane
 Vardım girdim bezistanda **dükkâna**
 Cümle sermayeden eyledim zarar

Bezzaz oldum çok buhası kaldırdım
Attar oldum kutularım aldırđım
Tütünc'oldum bir denk tütün çaldırdım
 Gümrükçü başıma eyledi bizar

Kavaf oldum satılmadı mest papuç
Bakkal olsam yağ bal satması pek güç
 Terazı bakırdır hemleri tu(n)c
 Muhtesip her zaman dirhem tartar

Tellal oldum mezat eyledim kendim
 Çarşı pazar dolaşmadan iğrendim
 Bir zaman da **manavlığa** başladım
 Kestane tartarken kırıldı kantar

Tellak olsam sabun kese samırdırlar
Berber olsam iyice durdirler
Canbaz olsam kerhaneni kor dirler
 İp üstüne oynamaya göz korkar

Aşçı durma çorba savurdum
Leblebici oklum tıahud kavurdum
 Tepsi üflemekten döndü avurdum
Cevahirci oldum olup kafcsdar

Kuyumc'oldum gümüş sızdıramadım
Terzi oldum ütü kızdıramadım
Nakkaş oldum kalem çizdiremedim
 Boyadığım tavan oldu tür ü mûr

Camcı oldum kırdım nice yüz bin cam
Hamamcılık ettim yıkıldı hamam
Bıçkıcılık ettim yardım nice çam
 Biçerken tahtalar tutuştu nâ-çâr

Gemicilik ettim battı gemimiz
Eyümüz boğuldu kaldı kimimiz
Özgüçlük **dalgıçlık** oldu demimiz
Gözümüze oldu keman kıyılar

Kesicilik ettim bozmağa kervan
At geberdi cenkte kaldım ben yayan
Kılıcımı çektim çıkmadı kından
Tüfenk paralandı uruldum tekrar⁵⁸

⁵⁸ Nimetullah Hafız, *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Priştine, 1985, s. 160-161.

Şemsi Yastıman

(Kırşehir, 1923-10 Temmuz 1994)

Şemsi Yastıman'ın "Zenaat Destanı" 32 dördlüktür. Şiir, 11 heceli, mizahî tarzda ve döner ayaklıdır. Âşık, girip çıktığı ve bir türlü başarılı olamadığı 66 meslekten söz etmiştir.

Allah her kula bir zenaat vermiş
Meğer ki bol nasip kısmet yazıla
Kimine hoş geçim kanaat vermiş
Kimine hırs vermiş doymaz az ile

Terk-i sıla ettim on beş yaşımda
Dolaştım bir hayli kendi başımda
Her ne iş tuttuySAM felek karşımda
Nâçar kaldım paylaşılmaz koz ile

Garip kaldım kimse yardım etmedi
Küçük **memur** oldum maaş yetmedi
Ev geçimi hiç de düzgün gitmedi
Ceryanı kestiler kaldık gaz ile

Tuhafiyeciliği seçtim olmadı
Terzi oldum kestim biçtim olmadı
Kumaş mağazası açtım olmadı
Hep malları güve yedi haz ile

Marangozduk el kaptırdık hızara
Tellal oldum kıtlık geldi pazara
Fırın'oldum yangın çıktı kazara
Malım mülküm harap oldu köz ile

Kasap oldum bereketin adı yok
Kimi et yağsız der kimi budu yok
Aşçı oldum yemeklerin tadı yok
El âlemi suya yaktım tuz ile

Manav oldum hep çürüdü yemişler
Kunduracı oldum bilmez demişler
Reçber oldum bütün ters gitti işler
Aylar yıllar geçti kurak yaz ile

Dabbağ oldum hep çürüdü deriler
Celep oldum ölüp gitti sürüler
Bakkal oldum kaçtı hep müşteriler
Başka bir iş yapsam hangi yüz ile

Demirc'oldum herkes beni haşladı
Gürültüden şikâyeteye başladı
Çöpçü oldum mahalleli taşladı
Süpürürken evler doldu toz ile

Nalbur oldum kimse kapım çalmadı
Saatç'oldum sağlam saat kalmadı
Takımları sattım kimse almadı
Mezatçıya verdim yüz bin naz ile

Eczacılık yaptım arttı ölümler
Mühendis oldum ağır geldi ilimler
Fotoğrafç'oldum yandı filimler
Müşteriye karşı döndük rezile

Çiçekç'oldum hep goncalar buruştu
Nakliyec'oldum kamyonlarım vuruştı
Telefonc'oldum hatlar karıştı
Tamirat bitmedi hemen tez ile

Karaborsa bilet sattıramadım
Sahte makbuz kestim yutturamadım
Spor-Toto oynadım tutturamadım
Haftalıklar bir bir gitti vız ile

Hâkim oldum cezayı çok gördüler
Trafikç'oldum fazla yordular
Polis oldum çok vazife verdiler
Kaçırdım mahkûmu yorgun göz ile

Maliyecilik de değil pek kolay
Gümrükçülük yaptım duydum çok kolay
Bankac'oldum bir ay sonra bir olay
 Açık verdim vızıla da vızıla

Halıc'oldum bonolarım çatıştı
 Çünkü işim taksit ile satıştı
Yorganc'oldum hep pamuklar tutuştu
 Kaldım bir tek iğne bir top bez ile

İşportac'oldum malım basıldı
Şoför kâhyas'oldum sesim kısıldı
Sütçü oldum bütün sular kesildi
 Çoğaltma çaresin bulduk buz ile

Elektrikç'oldum çektim telleri
 Karıştırdım odaları holleri
 Hep cereyan çarptı tutan elleri
 Tesisatı söktürdüler tez ile

Asker oldum anam yollara baktı
 İzin istemekten amirler bıktı
Subay oldum sık sık tayinim çıktı
 Turist gibi şarkı garbi gez ile

Boksör olsam kuvvetli kol istiyor
Sarraf olsam parayı bol istiyor
Öğretmenlik ince bir yol istiyor
 Atatürk'ün gösterdiği iz ile

Şekerc'oldum şekerlere zam geldi
Kabzımal oldum hep meyveler ham geldi
Camcı oldum bütün kırık cam geldi
 İşin yoksa hem ağla hem sızıla

Matbaacı oldum karıştı harflar
 Tersinden okundu kâğıtlar zarflar
 Müşteriden duyduk çok ağır laflar
 Bedduayla dedi işin bozula

Emlakç'oldum çok söyledim yalanı
Göremedim benden bir ev alanı
Mimar oldum çözemedim planı
Geçti ömrüm yanlış formül çiz ile

Tapuc'oldum hep karıştı sınırlar
Sahipleri gazez etti sanırlar
Kadastrucu olsam gaddar tanırlar
İnkisarla uğrattılar nüzule

Berber oldum belediye kapattı
Kahvecilik yaptım sermayem battı
Meyhaneci oldum dükkân top attı
İçen kaçtı hepsi ayrı poz ile

Şoför oldum arabayı devirdim
Pilot oldum tayyareyi savurdum
Vatman, kaptan oldum dümen çevirdim
Hiç bir gün gitmedi rotam düz ile

Doktor oldum tedaviye geldiler
İlaç verdim zehirlenip öldüler
Dişçi oldum suçu benden bildiler
Zayıf gelen çıktı şişman yüz ile

Müteahhit oldum tez iflas ettim
Avukat oldum hep boş dava güttüm
Gazetec'oldum çok fazla öttüm
Tıktılar hapse birkaç söz ile

Üfürükç'oldum kendim çıldırdım
Müezzin oldum cemaati yıldırdım
İmam oldum yanlış namaz kıldırdım
Müftü el çekti işten vaz ile

Baktım hayırsızım ortada kaldım
Vazgeçtim sanattan başka iş buldum
İnşaata girdim **amele** oldum
Ta üst kattan yere düştüm hız ile

Velhasılı hiçbir işte gülmedim
Meğer kader böyle imiş bilmedim
Bir de **hovardalık** yapayım dedim
Yedik malı mülkü karı kız ile

ŞEMSI der münasip bir iş bulamadım
Gidip bir baltaya sap olamadım
Bağlamadan başka saz çalamadım
Akıbet ırzıkm çıktı saz ile⁵⁹

⁵⁹ Şemsi Yastıman, *Şemsi Yastıman'dan Zenaat Destanı*, İş Matbaacılık ve Ltd. Şti, Ankara, 1964. s. 3-6. / Erol Ülgen, *Şemsi Yastıman*, Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı, İstanbul, 1995.

Tahirî

(Niğde-Bor, 1812-1883)

Şiir döner ayaklıdır ancak Tahirî, çoğu dörtlüklerde ayakta çıkmıştır. Aynı ayakla yazılmış bir şiir de Gedayî’de vardır. (Bkz. Gedayî)

Tahirî’nin 19 dörtlük hacmindeki “Esnaf Destanı”nda 30 mesleğin adına yer verilmiştir. Şair, mesleklerden söz ederken meseleyi girip çıkılan meslekler çerçevesinde ele almıştır. Şiir döner ayaklıdır. Tahirî, şiirinde çeşitli mesleklere girip çıktığını ve her meslekteki başarısızlıkları ve karşılaştığı olumsuzlukları kurgulamıştır.

Bu destan, Makedonya’da dörtlük sayısı artmış olarak karşımıza çıkmaktadır ve destan Küskün Tahir olarak kayıtlıdır.

Bilmem bu şehirde ne kâr eylesem
Yitirdim aklımı başım dererken
Dedim başım alıp firar eylesem
Bir kimse nasihat verdi giderken

Sözün tuttum hâlâ dinledim anı
Varıp bir köşede tuttum mekânı
Çiftçi oldum ele aldım sabanı
Öküzlerim öldü düven sürerken

Ekmekçi oldum tuttu muhtesip beni
Ateşlere yaktı can ile teni
Eksiğim duydular yedim diken
Kendimi unuttum aman dilerken

Çörekçi oldum ciğer döndü büryana
Çorbacı oldum bir kelp battı kazana
Gemic oldum çektim yelkeni bir yana
İplerim kaçırdım yelken açarken

Manav oldum ben de geçtim dükkâna
Gelmez oldu findık ile kestane
Bekri oldum oldu yerim meyhane
Geldi ağa bastı bade içerken

Bakkal oldum ben de çıktım dükkâna
 Gelmez oldu elma ile kestane
 Bekrim oldum yerim oldu meyhane
 Geldi serdar bastı bade içerken

Boyac'oldum boyamadım boyayı
Terzi oldum kesemedim çuhayı
Hellac oldum tutamadım ol yayı
 Kolumu çıkardım tokmak sallarken

Tellal oldum hayli maaş eyledim
 Kehle pazarında savaş eyledim
Berber oldum bir kel tıraş eyledim
 Çenesini kırdım sakalını tararken

Tabak oldum serdim yapağı meşin
 Şahlar akçesini vermişler peşin
 Yiyip bitirmişler kuyruğun başın
 Ustalarına vardım ağzın yalarken

Hamamc'oldum hele hasıl-ı kelam
 Bir sabah başıma yıkıldı hamam
 Bir topal kâfir külhancı adam
 O da kendin yaktı külhan çatarken

Natır oldum açamadım kurnayı
Avcı oldum vuramadım turnayı
Mehter oldum çalamadım zurnayı
 Davulu çaldırdım keçem ararken

Saka oldum vardım çeşmeye hele
 Başım gözüm yardı bir Gürcü köle
Şair oldum aldım sazımı ele
 Tellerini kırdım çögür çalarken

Cambaz oldum edemedim saltayı
Balıkç'oldum kırdı balık oltayı
Kasap oldum ele aldım baltayı
 Kendi başım yardım gerdan kırarken

Acep şu âlemde ne kâr edeyim
 Ahvalim demeğe ne ar edeyim
 Dedim **sarraflıkta** karar edeyim
 Bir cingâne kaptı akça sayarken

Vekilharç oldum hele çarşıya vardım
 Kelpler etimi kaptı kavgaya daldım
 Mübarek gün deyü camiye vardım
 Papuçum çaldırdım namaz kılarken

Kalayc'oldum kalayladım kapları
 Kırıldı hep tavaların sapları
Tabib oldum yapamadım hapları
 Hepsin zehirledim ilaç içerken

Bezirgân oldum andan zarar eyledim
 İndim **seyislikte** karar eyledim
 Bir sabah atları tımar eyledim
 Kuyruğun kopardım götün silerken

Alımca kendime bir sanat buldum
 Çapayı kazmayı elime aldım
 Oturup bir yerde **bostancı** oldum
 Şehri suya boğdum bostan sularken

Küskün **TAHİRÎ** der ben de piyade
 Hasrette kalmışım fani dünyada
 İbadet eyledim bab-ı Hüda'da
 Cümle maksuduma erdim ararken⁶⁰

⁶⁰ M. Zeki Oral, *Niğdeli Şair ve Âşıklardan Âşık Tahirî*, Ankara, 1955, 112 s. / Pertev Naili Boratav, *Le Tekerleme*, Paris, 1963, s.187-189. / Vasfi Mahir Kocatürk, *Saz Şiiri Antolojisi*, Ankara, 1963, 19 s. 243-245. / Kemal Zeki Gencosman, *Türk Destanları*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1972, s. 438-440. / Nimetullah Hafız, *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Priştine, 1985, s. 160-161. / Türkân Yeşilyurt, *Osmanlı Toprak Düzeni ve Halk Şiiri*, Karşı Yayınlar, Ankara, 1994, s. 33/34.

Türabî

(XIX. yüzyıl.)

Destan, 18 dördlük, 11 heceli ve_mani tipindedir. Destanda 13 mesleğin adı geçmektedir. Genellikle her meslek için bir dördlük ayırmıştır.

Bu şehri İstanbul bir acep dünya
Her çarşı pazarı hüsündür güya
Lâkin güzelleri bıçkın olurlar
Uyanık dur görme korkulu rüya

Güzellerin kopuk güruhu hele
Yakanı gafletle verirsın ele
Ocağına incir diker adamın
Yalınayak taban tepen hergele

Kimi **bozacı**dır kimi **simitçi**
Yüzüne aldanma akreptir içi
Benim de kısmetim **bakırcı** çıktı
Bir afet-i devran şeytan çekici

Bin nasihatten bir tecrübe yektir
Sanma ki her güzel misl-i melektir
Akıbet kurtzade kurt olur derler
Bir haramzade de ol civelektir

Bakırcı civanın kara gözleri
Laz ağzıdır anlaşılmaz sözleri
Buluttan nem kapar lücuc olurlar
Uymaz asla sözlerine özleri

Naz u nahvet ile çatıp kaşını
Âşık sinesine koyar başını
Okşasan somurtur öpsen öldürmez
Zehir eder muhabbetin aşını

Kayıkçı güzeli Oflu Rizeli
İri kıyım olur ayağı eli
Mescidi kilsedir imanı akçe
Tütün bahşişine sayd et güzeli

Safranboluludur **fırın** uşağı
Ne şalvarı vardır ne de kuşağı
Don paça pirehen ile dolaşır
Peri peyker civan başdaş aşağı

Hamurkârı afet paşacı fettan
Bayramlık bahşişi bir basma mintan
Yıldırı iki bayram kâfi efendim
Al götür gezdir bağ bahçe bostan

Kalaycı şahbazın yüzü kapkara
Gafil olan sanır anı maskara
Ne güne yapılmış bunca hamamlar
Hâk-i siyahtan bir gevher çıkara

Helvacı civanı helvadan tatlı
Kimi Çankırılı kimi Tokatlı
Sade rûsu nevhâtı genç irisi
Levendane reftar kartal kanatlı

Yorgancı güzeli şuh-i müstesna
Yakmıştır o dilber payına kına
Adımın naz ile atıp teşrifte
Bir incili yorgan gerektir ona

Terzi güzelinin iğne elinde
Kemend-i cangüdaz zülûf telinde
Aldanma sen anın bülbül diline
Gizlidir hançeri nazlı belinde

Dizine baş koyup bir şuh **berberin**
Aldanma vadine sen ol dilberin
Keskindir nigâhı usturasından
Onulmaz yareyi açarlar derin

Şehr-i İstanbul'da iki yüz adet
Hamam-ı dilküşa sahn-ı muhabbet
 Taze rû sim endem dellak-ı paki
 Şeb-çerağ mihr-i münir-i halvet

Demirci güzeli dilber-i mühmel
 Mahbub-ı zeberdest şuh-ı müheykel
 Nigâh-ı şereri sûz-efgen anın
 Meclis-i külheni cahime bedel

Olma her gördüğün civana mail
 Aldatır âşığı şekl ü şemail
 Aşk-bazlık rahında şûh-ı fettandır
 Badeye katarlar zehr-i helahil

Kulak ver pendine sen bu âşıkın
 Nev-civanı sev de hem dahi sakın
 Çok cevri ü cefasın çekti **TÜRABÎ**
 Melek suretinde ol kavm-ı akın⁶¹

⁶¹ Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1971, s. 5342.

Üryanî
(XIX. yüzyıl)

II. Abdülhamid döneminde İstanbul'a gelen şair Üryanî, destanında semtlerdeki esnaf gençlerini konu etmiştir. Destanın tamamı 55 dördlüktür. Reşat Ekrem Koçu 12 dördlüğünü yayımlamıştır. Destan, 11 heceli, mani tipinde olup 10 esnaf adına yer verilmiştir.

Seyridüp etrafı vardım meydane
Misli yok ol pazarı hüsnü âne
Dükkânlar dopdolu güzeller ile
Buyur dirler müşteriye şûhane

Bakırcı güzeli döver kazanı
Vezneci mahubun oyun bozanı
Gördüm bir de nevhat nûri melahat
Şâhın başı gökte okur ezanı

Sultan Bayazıd'ın berber güzeli
Görmedim mislini dünya gezeli
Kâkül perçem ipek gözleri mahmur
Bal dudaklı gül yanağı gamzeli

Kâğıtçısı vardır eser-i cedit
Ferman etmiş anlara Sultan Mecid
Setre pantol giyer firenk kesimi
Âşığına gerek imanı tecdid

Kebapçısı vardır kıvırcık kuzu
Gönül yâresine ekiyor tuzu
Âşıkları öpüp peştemâlini
Nazik ayağına sürerler yüzü

Hele **kaşıkçılar** hepsi şıkırdım
Ayak dolaştırır atdırmaz adım
Âyine sineler simin bâzûlar
Gizlice bir bûse çalup sakladım

Ya efendim **kahveci**ye ne dersin
 Yûsuf i Mısırî'den almışdır dersin
 Turunç köpüklü bir fincan kahveyi
 Getirir şûhâne eğerek fesin

Şol taraf imaret yaptıran veli
 Kapıda oturmuş **aşçı** güzeli
 Kar şu da medrese yine o şahın
 Danişmendler dilberin bî-beledi

Sîmkeş civan olur ekser Ermeni
 Aybı tez kıllanur ol nazik teni
 Hasanpaşa Hanı ve hem fırını
 Cemetmiş devr ü devran afetini

Beri yanda ol **hamamı** dilküşâ
 Mekân olmuş on nefer şahin başa
 İnce bellerinde ibrişim futa
 Şimşir nâlin vurur ak mermer taşâ

Sürücüler bu meydanın şehbazı
 Süre-yi Yûsuf'tur alnında yazı
 Yalın ayak taban dener koşarlar
 Budur gariblerin kış ile yazı

Arabacı deyüp geçmeyin sakın
 Şol kupada duran fetâyâ bakın
 Cepkeni poturu gayet yaraşık
 Piyasada görün akşama yakın⁶²

⁶² Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul, 1960, s. 2253-2254.

Yaşar

(Yozgat-Sorgun, XX. yüzyıl)

Yozgat'ın Sorgun ilçesinden olan Yaşar mahlasını kullanan şaire ait olan "Esnaf" başlıklı şiir, 11 heceli, döner ayaklı ve 6 dörüüktür. Yaşar, şiirinde esnafın sosyal hayat içindeki durumdan söz etmektedir. Dükkânlar "Besmele'yle açılır, sabah çorbasını hazırlar, manav taze meyve satar, hazır giyimciler modaya uygun giysiler getirir, kimisi günü siftahsız kapatır, beyaz eşya satanlar kampanya düzenler, senetleri ödemedede zorluk çeker.

Müşterinin sabah çorbası için
O nefis yemeği görün ne biçim
Herkesin gayreti mutlaka geçim
Her gün besmeleyle açıyor esnaf

Manav her gün taze meyve getirir
Çiçekçi rengârenk güller bitirir
Nakliyeler yükü alır götürür
Pazara neşeyi saçıyor esnaf

Moda deyip uçar bahara yaza
Türlü çeyiz düzer, geline kıza
Konfeksiyon bulur, giysiyi bize
Güzel elbiseyi biçiyor esnaf

Açar dükkânını bekler müşteri
Siftahsız kapatır, gelmiyor biri
Taksitler ödenmez, sermaye yarı
Diyardan diyara, uçuyor esnaf

Beyaz eşya satar, kampanya kurar
Peşin alamazsa taksiti sorar
Ödenmez senetler hep külli zarar
Bir kuru canıyla kaçıyor esnaf

YAŞAR der sorunlar bitmiyor sözle
Anlamak istersen şöyle bir izle
Ayakta duruyor görünür gözle
Her gün diri diri, ölüyor esnaf⁶³

⁶³ http://www.yozgatsorgun.bel.tr/index.php?module=modul_tek&modul=127&cat=425

Ziya Gökalp

(Diyarbakır, 1876-25 Ekim 1924)

Türk sosyoloğu Ziya Gökalp'ın bu destanı 11 heceli, 14 dörtlüktür. Şiir döner ayaklıdır ve 23 mesleğin adını ihtiva etmektedir. Gökalp şiirinde esnafların toplum içindeki fonksiyonlarına ve önemine işaret etmektedir.

Biz esnaf takımı severiz işi
Çalışır yaşarız erkek ve dişi
Aramızda yoktur tembel bir kişi
Milletin özüyüz burhanımız var

Kimimiz mavuna, **sandal** kullanır
Alın teri döker, ekmek kazanır
Yelken açar yaman dalgayı tanır
Denize hâkimiz, fermanımız var

Kimimiz süreriz **araba**, kağıdı
Tanırık şehirde, köyde her yanı
Görünce yardıma muhtaç vatani
Hizmete koşarız iz'anımız var

Kimimiz **sebzeci** kimimiz **kasap**
Günahtan kaçanız isteriz sevap
And içtik şahittir bize "Dört kitap"
Pahalı satmayız, ilânımız var

Kimimiz **demirci marangoz dülgör**
Otelci ya **aşçı dişçi** ya **berber**
Frenk'te terakki ettikçe hüner
Kârımız içinde ziyanımız var

Bizim de gönlümüz gözümüz vardır
Muhabbet tatmışız özümüz vardır
Sazımız yoksa da sözümüz vardır
Yarımız yoksa da yâranımız var

Usulümüz gedik, merci ve nöbet
Ocağın içinde yoktur rekabet
Nizama uydurduk yaptık “Cemiyet”
Şirketler kurmaya gümanımız var

Kimimiz **çiftçi**yiz tohum ekeriz
Yazda kışta pek çok zahmet çekeriz
Sulh vakti **rençperiz**, harpte **askeriz**
Hem süngümüz hem sabanımız var

Kimimiz **manav**ız kimimiz **bakkal**
Sözleştik satmaya bütün yerli mal
Hem iyi hem ucuz dene öyle al
Doğrudur işimiz vicdanımız var

Kimimiz **kahveci bostancı bekçi**
Fırıncı paçacı yahut börekçi
Bize bir tek adla deyin emekçi
Vatan emektarı unvanımız var

Kimimiz **demirci marangoz**
Dülger otelci ya **aşçı** ya **berber**
Frenk'te terakki ettikçe hüner
Kârımız içinde ziyanımız var

Yoldaşlık esnafın tatlı zinciri
Birleşmiş bir ocak yapmış her biri
Her eski ocağın vardır pîri
Her pîre bin türlü şükranımız var

Hasta yahut kötrüm olan bir yoldaş
Bulur “ocak”ında ilâç, hekim, aş
Öksüz ve dullara verilir maaş
Aca aş, dertliye dermanımız var

Yardımlaşın, diyor bize dinimiz
Yoksula yardımdır baş ayinimiz
Zenginlere karşı yoktur kinimiz
“Herkesi sev” diyen Kur'an'ımız var

Biliniz, biz esnaf, çalışacağız
Ne varsa fen, hüner alışacağız
Sanatta Frenk'le yarışacağız
Yurdu kurtarmaya peymanımız var⁶⁴

⁶⁴ Fevziye Abdullah Tansel, *Ziya Gökalp Şiirler ve Halk Masalları*, Ankara, 1977s. 95-98. / Sadi Yaver Ataman, “İstanbul Folklor” Sivas Folkloru, C. VI, Mayıs 1978, S. 64, s. 11-12. / Ali Esat Bozyiğit, “Esnaf Destanları”, *Türk Folkloru Araştırmaları* 1988/2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1989s. s. 41-42.

Mahlassız -1

İptida verdi beni babam hocaya
 Güç ile elifin başına çıktım da kaçtım
 Sonra pek kâmil oldum **mimarcılıkta**
 Yapılmış binasın yıktım da kaçtım

Hallaç olup pamuğunu atamadım
Saatçinin ince işin dutamadım |
Terzi olup ustama hayır edemedim
 Cebini götüne diktim de kaçtım

Çapçakçı elimden duttı
Bozacı da beni pek işkâr sandı
Meyhaneci benden gayet utandı
 Ocağına incir ağacı diktim de kaçtım

Dikici elimden çektiği zaman
Berberin aynasın kırdığım zaman
 Akdeniz’de reis olduğum zaman
 Gemisin karaya urdum da kaçtım

Hiç hayır etmedim bekle kullukta
 Ekmek yemedim **çuhacılıkta**
 Döndüm girdim **boyacılıkta**
 Çividin köküne döktüm de kaçtım⁶⁵

⁶⁵ W. Radloff, Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler, (Haz. Tülay Çulha), TDK Yayınları, Ankara, 2015, s. 483-484.

Mahlassız-2

Bakın dostlar şunda kaldım avare
Kifâf-ı nefis edecek bir kâr bulamaz
Kendimi salmışım bahr-i efkâr
Geçinmenin tarikini bulamam

Kavukç'olsam ufak dikiş dikmeli
Meyzin olsam minareye çıkmalı
İmam olsam cenazeyi yumalı
Ya ben onun telkinini veremem

Terzi olsam soğuktan elim üşür
Kazazlık hoş benim neme yaraşır
Dellâl olsam çok esvabı kim taşır
Pazar içinde hiç mezdad kılamam

Manav olsam çürütürüm yemişi
Şekerc'olsam doğrayamam kamışı
Kuyumc'olsam eridemem gümüşü
Kazanc'olsam ağır çekiç salamam

Okçu olsam kullanamam kemani
Perperi olsam giyemem ben yemeni
Gemic'olsam zaptedemem dümeni
Dalgıç olsam deryalara dalamam

Şâir oldum ibret oldum âleme
Vay hayıflar olsun benim adıma
Lâzım geldi ibret almak adama
En sonunda **dilencilik** edemem⁶⁶

⁶⁶ Ali Esat Bozyiğit, "Esnaf Destanları", Türk Folkloru Araştırmaları 1988/2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1989, s. 32 / Bozyiğit, Ali Esat Bizde Âdet Böyledir, Ürün Yayınları, Ankara 1995, s. 197-222. / Ali Canip Yöntem, *Edebiyat*, Muallim Mektepleri Beşinci Sınıf Kitabı, 14. Baskı, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1941, s. 211-212.

Mahlassız-3

Nimetullah Hafız'ın Kosova'da derleyip yayımladığı bu destan ölçü ve kafiye yönünden başarısızdır. Ancak yapılan işleri ihtiva etmesi bakımından kayda değer görülmüştür. Şiirde 24 iş dalından söz edilmiştir.

Edrine'de san'atın işler
İdriis ortağı **iplikçi** hâlâ
Bir vakit beraber idim burada
Bekir'dir ortağım **balıkçı** hâlâ

Plevna'da Hamze **pehlivan** petmez yapmaktan naşı
Ehalisi Çingân mürtekip hem de vahşi
Tiflis'te **turtıkçı** başı
Tekovça'da **semercidir** kardaşı

Cerem'de Cafer **cezve** yapardı
Çanakale'de Kâzim çavuş **çömlek** satardı,
Harput'ta Haydar **hatiplik** ederdi
Debre'de Dâvud **dervişlik** ederdi.

Zille'de Zekir zilli **zurna** çalardı
Sinob'ta Selim **salep** yapardı,
Şuma'da Şâkir **şerbet** satardı
Samako'da Sadık **sandık** düzerdi

Talib Pufka Üsküp'te **darabuka** çalardı
Tırnova'da Tâhir **tabakçılık** işlerdi,
Zührâb İstanbul'da çanpare ile oynardı
Aynoroz'da Arif **aracılık** işlerdi.

Garb Tarabulus'ta Galib **kuşak** satardı
Filibe'de Fâik fâ'iz ile **para** verirdi,
Kırım'da Kâsım **kaymak** satardı
Girit'te Kâmil **gömlek** çok dikerdi.

Lule'de Lâtif **lûle** yapardı
Masul'da Musli **meyve** satardı,
Narta'da Nazif nüsha **martifal** yazardı
Varna'da Vâsil **varak** keserdi.

Yanya'da Yahya yalan söylerdi
Müsafir evine gelse çok şad ederdi

.....
.....⁶⁷

⁶⁷ Nimetullah Hafız, Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri, Priştine, 1985, s. 159.

Sanatkâr Faslı -1

Ramazannamelerde katar maniler olarak karşımıza çıkan bu maniler bekçi manileridir. Mani katarları ile bir bakıma esnaf destanı oluşturulmuştur. O yüzden bunlara “*Maniler Destanı*” diyebiliriz. Dizeleri 7 veya 8 heceleridir.

Her sanatı tekmi1 ettim
Çok ma’rifet tahsil ettim
Gemici oldum bir zaman
Esbablarım tebdil ettim

Canbaz oldum berât aldım
Ebediyen yata kaldım
Bamını kırdım çala değin
Şâir oldum çöğür çaldım

Bezestende oldum **tellâl**
Çaldırdım bir kemer bend şal
Bir kemer raht mezâd ettim
O da çıktı hırsızlık mal

Mehter oldum çaldım zurna
Avcı oldum tuttum turna
Tellâk oldum düştüm bir gün
Başıma rast geldi kurna

Vardım gezdim Galata’yı
Balıkçılık bir edayı
Bahtımı anda deneyem
Balıklar yuttu oltayı

Saatçi oldum da bezdim
Çoğunun saatini bozdum
Yazıcı oldum bir zaman
Mektupları yanlış yazdım

Şatır oldum gezdim yayan
 Delidir atlıya uyan
Çuhadar oldum döğdüler
Saraç oldum kırdım kolan

Remmâl oldum açt(ım) falı
 Her kemâlin bir zevâli
 Ağzım bir yana eğildi
 Yerden çıkarırken malı

Manav oldum eksik sattım
 Tutulup kapıda yattım
Kayıkcı oldum bir zaman
 Hünkâr kayığına çattım

Küpe binsem derler cadı
 Olmuşum âlemde şâdî
 Okumak yazmak bilmez iken
 Üsküdar'a oldum **kadı**

Bacacıya olduk çırak
 Düşürdüm kırdım çanak
 Şol kadar üşendi oldu
 Hiç yemedim öyle dayak

Mutaf oldum diktim harar
 Üstâdım beni her gün arar
 Her sanatı tekmiil edip
Bekçilikte kıldım karar⁶⁸

⁶⁸ Muhtar Yahya Dağlı, *İstanbul Mahalle Bekçilerinin Destan ve Mânî Katarları* İstanbul, 1948, 94 s. / Âmil Çelebioğlu, *Ramazaname*, MEB Yay., İstanbul, 1985, s. 116-118.

Sanatlar Faslı -2

Uşaklıkta ana ata
Beni verin bir sanata
Dedim canım babacığım
Beni verin bir sanata

Tabak oldum serdim meşin
Akçasını yedim peşin
Dülger oldum uşaklara
Kızak yaptım bütün kışın

Kavukçulukta üstadım
Tepe dikmekte hastayım
Cuma gün ne zaman olur
Üstadımdan izin isteyim

Berberliğe heveslendim
Kan almasını öğrendim
Çadırcılığa verdiler
İki buçuk gün eğlendim

Çiftçilikte oldum öküz
Manavlıkta tükendi söz
Boyacılık edemedim
Hallaçlıkta oldum uyuz

Okçu yaycı olsam olmaz
Kimse şâkirdliğe almaz
Desterece burguculuk
Kesercilik beni bilmez

Şairliğe ettim heves
Sözleri anlamaz herkes
Dümbelektir sazım (benim)
Bu kaldı elde kârım per

Saatçiliğe verdiler
Ol sanatı hub gördüler
Sonra oldum at **hamalı**
Bana beygir sürdüler

Her sanata urdum elim
Şâirlikte **meddâh** idim
Usandım çarh çevirmekten
Sırmakeşlik büktü belim

Kazancılıkta yoruldum
Bir gün üstadıma darıldım
Bana oyun gibi geldi
Kolancılıkğa sarıldım

Mutaflığı kolay sandım
Yorgancılıkta aldandım
Bir **terziye** şakirt oldum
İki saatte usandım

Çörekçinin ağır isî
Güç yakmak külhan ateşi
Paçacılık edemedim
Sırıttıyor gördüm başı

Bakkallıkta zarar ettim
Borçlulardan firar ettim
Cümle sanatları gezip
Bekçilikte karar ettim

Bir kez ulayıcı oldum
Ben koyun sayıcı oldum
Akıbeti **bekçi** olup
Gümüş arayıcı oldum⁶⁹

⁶⁹ Âmil Çelebioğlu, *Ramazannâme*, İstanbul, 1973, s. 106-107, 163-165, 235-237, 261-262 269-271.

Sanatlar Faslı -3

Olunsun sizlere evsâf
Düzülsün sözlerim saf sat
Donanma-yı hümayûna
Müheyyâ oldu her esnaf

Kapılar bâb-ı devlettir
Her cânibi bîr hâlettir
Takyeciler kapısında
Dibâcılar bir ziynettir

Her esnafın bir hâleti
Sahaflara kıl rağbeti
Hiç bir esnâfa benzemez
Yorgancıların ziyneti

Kürkçülerin çok seyranı
Satıyor halka ünvanı
Tilki çakal ayı yapmış
Sanırsın ki vardır canı

Bâb-ı cebhâne mükemmel
Ne denlü vasf etsem mahal
Ağakapısını dersin
Bulunur mu ona bedel

Temaşa kıl bezistânı
Cevahir dolu her yanı
Misâl-i kasrı cennettir
Salınır hûr-u gılmânı

Bayrakları dîbâ lemha
Kimi bin dallıdır yekta
Hotoz teller köşe köşe
Yağlıkçılar dahi ra'nâ

Mutaflarla adırcılar
 Ziyet etmiş **sırıkçılar**
 Cümle gümüşle doldurmuş
 Dükkânların **kuyumcular**

Size seza saraçhane
 Hoşça idi kavafhane
 Vardım temaşa eyledim
 Hele nazik **sırmakeşhane**

Bak kandiller ziyasına
 Askıların sefasına
 Ağamdan umarım ihsan
 Nazar etsin gedasına

Bu geceler ıyd-ı ekber
 Bay u geda safa eyler
 Hâk-i paye geldi bu şeb
 Bahş ü ataya bu kemter⁷⁰

⁷⁰ Koz, M. Sabri (1998), *Ramazân Fasılları, Bekçi Baba*, Kitabevi Yay., İstanbul, 1988, s. 88-90. / Âmil Çelebioğlu, *Ramazannâme*, MEB Yay., İst. 1985, s. 294-296.

Sanatlar Fası -4

Gayri kelâmi n'eyleyem
 Esnafları vasf eyleyem
 Bu gece ağam efendim
 Esnaf alayın söyleyem

Kuyumcular alay kurdu
 Seyr etmeğe âlem durdu
 Babaları iki sıra
 Alayına ziynet verdi

Bezistanlı zırhlar giymiş
 Hep yüz otuz dâne imiş
 Önce çeker birinci tuğ
 Taht-ı revan altun gümüş

Kürkçülere kıldım nazar
 Kürkdendir filandırılar
 Gülabdanlar buhurdanlar
 Tutup elde unvan satar

Alay etti **ketenciler**
 Divanyolu'ndan geçtiler
 Kalyon topların atarak
 Dört yana ateş saçtılar

Yağlıkçılar alay düzdü
 Seyreden resmini yazdı
 Sûzenî şallar asmışlar
Sûzenciler bile gezdi

Elde gümüş gülâbdanlar
 Kimisinin buhurdanlar
Canbazlar at oynatarak
 Unvan ille geçti onlar

Donanmayı hub gördüler
 Zevk u sefaya erdiler
 Emr olundu cümle esnaf
 Birer alay gösterdiler

Babalar gitti ileri
Kuyumcu başı da geri
 Bir filandırması mercan
 İnci filândıraları

Çekince cümle babalar
 Atlılar sattı unvanlar
Dellâlları ellerinde
 Gülâbdanlar buhurdanlar

Alay ile saraçhane
 Geçtiler cümle merdane
 Şekerden türlü ağaçlar
 Yapmış **şekerci** mizana

Her esnaf alayın çekti
 Varını meydana döktü
Çiftçi de ziftini sürüp
 Dört tarafa buğday ekti

Acemler hayli çoğ idi
Miskçi kokulu bağ idi
 Alay alay olup gider
 Ardı arası yoğ idi

Simkeşler eyleyip gayre
 Alayına verdi ziynet
 Altun filândıraları
 Köşkü pek ziynetli gayet

Bekçiler elde fenerler
 Divanyolu'nda giderler
 Davul dünbelek çalarak
 Onlar da alay ettiler⁷¹

⁷¹ Âmil Çelebioğlu, *Ramazaname*, MEB Yay., İstanbul, 1985, s. 303-305. /
 M. Sabri Koz, *Ramazan Fasılları, Bekçi Baba*, Kitabevi Yay., İstanbul, 1998, s. 88-90.

Sanatlar Faslı -5

A bekçi **tanma** bahtını
Bilir misin kaçtır sene
Diba kumaş kestirelim
Gel gidelim bedestene

Katı çoktur **kuyumcular**
Etrafında **kolancılar**
Sırmakeşle takyeciler
Ne hoşçadır **yağlıkçılar**

Esnafta çoktur hacılar
Zeyinlidir **yorgancılar**
Halaçlar pamuğun atar
Teye diker **kavukçular**

Mutaflarda sorguççular
Bir sırada **kalpakçılar**
Dükkânları karşı karşı
Gayet çoktur **koltukçular**

Parmakkapı **eskimiler**
Üstü yanında **okçular**
Altı yanında sultanım
Destereci, keserciler

Kitapçıyla lekeçiler
Arasında **tavukçular**
Fincanlarda Acemler
Kâğıtçılarla miskçiler

Tan etmesin bizi eller
Daima medh eylesin diller
Selman-ı pāk **köçekleri**
Her yerde vardır **berberler**

Hana girmiş **çuhacılar**
Alt tarafta **kaşıkçılar**
Kürkçülere şaştım kaldım
Üst tarafı **aynacılar**

Vardım baktım **sahaf**lara
Sözüm yoktur esnaflara
Mest pabuç lâzım oldu
Sapıverdim **haffa**flara

Şaşırdılar **meyancılar**
Terpuşçular **abacılar**
Bitpazarında gezişir
Ara yerde **nalçacılar**

Çalınsa dinlenir sazlar
Yazın giyerler beyazlar
Ara yerde kalmış gibi
Çadırcılarla **kazazlar**

Yağlı işler **çörekçiler**
Tahin çıkarır **yağcılar**
Bacacıya yamak olur
Ekseriya **sandalcılar**

Debbağ ile **kirişçiler**
Hep kalaylar **kalaycılar**
Müşteriye rayet eder
Ekseriya **hamamcılar**

Kapudadır **helvacılar**
Kapu içinde **kökçüler**
Sultan Beyazıt'a geldik
Andadır **usturacılar**

Eski saray kazancılar
Sırt **hammal**, örücüler
Baştanbaşa uzun çarşı
Hoşça düşmüş **hasırcılar**

Mahalle gezmekte **bekçi**
Esnaf olur mu **elekçi**
Unkapanı yanındadır
Kundakçılarla tüfekçiler⁷²

Açıklama [h1]: 1

⁷² Amil Çelebioğlu, *Ramazaname*, MEB Yay., İstanbul, 1995, s. 180-182.

ESNAF MANİLERİ

Ahmet Özbakar

(Afyonkarahisar, Sincanlı ilçesi, Tınaztepe köyü, 1910-?)

“Maniler destanı” diyebileceğimiz aşağıdaki örnekler, Ahmet Özbakar’ın mahallelerde nane satışı sırasında okuduğu manilerdir. 22 farklı meslek söz konusu edilmiştir. Şiir teknik yönden zayıftır.

Bakırcı:

Nargile içirim lakır lukur
İçen beyin gözleri çakır
Dükkânı boydan boya
Bakır Vay ne güzel, nane şekeri.

Bakkal:

Kovandan aldım bal
Sen de özünü Hakk’a sal
Bey efendinin işi bakkal
Vay ne güzel, nane şekeri.

Bardakçı:

Tarlaya ekdim mahsulü ortak
Başına kurdum çardak
Beyimin sattığı Bardak
Vay ne güzel, nane şekeri.

Berber:

Berberin tıraştan aldığı haktır,
İşi gücü temizliktir. paktır
Pirlerini dersem Selman-ı Pak’tır
Vay ne güzel, nane şekeri.

Demirci:

Allah âdemoğluna verdi ömrü
Davut yumruğu ile demiri döğdü
Ateş karşısında çıkar teri
Vay ne güzel, nane şekeri.

Eczacı:

Keskin nane, dökülür dane dane
Ustam veli ben divane
Beyimin dükkânıdır eczane
Vay ne güzel, nane şekeri

Garson:

Garson oldum, fincanları kırdım
Akşama dek ayakta durdum
Ustamın yüzünü eğri gördüm
Vay ne güzel, nane şekeri

Halıcı:

Mendile koydum darı
Kovanda eğlenir arı
Beyimin sattığı Halı
Vay ne güzel nane şekeri

İplikçi:

Kafeste öter keklik
Garibin bağı delik
Amcamın sattığı iplik
Vay ne güzel nane şekeri.

Kahveci Çırağı:

insanı yorar yolun ırağı
Tarlaya vardım, çektim orağı
Sende olmuşsun kahveci çırağı
Vay ne güzel nane şekeri

Kalaycı

Amca beyimin kalayı
 Çeker kızlar alayı
 Âşıklığın yoktur kolayı
 Vay ne güzel nane şekeri

Kamyoncu:

Kamyonun nasibi gür olsun
 İçi müşteriyle dolsun
 Yolun selâmet, açık olsun
 Vay ne güzel, nane şekeri

Kasap:

Yapacaksan doğru iş yap
 Mümin isen Hak'ka tap
 Beyimin mesleği kasap
 Vay ne güzel, nane şekeri

Keçeci:

Bu dünyaya gelenler geçici
 Haklıyı haksızı seçici
 Beyimin mesleği keçeci
 Vay ne güzel, nane şekeri

Kilimci:

Kötülükte yeri yoktur şairin
 Daima şiir söylüyor dilim
 Bey efendinin sattığı kilim
 Vay ne güzel, nane şekeri

Mağaza Sahibi:

Kıştan çıktım, geldim yaza
 Kötünün kalbini hasetlik boza
 Bey efendinin dükkânı mağaza
 Vay ne güzel nane şekeri

Manifaturacı

Kabe'den gelir hacı
Başına giymiş tacı
Bey efendim manifaturacı
Vay ne güzel nane şekeri

Sarraf:

Allah günahlarımızı etsin af
Adem oğlunda bulunur saf
Beyimin mesliğıdır sarraf
Vay ne güzel nane şekeri

Talebe:

Bayram geldi bindim dolaba
bayram yeri çok kalaba
Eli çantalı bay talebe
Vay ne güzel nane şekeri

Terzi:

Kıştan çıktım getirdim yazı
Elime aldım cümbüşle sazı
Bey efendinin dükkânı terzi
Vay ne güzel nane şekeri

Uncu:

Kandile taktım hunu
Yoktur bu dünyanın sonu
Beyim satar fabrika unu
Vay ne güzel nane şekeri

Yüzbaşı:

Her daim pişmez, garibin aş
Yokluğu getirir, garip baş
Beyimin rütbesi yüzbaşı
Vay ne güzel nane şekeri⁷³

⁷³ İrfan Ünver Nasrattınoğlu, "Afyonkarahisarlı Âşık Naneci Ahmet", I. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, Konya, 11-12 Ekim 1988, Selçuk Üniversitesi Yay, Konya, 1990, s. 215-217.

SONUÇ

1. Bugünkü tespitlerimize göre edebiyatımızda esnaf destanlarının ilk örneği XVIII. yüzyılda ortaya konulmuştur. Söz konusu şiir Kâmilî'ye aittir.
2. En çok destan XIX. Yüzyıldadır ve şu şairlere aittir.
3. Şiirlerden en hacimlişi Meftuni (33 dördlük) ve Ruzî (32 dördlük)'ye, en hacimsizi de Mehmet Şengül (5 dördlük)'e aittir.
4. Söz edilmiş mesleklerden en fazla adına yer verilenler; bakkal, berber, dabak / debbağ, demirci, dülger, hamamcı, kahveci, kasap, kuyumcu, debbağ, saraç, sarraf, tellak ve terzidir.
5. Genel olarak esnafın özel durumlarının öne çıkan özelliklerine yer verilmiştir.
6. Şiirler mani tipinde (7, 8 ve 11 hece), koşma tipinde (8 ve 11 hece) ve mesnevî tarzında olabilmektedir. Bunlardan en çok koşma tipinde ortaya konulmuşlardır.
7. Esnaf konulu şiirler türkü ve kantolarda da kendilerine yer bulabilmişlerdir.
8. Şiirler genellikle döner ayıklıdır.

KAYNAKLAR

- Ahmet Rasim, *Eşkâl-i Zaman*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1992.
- Aksel, Malik, "Eski İstanbul'dan Portreler: Pazarola Hasan Bey", *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 281, Aralık 1972.
- Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, 4. Baskı, Karahan Yay., Adana, 2011.
- Aslan, Ensar, *Doğu Anadolu Saz Şairleri* (2. Kitap) Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1978, s. 136-138.
- Aslanoğlu, İbrahim, *Sivas Meşhurları*, C. II, Ankara, 2006.
- Aşkun, Vehbi Cem, *Sivas Şairleri*, Sivas, 1948.
- Ataman, Sadi Yaver, "İstanbul Folklor" Sivas Folkloru, C. VI, Mayıs 1978, S. 64.
- Ataman, Sadi Yaver, "Memleket Havaları / I. Esnaf Türküleri", İstanbul, 1954.
- Ataman, Sadi Yaver, *Türk İstanbul*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı, İstanbul; 1999.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul, 2010.
- Aziz, Ayva, "Ahilik Etnaf Destanları ve Ermenekli Hasan Tahsin'in Berber Destanı" Konya Kitabı XIV, Aralık 2013.
- Barışcan, Ozan Gazi, *Yedi Telden Yedi Dilden Ozan Hulusi Boran Hayatı Şiirleri*, Kültür Bakanlığı, İstanbul, 2001.
- Bayrı, Mehmed Halid, *Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar*, Burhanettin Basımevi, İstanbul, 1937.
- Boratav, Pertev Naili, *Le Tekerleme*, Paris, 1963.
- Bozyiğit, Ali Esat, "Etnaf Destanları", *Türk Folkloru Araştırmaları* 1988/2, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayınları: 96, Ankara, 1989.
- Bozyiğit, Ali Esat, *Bizde Âdet Böyledir*, Ürün Yayınları, Ankara 1995.
- Cahit Öztelli, *Evlerinin Önü*, Hürriyet Yay., İstanbul, 1972.
- Cumbur, Müjgân, *Başakların Sesi*, Poyraz Reklam Yay., Ankara, 1968.
- Çapanoğlu, Münir Süleyman, "Pazarola Hasan Bey", *Hafta*, S. 218, 27 Kasım 1953.
- Çatak, Ali, *Bütün Yönleriyle Seyranî*, Kayseri, 1992.
- Çelebioğlu, Âmil *Ramazaname*, İstanbul, 1973. / İstanbul, 1985. / İstanbul, 1995.
- Çıblak, Nilgün, *Âşık Şiirinde Taşlamalar*, Ürün Yayınları. Ankara, 2008.
- D. Ali. Gülcan, *Gufranî ve Kenzî*. Ülkü Basımevi, Konya, [1965].

- Dağlı, Muhtar Yahya, *İstanbul Mahalle Bekçilerinin Destan ve Mânî Katarları* İstanbul, 1948.
- Doğan, Durali, *Yozgat Şair ve Yazarları*, Yozgat Valiliği Yayınları, Ankara, 1988.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Âşık Ömer, Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, Tarihsiz, Semih Lütfi Matbaası ve Kitabevi, Destan” Bölümü.
- Karaso, Yakup -Orhan Yavuz, *Âşık Ömer Divanı*, İnci Ofset, Konya, 2010.
- Ertekin, Ali, *Çile Pınarı*, II. Baskı, İstanbul, 1972.
- Ertekin, Eşref, “Cönklerden Derlemeler-Destan”, *Çorumlu*, Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Komitesi, 4 (29), 1 Eylül 1941.
- Gencosman, Kemal Zeki, *Türk Destanları*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1972.
- Gövs, İbrahim Alaaddin, “Pazarola Hasan Bey”, *Yedigün*, S. 199, 30 Birincikânun 1936.
- Güven, Ahmet Emin, *Kayserili Mehmet Emin Efendi (Ruzî)*, İzmir, 1993.
- Hafız, Nimetullah Kosova *Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Priştine, 1985.
- Hafız, Nimetullah, *Âşık Ferî Hayatı ve Eserleri*, Priştine, 1986.
- Halıcı, Feyzi, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri-Güldeste*, AKM Yay., Ankara, 1992, s. 236.
- Hasan, Hamdi, “Üsküp Üniversitesi ve Halk Kütüphanesindeki Cönklerde Türk Destanları”, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, MİFAD Yay., Ankara, 1986, C. 11, http://mudurnulular.dernegi.org.tr/userfiles//4/4_3
- http://www.yozgatsorgun.bel.tr/index.php?module=modul_tek&modul=127&cat=425
- http://www.yozgatsorgun.bel.tr/index.php?module=modul_tek&modul=127&cat=425
- Kabadayı, Gurbetçi Âşık, Ali Yüreğimin Şiirleri, BRC Basım, Ankara, 2009.
- Kahraman, Seyit Ali-Yücel Dağlı, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C. 2, İstanbul, 2003.
- Karakışla, Yavuz Selim, *Eski Zamanlar Eski İnsanlar, Osmanlı Toplumsal Tarihi Üzerine Yazılar (1876-1926)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2015.
- Kaya, Doğan *Sivas Halk Şairleri*, C. IV, Sivas, 2009.
- Kaya, Doğan, *Âşık Edebiyatında Esnaf ve İş Destanları*, Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu, Şanlıurfa, 27-29 Nisan 2012.

- Kaya, Doğan, *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara, 2014.
- [Kaygılı], Osman Cemal, İstanbul'un En Ma'ruf Adamı: Pazarola Hasan Bey" *Resimli Ay*, S. 2 / 12, Mart 1341 (1925).
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Saz Şiiri Antolojisi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1963.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara, 1967.
- Koçu, Reşat Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul, 1960.
- Koçu, Reşat Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul, 1961.
- Koçu, Reşat Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, 1963.
- Koçu, Reşat Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul, Tarihsiz.
- Koçu, Reşat Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul, 1971.
- Koçu, Reşat Ekrem, *İstanbul Tulumacıları*, İstanbul, 1981.
- Koçu, Reşat Ekrem, "Deli, Deliler", *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 8.
- Koşay, Hamit Zübeyr, *Susmuş Saz*, Ankara, 1949s.
- Koz, M. Sabri, *Ramazan Fasılları, Bekçi Baba*, Kitabevi Yay., İstanbul, 1998.
- Koz, M. Sabri, "Pazarola Hasan Bey", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1994.
- Köprülü, Fuat, *Türk Saz Şairleri Antolojisi*, C. 1, İstanbul, 1940.
- Kurt, Celalettin, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, Malatya, Tarihsiz.
- Kutlu, Şemsettin, *Şair Dertli*, Tercüman 1001 Temel Eser, C. 1, İstanbul, 1979, s. 118.
- Küçükaydın, Mahmut, *Yalnız Şair*, Etki Yayınları, İzmir, 2012.
- Nasrattınoğlu, İrfan Ünver "Afyonkarahisarlı Âşık Naneci Ahmet", I. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, Konya, 11-12 Ekim 1988, Selçuk Üniversitesi Yay, Konya, 1990.
- Ocakçı, Necati, *Çakıl Taşları*, Antalya, 2006.
- Okatan, Ahmet Sadi, *Rüzgârlar Elem Söyler*, Es-Form Ofset, Sivas, 2017.
- Oral, M. Zeki, *Niğdeli Şair ve Âşıklardan Âşık Tahiri*, Ankara, 1955.
- Oytan, M. Tevfik, Bektaşiliğin İçyüzü Dibi, Köşesi, Yüzü ve Astarı Nedir? *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, C. 2, II. Baskı, İstanbul, 1960.
- Özmen, İsmail, *Alevi - Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. 1, Ankara, 1998.
- Pürlü, Kadir -Kutlu Özen, *Âşık Feryadı*, Sivas, 1996.
- Radloff, W., *Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler*, (Haz. Tülay Çulha), TDK Yayınları, Ankara, 2015, s. 483-484.
- Tan, Nail, "Gözden Kaçmış İki Esnaf Destanı Daha", *Türk Dili*, S. 720, 12/2011, Ankara, 2011.
- Tan, Nail, *Yel Kayadan Ne Aparır*, Türk Halk Kültürü Araştırmaları, Kültür Ajans Yayını, Ankara, 2016, s. 247-248.

- Tansel, Fevziye Abdullah, *Ziya Gökalp Şiirler ve Halk Masalları*, Ankara, 1977.
- Uğur, Sait, *İçel Folkloru*, Ankara, 1947, Ülkü Basımevi CHP Halkevi Yayınları Milli Kültür Araştırmaları, C. 1.
- Ülgen, Erol, *Şemsi Yastıman*, Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı, İstanbul, 1995.
- Yastıman, Şemsi, *Şemsi Yastıman'dan Zenaat Destanı*, İş Matbaacılık ve Ltd. Şti, Ankara, 1964.
- Yeşilyurt, Türkân, *Osmanlı Toprak Düzeni ve Halk Şiiri*, Karşı Yayınlar, Ankara, 1994.
- Yöntem, Ali Canip, *Edebiyat*, Muallim Mektepleri Beşinci Sınıf Kitabı, 14. Baskı, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1941.
- Ziya Bey Kütüphanesi (Sivas) Cönk No: 6711, Varak no: 36b-37a.